

ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ ΑΝΩΤΑΤΗΣ ΔΙΑΚΛΑΔΙΚΗΣ ΣΧΟΛΗΣ ΠΟΛΕΜΟΥ

ΔΙΑΚΛΑΔΙΚΗ

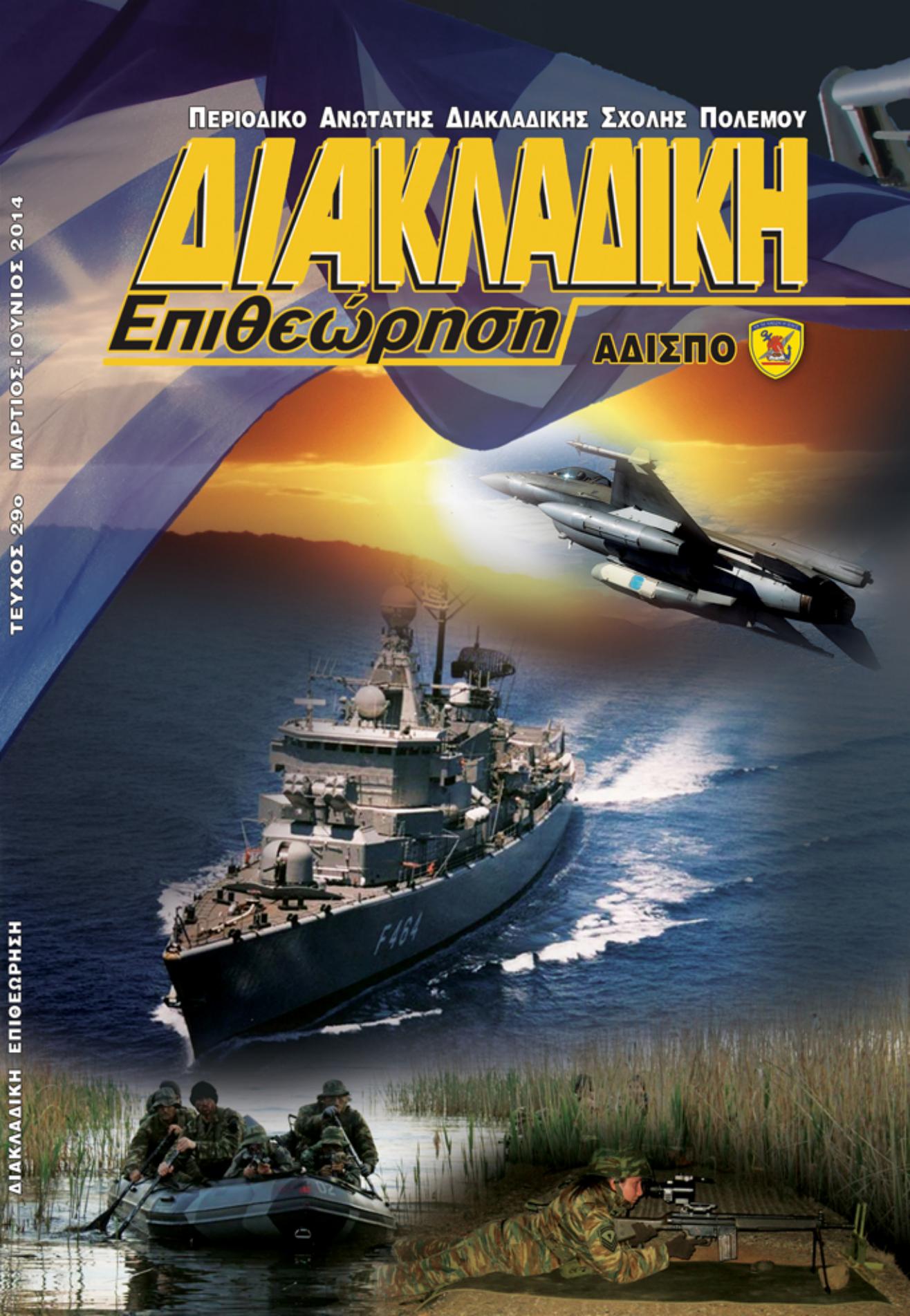
Επιθεώρηση

ΑΔΙΣΠΟ

ΤΕΥΧΟΣ 29ο ΜΑΡΤΙΟΣ-ΙΟΥΝΙΟΣ 2014

ΔΙΑΚΛΑΔΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ ΕΚΔΟΣΗΣ

Διοικητής ΑΔΙΣΠΟ
Υπνχος Σπυριδών Δημητρίου ΠΝ

ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

Σμχος (Ι) Γεώργιος Σαββαΐδης
Σμχος (Ι) Γεώργιος Γερμισσιώτης
Αντχος Δημήτριος Σπίρου ΠΝ
Πχης (Ε) Ιωάννης Παναγιωτάκης ΠΝ
ΜΥ Ελευθερία Καρατσίν

ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΗ ΣΧΕΔΙΑΣΗ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΥ

ΜΥ Ελευθερία Καρατσίν

ΦΩΤΟΓΡΑΦΟΣ - ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΚΟ ΑΡΧΕΙΟ

Αλχίας (ΠΖ) Ελένη Κισκίνη

ΕΠΙΛΟΓΗ - ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ ΕΙΚΟΝΑΣ

ΜΥ Ελευθερία Καρατσίν

ΓΕΝΙΚΗ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ ΕΚΔΟΣΗΣ

Σμχος (Ι) Γεώργιος Γερμισσιώτης

ΣΥΝΕΡΓΑΤΕΣ ΣΥΝΤΑΞΗΣ

Ανχης (ΠΖ) Ανδρέας Τουμπανίδης
Σπουδαστής 10ης ΕΣ ΑΔΙΣΠΟ
Αστυνόμου Α΄ Π. Παπαγεωργοπούλου
Σπουδάστρια 10ης ΕΣ ΑΔΙΣΠΟ
Πχης Στέφανος Σπίρου ΠΝ
Σπουδαστής 10ης ΕΣ ΑΔΙΣΠΟ
Ανχης (ΕΠ) Άγγελος Νακούλας
Σπουδαστής 11ης ΕΣ ΑΔΙΣΠΟ
Τχης (ΠΖ) Ανδρέας Ιατροπούλος
Σπουδαστής 10ης ΕΣ ΑΔΙΣΠΟ

ΕΚΤΥΠΩΣΗ

Τυπογραφείο Ελληνικού Στρατού (ΤΥΕΣ)

ΔΙΑΝΟΜΗ

Υπουργεία, Πρεσβείες, Προξενεία, Μουσεία,
Γενικά Επιτελεία,
Στρατιωτικοί Σχηματισμοί, ΓΕΕΦ, ΣΕΘΑ,
Στρατιωτικές Σχολές,
Σπουδαστές ΑΔΙΣΠΟ,
ΑΕΙ, Ινστιτούτα και Ερευνητικά Ιδρύματα

ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ

ΑΝΩΤΑΤΗ ΔΙΑΚΛΑΔΙΚΗ
ΣΧΟΛΗ ΠΟΛΕΜΟΥ

Γεωργικής Σχολής 29, ΤΚ 55535 Θεσσαλονίκη
Τηλ. 2310 472603, FAX 2310 471710
e-mail: info@adispo.gr

Διανέμεται Δωρεάν

Το περιοδικό
“Διακλαδική Επιθεώρηση”
δημοσιεύεται
και στο διαδίκτυο
www.adispo.gr

ΟΡΟΙ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑΣ

Στη Διακλαδική Επιθεώρηση δημοσιεύονται:

- Επιστημονικές εργασίες και διαλέξεις των Σπουδαστών της Σχολής, ομιλίες της Ηγεσίας του ΥΕΘΑ, που αφορούν τις ΕΔ, Καθηγητών Πανεπιστημίων και γενικά Πνευματικών Προσωπικοτήτων, για θέματα Διακλαδικού ενδιαφέροντος, Στρατηγικής, Γεωπολιτικής και Διεθνών Σχέσεων.
  - Συμπεράσματα ή αποσπάσματα από σεμινάρια, ημερίδες και διημερίδες, που διοργανώνει η Σχολή.
  - Εκπαιδευτικές και λοιπές δραστηριότητες της Σχολής.
- Οι εργασίες πρέπει να περιλαμβάνουν πλήρη επιστημονική τεκμηρίωση - βιβλιογραφία, να αναφέρουν πλήρως τα στοιχεία του συγγραφέα και να μην υπερβαίνουν τις 4000 λέξεις.
Δε δημοσιεύονται εργασίες που περιέχουν διαβαθμισμένες πληροφορίες, εργασίες που δεν τεκμηριώνεται το περιεχόμενό τους και έχουν αιχμές πολιτικής φύσεως ή μη ενυπρεπείς εκφράσεις.
Δημοσίευση εργασίας δε σημαίνει αποδοχή απόψεων του συγγραφέα της από την ΑΔΙΣΠΟ.
Οι βιβλιογραφικές σημειώσεις πρέπει να έχουν ενιαία αριθμηση, να βρίσκονται στο τέλος του άρθρου και να δίνονται ως εξής: Ονοματεπώνυμο συγγραφέα, Τίτλος βιβλίου και υπότιτλος, Εκδοτικός οίκος, Έτος έκδοσης, Σελίδα.
Οι μελέτες στρατηγικού και γεωπολιτικού περιεχομένου πρέπει να συνοδεύονται και από σχετικούς χάρτες και σχεδιαγράμματα.

Η οποιαδήποτε εργασία πρέπει να παραδίδεται σε έντυπη και ηλεκτρονική μορφή.

Δεν επιστρέφεται το υλικό, ανεξάρτητα αν δημοσιευθεί ή όχι.

πρόλογος

του Υποναυάρχου κ. Σπυρίδωνα Δημητρίου ΠΝ
Διοικητή Ανωτάτης Διακλαδικής Σχολής Πολέμου

Αγαπητοί αναγνώστες,

Το διάστημα που μεσολάβησε από το τελευταίο τεύχος, περιλαμβάνει πολλές και σημαντικές για την Σχολή δραστηριότητες, μεταξύ των οποίων την αλλαγή Διοικήσεως της Σχολής, επισκέψεις διακεκριμένων ομιλητών όπως του Προέδρου της Στρατιωτικής Επιτροπής της Ευρωπαϊκής Ένωσης, των Αρχηγών ΓΕΝ - ΓΕΑ - ΓΕΕΦ - Α.Σ. - ΑΤΑ - Π.Σ. και τέλος την αποφοίτηση των σπουδαστών της 11ης Εκπαιδευτικής Σειράς.

Η επιλογή των διατριβών των σπουδαστών που περιλαμβάνονται στο τεύχος αυτό, έγινε με γνώμονα το ενδιαφέρον που παρουσιάζουν και επειδή εκτιμούμε ότι οι πληροφορίες που θα αντλήσουμε, αλλά και οι απόψεις, σκέψεις και προβληματισμοί των σπουδαστών αυτών θα είναι επωφελείς για την πλειοψηφία των αναγνωστών μας.

Αποτελεί πρόθεσή μας, όπως από το επόμενο τεύχος, στην ύλη του περιοδικού να περιλαμβάνονται και δημοσιεύσεις / άρθρα έγκριτων προσωπικοτήτων, με θέματα της επικαιρότητας και όχι μόνον, προκειμένου το περιοδικό μας να καταστεί περισσότερο ενδιαφέρον και ελκυστικό για τους αναγνώστες μας.

Καλή σας ανάγνωση.

Βιογραφικό Σημείωμα

Ο Υποναύαρχος Σπυρίδων ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ γεννήθηκε στο Ναύπλιο τον Νοέμβριο του 1960. Εισήχθη στη Σχολή Ναυτικών Δοκίμων το 1978 και μετά την αποφοίτησή του ως Σημαιοφόρος Μάχιμος, υπηρέτησε σε διάφορους σε διάφορους τύπους πολεμικών πλοίων και διατέλεσε Κυβερνήτης στην Κ/Φ ΑΡΜΑΤΩΛΟΣ και στη Φ/Γ ΚΑΝΑΡΗΣ.

Έχει επίσης υπηρετήσει σε διάφορες επιτελικές θέσεις στο ΓΕΕΘΑ, στο ΓΕΝ και στη Ναυτική Σχολή Πολέμου, ενώ κατά τα τελευταία έτη διατέλεσε Διοικητής στη Ναυτική Διοίκηση Αιγαίου και Αρχιεπιστολέας στη Διοίκηση Ναυτικής Εκπαίδευσης.

Είναι απόφοιτος της Ναυτικής Σχολής Πολέμου και της Σχολής Εθνικής Άμυνας και έχει εξειδικευτεί /εκπαιδευτεί στην Ελλάδα και στις ΗΠΑ ως Αξιωματικός Οπλισμού (DDG) και Ανθυποβρυχιακού Πολέμου.

Έχει τιμηθεί με όλα τα προβλεπόμενα μετάλλια για τον βαθμό του.

Είναι έγγαμος και έχει δύο παιδιά.

1
 Ημερήσια διαταγή
 παραδίδοντας Διοικητού
 Ανωτάτης Διακλαδικής
 Σχολής Πολέμου (ΑΔΙΣΠΟ)

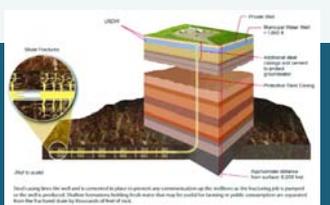
5
 Ημερήσια διαταγή
 παραλαμβάνοντας Διοικητού
 Ανωτάτης Διακλαδικής
 Σχολής Πολέμου

6
 "Αντιμετώπιση των Ασύμμετρων Απειλών
 Ρόλοι, Καθήκοντα και Αποστολές για τις Ένοπλες Δυνάμεις"
 Περίληψη Διατριβής του Ανχη (ΠΖ) Ανδρέα Τουμπανίδη
 Σπουδαστή της 10ης ΕΣ της ΑΔΙΣΠΟ

24
 "Η Προστασία της Προσωπικότητας και της Ιδιωτικής Ζωής, από την
 Επεξεργασία Δεδομένων Προσωπικού Χαρακτήρα, στη Σύγχρονη Κοινωνία
 της Πληροφορίας"
 Περίληψη Διατριβής της Αστυνόμου Α' Παρασκευής Παπαγεωργοπούλου
 Σπουδαστριας της 10ης ΕΣ της ΑΔΙΣΠΟ

35
 "Οι Προοπτικές Μετατροπής της Κίνας σε Υπερδύναμη του 21ου Αιώνα.
 Πώς θα μπορούσε ένα τέτοιο Ενδεχόμενο να Εξυπηρετήσει Εθνικά
 Συμφέροντα της Ελλάδος;"
 Περίληψη Διατριβής του Πλωτάρχη Στέφανου Σπίρου ΠΝ
 Σπουδαστή της 10ης ΕΣ της ΑΔΙΣΠΟ

45
 "Το σχιστολιθικό πετρέλαιο. Παράγοντες αλλαγής ενεργειακών ισορροπιών
 του πλανήτη και κίνδυνοι που ελλοχεύουν από την εξόρυξη του"
 Τεχνοοικονομική επισκόπηση Φεβρουαρίου του Ανχη (ΕΠ) Άγγελου Νακούλα
 Σπουδαστή 11ης ΕΣ ΑΔΙΣΠΟ

54
 "Η Μεθοδολογία Κατασκευής της Γραμμής Μεταξά
 ως Σημείο Αναφοράς στο Σήμερα"
 Περίληψη Διατριβής του Τχη (ΠΖ) Ανδρέα Ιατρόπουλου
 Σπουδαστή της 10ης ΕΣ της ΑΔΙΣΠΟ

Δραστηριότητες ΑΔΙΣΠΟ

Διημερίδα ΑΔΙΣΠΟ
"Οι διαχρονικές στρατηγικές επιλογές
των Μεγάλων Δυνάμεων στο χώρο της
70 Ανατολικής Μεσογείου"

Παράδοση-Παραλαβή
79 Διοικήσεως ΑΔΙΣΠΟ

80 Ημερίδα ΑΔΙΣΠΟ
"Επιχειρήσεις Κυβερνοχώρου
(Κυβερνοάμυνα-Κυβερνοπόλεμος)"

83 Τελετή Αποφοίτησης
11ης ΕΣ

Επίσκεψεις
Αρχηγών ΓΕΝ,
ΓΕΑ, ΓΕΕΦ,
Στόλου, ΑΤΑ, ΠΣ

86 Επίσκεψεις ΑΚΑΜ,
Μ. Βρετανίας,
Ρωσίας, Γαλλίας

82 Επίσκεψη
Προέδρου
Στρατιωτικής
Επιτροπής ΕΕ

87 Άσκηση ΤΑΑΣ
<<Συμμαχικό Στρατηγείο
T-121>>

88 Εκπαιδευτικές
Επισκέψεις 11ης ΕΣ

92 Η Βιβλιοθήκη μας

ΑΝΩΤΑΤΗ ΔΙΑΚΛΑΔΙΚΗ ΣΧΟΛΗ ΠΟΛΕΜΟΥ

ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΑΔΙΣΠΟ

Ίδρυση της Ανώτατης Διακλαδικής Σχολής Πολέμου (ΑΔΙΣΠΟ)

Με απόφαση του Υφυπουργού Εθνικής Άμυνας (Φ.022/27/158782/ Σ.4405/25 Ιουλ 2003/ΥΕΘΑ/ΓΕΕΘΑ/ΔΙΔΥΠ&ΟΡΓ.)

συγκροτήθηκε η Ανώτατη Διακλαδική Σχολή Πολέμου (Α.Δι.Σ.ΠΟ).

Στις 1 Οκτ 2003 εκδόθηκε ο Νόμος υπ' αριθ. 3186 (ΦΕΚ230/Τεύχος Πρώτο) για την ίδρυση της Α.Δι.Σ.ΠΟ.

Ως ημερομηνία έναρξης λειτουργίας της Σχολής καθορίσθηκε η 9η Σεπ 2003, ημερομηνία κατά την οποία εκλήθη να φοιτήσει η 1η Εκπαιδευτική Σειρά (Ε.Σ)

Στις 27 Οκτ 2003 πραγματοποιήθηκαν τα εγκαίνια της Σχολής με την παρουσία της Πολιτικής και Στρατιωτικής Ηγεσίας του ΥΕΘΑ.

Έδρα της Σχολής

Η Ανώτατη Διακλαδική Σχολή Πολέμου έχει την έδρα της στο στρατόπεδο "Ταξιάρχου Λασκαριδής Κωνσταντίνου" στη Θεσσαλονίκη, όπου μέχρι το έτος 2003 λειτουργούσε η Ανωτέρα Σχολή Πολέμου του Στρατού Ξηράς (ΑΣΠ).

Έμβλημα της Σχολής

Το έμβλημα της Σχολής αποτελείται από το έμβλημα του ΓΕΕΘΑ με τα σύμβολα των 3 Κλάδων και με την προσθήκη ενός βιβλίου και ενός ξίφους που κόβει τον "Γόρδιο Δεσμό", που συμβολίζουν τη δύναμη και την αποφασιστικότητα που δίδει η γνώση για την επίλυση παντός προβλήματος.

Στο πάνω μέρος του εμβλήματος φέρεται η επιγραφή "ΕΝ ΤΗ ΕΝΩΣΕΙ Η ΙΣΧΥΣ" που έχει ληφθεί από τη λαϊκή σοφία και εκλέχθηκε για να τονίσει το διακλαδικό χαρακτήρα της Ανώτατης Διακλαδικής Σχολής Πολέμου.

Ημερήσια διαταγή παραδίδοντας Διοικητού Ανωτάτης Διακλαδικής Σχολής Πολέμου (ΑΔΙΣΠΟ) Αντιπτεράρχου (Ι) Θεόδωρου Μπόμπου

Άνδρες και γυναίκες της Ανωτάτης Διακλαδικής Σχολής Πολέμου

Παραδίδω σήμερα, σύμφωνα με σχετική απόφαση της Ηγεσίας των Ενόπλων Δυνάμεων, τα καθήκοντα του Διοικητού στον Υποναύαρχο Σπυρίδωνα Δημητρίου.

Ταυτόχρονα αποχωρίζομαι ως ενεργό στέλεχος το χώρο των Ενόπλων Δυνάμεων και της Πολεμικής Αεροπορίας ειδικότερα.

Αναλαμβάνοντας τα καθήκοντα μου ως Διοικητής της Ανωτάτης Διακλαδικής Σχολής Πολέμου και οριοθετώντας τους στόχους μας, είχα επισημάνει ότι με σεβασμό προς το παρελθόν, θα συνεχίσουμε με έμπνευση, όραμα και αφοσίωση στο καθήκον και την αποστολή, έχοντας πάντα στο μυαλό μου ότι ένας Ηγέτης πρέπει να κάνει τη δουλειά που του ανέθεσαν και όχι αυτή που θα ήθελε να κάνει.

Παραμερίζοντας τις επιχειρησιακές μου καταβολές, μεταμορφώθηκα, χρησιμοποιώντας την εμπειρία μου από το Πανεπιστήμιο, κατά την διάρκεια των Μεταπτυχιακών μου Σπουδών και έτσι κατάφερα να φέρω την Πανεπιστημιακή κοινότητα πιο κοντά στην ΑΔΙΣΠΟ, αλλά και την ΑΔΙΣΠΟ πιο κοντά στην Πανεπιστημιακή κοινότητα.

Έθεσα τη βάση συνεργασίας με τα τοπικά Πανεπιστήμια, για συμμετοχή των Σπουδαστών σε Μεταπτυχιακά Προγράμματα, στο πλαίσιο της πολύτιμης σφαιρικής επιμόρφωσης των Αξιωματικών, διαδικασία που πρόσφατα ολοκληρώθηκε επιτυχώς με το Πανεπιστήμιο Μακεδονίας και στο εξής θα δίνει την ευκαιρία κάθε χρόνο σε μεγάλο αριθμό Σπουδαστών της ΑΔΙΣΠΟ να αποκτούν μεταπτυχιακό τίτλο σπουδών παράλληλα με τη φοίτησή τους στη Σχολή και να διευρύνουν τους ορίζοντές τους, πέρα από το καθαρά στρατιωτικό πεδίο.

Επιδίωξα, σε πρώτο χρόνο, την επίτευξη κοινής αντίληψης, τουλάχιστον στα θέματα που οι τρεις κλάδοι μοιράζονται, θέματα στα οποία η διακλαδική αντιμετώπιση οδηγεί σε εξοικονόμηση μέσων και προσωπικού, αλλά και στην τυποποίηση και τη διαλειτουργικότητα, ιδιότητες που αποτελούν πολλαπλασιαστές ισχύος για κάθε στράτευμα.

Η προσπάθεια που ξεκίνησε πρέπει να ολοκληρωθεί, ώστε να δημιουργηθεί το μοντέλο διακλαδικής συνεργασίας για την επόμενη δεκαπενταετία, με γνώμονα πάντα τη Διακλαδικότητα και παράλληλα επίδειξη πνεύματος ρεαλισμού και αποφασιστικότητας και όχι οχύρωση πίσω από Κλαδικές σκοπιμότητες.

Παράλληλα, προσπάθησα να γίνει ξεκάθαρος ο ρόλος, οι επιχειρησιακές δυνατότητες και ο τρόπος λειτουργίας κάθε Κλάδου, ώστε η ζητούμενη εμπέδωση της διακλαδικότητας να γίνει πάνω σε σωστή βάση, με έγκυρα δεδομένα και σαφείς προϋποθέσεις.

Ενθάρруνα τη δημιουργία καλών συνθηκών τόσο για το μόνιμο προσωπικό, όσο κυρίως για τους Σπουδαστές, ώστε να μπορούν να σκεφθούν απροβλημάτιστα, πέρα από τα θέματα και τα προβλήματα που τους απασχολούσαν στις Μονάδες ή τα οικεία τους επιτελεία.

Και όλα αυτά δεν θα μπορούσα να τα έχω επιτύχει, χωρίς τη συνδρομή όλων όσων υπηρετούν στη Σχολή. Θα ήθελα να συγχαρώ το μόνιμο προσωπικό της ΑΔΙΣΠΟ, για το πνεύμα συνεργασίας που επέδειξε και την απόδοσή του στο περίπλοκο και ευαίσθητο έργο της διακλαδικής εκπαίδευσης.

Επίσης θα ήθελα να ευχαριστήσω θερμά τους πανεπιστημιακούς και επιστημονικούς μας συνεργάτες, ιδιαίτερα από το Αριστοτέλειο και το Πανεπιστήμιο Μακεδονίας, χωρίς τη συμβολή των οποίων, η απαιτούμενη και τόσο πολύτιμη πνευματική ευρύτητα και δεκτικότητα, δεν θα ήταν δυνατή και η διακλαδικότητα δεν θα μπορούσε να είναι κατανοητή.

Μεγαλύτερη όμως υποχρέωση αισθάνομαι να ευχαριστήσω την Πατρίδα και την Πολεμική Αεροπορία που μου έδωσαν την ευκαιρία να πραγματοποιήσω το όνειρο μου. Προσπάθησα μέσα στο πλαίσιο των δυνατοτήτων μου, να συμμετάσχω στη βελτίωση του αξιόμαχου της Πολεμικής Αεροπορίας και των Ενόπλων Δυνάμεων γενικότερα, πετώντας συνεχόμενα 21 χρόνια στο Αιγαίο με πάνω από 3.000 ώρες σε μαχητικά αεροσκάφη αναχαίτισης και 7 χρόνια καθοδηγώντας αυτούς που πήραν τη σκυτάλη από εμένα για να επιτελούν το έργο της αποτροπής στο Αιγαίο και κάλυψα με τον καλύτερο δυνατό τρόπο κάθε θέση που μου ανατέθηκε στην Ελλάδα και στο εξωτερικό.

Εάν κάτι από αυτά λειτούργησε ως προστιθέμενη αξία για τις ένοπλες δυνάμεις μας, θα αφήσω να το κρίνετε εσείς, οι οποίοι με νέες ιδέες, όραμα και ασυγκρίτως μεγαλύτερες δυνατότητες, είμαι βέβαιος ότι θα προχωρήσετε, παρά τις υφιστάμενες αντιξοότητες, στις τομές που απαιτούνται, για την περαιτέρω εξέλιξη, με το διακλαδικό πνεύμα που πρεσβεύει η Σχολή και σύμφωνα με τις σύγχρονες απαιτήσεις.

Σήμερα ολοκληρώνεται για μένα ένας σημαντικός κύκλος και κλείνει μία μεγάλη σελίδα στη ζωή μου. Σε έναν ιερό χώρο για εμένα και κάθε αεροπόρο, όπως είναι η Σχολή Ικάρων πριν 37 περίπου χρόνια ξεκίνησα την πορεία μου στις Ένοπλες Δυνάμεις και σήμερα σε έναν αντίστοιχο διακλαδικό χώρο ολοκλη-

ρώνω τη σταδιοδρομία μου, ως Αξιωματικός και Αεροπόρος, απόλυτα ευτυχής, ευγνώμων και πλήρης συναισθημάτων.

Οφείλω να ομολογήσω ότι η πτήση, το αεροπλάνο και η αεροπορική ιδέα που αποτέλεσαν και θα αποτελούν την μεγάλη μου αγάπη, θα συνεχίσουν, ως ανάμνηση πλέον, να με συνοδεύουν στο ουτοπικό μου ταξίδι στη ζωή, παραμένοντας ρομαντικός, πιστεύοντας στις ιδέες που παραμένουν αναλλοίωτες στο χρόνο.

Αισθάνομαι την ανάγκη να ευχαριστήσω διαχρονικά την πολιτεία, που μου εμπιστεύτηκε πανάκριβο υλικό πετώντας σε όλα τα μήκη και τα πλάτη της πατρίδας μας και της Ευρώπης καθώς και την ηγεσία του ΓΕΕΘΑ και της Πολεμικής Αεροπορίας που μου επεφύλαξαν την τιμή να ηγηθώ Μονάδων τους, το Θεό και τους Προστάτες της ΠΑ Αρχαγγέλους Μιχαήλ και Γαβριήλ, που δεν είχα ποτέ ατύχημα τις χιλιάδες ώρες που ήμουν στον αέρα.

Όμως, το μυαλό και η σκέψη μου θα συνεχίσει πάντοτε να είναι σε όλους αυτούς που, στη ξηρά, στη θάλασσα και στον αέρα δίνουν την καθημερινή μάχη για την πατρίδα. Ο καθημερινός αγώνας των ανθρώπων αυτών και οι αγωνίες τους, μαζί με την ομορφιά και τα συναισθήματα που προσφέρει η προσπάθεια για κάθε τι ιερό, είναι βέβαιο ότι θα μου λείψουν.

Στο δρόμο για την εκπλήρωση των ονείρων μας, σημασία δεν έχει μόνο ο προορισμός αλλά το ταξίδι. Η σταδιοδρομία μου στις ΕΔ και στην ΠΑ ειδικότερα ήταν ένα υπέροχο, γοητευτικό και συναρπαστικό ταξίδι, στο έδαφος και στον αέρα. Έζησα στιγμές ανεπανάληπτες, όμορφες και άσχημες, δημιουργήσα φιλίες και σχέσεις ζωής, έχασα αγαπημένους συντρόφους και φίλους κατά την εκτέλεση του καθήκοντος.

Σ' όλους αυτούς τους ανθρώπους οφείλω δημοσίως να απευθύνω ένα μεγάλο ευχαριστώ και ιδιαίτερα στην οικογένειά μου, τη σύζυγό μου και τις δύο κόρες μου, για τις οποίες είμαι πολύ περήφανος που για 21 χρόνια αγόγγυστα και στωικά περίμεναν να επιστρέψω από κάποιο σημείο του Αιγαίου με την αγωνία και το φόβο πάντα κάποια ημέρα να μην επιστρέψω όπως έγινε με πολλούς συναδέλφους μου και που για 7 χρόνια με άφησαν ανεπηρέαστο στη δουλειά μου να καθοδηγώ από ένα υγρό υπόγειο του Εθνικού Κέντρου Αεροπορικών Επιχειρήσεων τους Ιπταμένους της Πολεμικής Αεροπορίας στο Αιγαίο και να διαχειρίζομαι κάθε κρίση στο FIR ΑΘΗΝΩΝ.

Άνδρες και Γυναίκες της ΑΔΙΣΠΟ, περισσότερο από κάθε άλλη φορά την παρούσα περίοδο, η πατρίδα χρειάζεται την πιστή αφοσίωση και προσπάθεια όλων μας,

Σας καλώ όλους να συνεχίσετε με την ίδια αφοσίωση και ενθουσιασμό, παρά τις όποιες δυσκολίες, να παρέχετε πιστά τις υπηρεσίες σας για το καλό της πατρίδας και των ενόπλων δυνάμεων της, υπό την καθοδήγηση του νέου σας Διοικητή και καθ' όλα καταξιωμένου και πολύ έμπειρου στην εκπαίδευση Αξιωματικού, Υποναυάρχου Σπυρίδωνα Δημητρίου ΠΝ.

Κύριε Ναύαρχε,

αναλαμβάνεις την ηγεσία της ΑΔΙΣΠΟ σε μία ιδιαίτερα κρίσιμη περίοδο, η οποία ωστόσο πέραν των αντικειμενικών δυσκολιών προσφέρει και αρκετές ευκαιρίες. Είμαι απόλυτα βέβαιος ότι με την προσωπικότητα, τον χαρακτήρα και την επαγγελματική σου ικανότητα θα επιτύχεις στο δύσκολο έργο του Διοικητή μιας Ανώτατης και Διακλαδικής Σχολής Πολέμου.

Σου εύχομαι καλή τύχη και κάθε επιτυχία.

Τελειώνοντας τις τελευταίες στιγμές της στρατιωτικής μου καριέρας θα ήθελα από αυτό το βήμα, πιστός στην αεροπορική ιδέα, να αποτίσω φόρο τιμής σε όλους εκείνους τους γνωστούς και άγνωστους Έλληνες που διαχρονικά υπηρετώντας τις Ένοπλες Δυνάμεις, προσέφεραν τη ζωή τους για την πατρίδα στο βωμό του καθήκοντος.

Ημερήσια διαταγή παραλαμβάνοντας Διοικητού Ανωτάτης Διακλαδικής Σχολής Πολέμου (ΑΔΙΣΠΟ) Υποπτεράρχου Σπυρίδων Δημητρίου ΠΝ

Σε εκτέλεση σχετικής διαταγής,

παραλαμβάνω σήμερα τα καθήκοντα του Διοικητού της Ανωτάτης Διακλαδικής Σχολής Πολέμου, από τον Αντιπτέραρχο (Ι) Θεόδωρο Μπόμπο.

Η τιμητική επιλογή μου για τη θέση αυτή, με δεσμεύει να καταβάλλω κάθε δυνατή προσπάθεια προκειμένου η Ανώτατη Διακλαδική Σχολή Πολέμου να εκπληρώσει με επιτυχία την αποστολή της.

Ο σημαντικότερος στόχος για τον επόμενο χρόνο, θα είναι η συνέχιση της αναβάθμισης της εκπαίδευσης, ώστε η παρεχόμενη στοχευμένη εκπαίδευση των σπουδαστών, να ικανοποιεί τις ιδιαίτερες απαιτήσεις των θέσεων που πρόκειται να στελεχώσουν μετά την αποφοίτησή τους..

Για την επίτευξη του ανωτέρω στόχου, απαιτείται από όλους, προσωπικό της Σχολής και Σπουδαστές, συλλογική προσπάθεια, εργατικότητα, ευσυνειδησία, σοβαρότητα, υπευθυνότητα και επαγγελματισμός, στοιχεία τα οποία θεωρώ δεδομένο ότι σας χαρακτηρίζουν.

Με την βεβαιότητα ότι όλοι σας θα ανταποκριθείτε αποτελεσματικά στην απαιτητική αποστολή σας, σας εύχομαι καλή επιτυχία στο έργο σας, υγεία και ψυχική δύναμη.

Στον απερχόμενο Διοικητή, Αντιπτέραρχο (Ι) Θεόδωρο Μπόμπο, ο οποίος ολοκληρώνει μια λαμπρή σταδιοδρομία 37 ετών στην ενεργό και μάχιμη δράση, εύχομαι ολόψυχα υγεία, οικογενειακή ευτυχία, ευημερία και μακροήμερευση.

Υποναύαρχος Σπυρίδων Δημητρίου Π.Ν.

Διοικητής

"Αντιμετώπιση των Ασύμμετρων Απειλών Ρόλοι, Καθήκοντα και Αποστολές για τις Ένοπλες Δυνάμεις"

*Περίληψη Διατριβής του Ανχη (ΠΖ) Ανδρέα Τουμπανίδη
Σπουδαστή της 10ης ΕΣ της ΑΔΙΣΠΟ*

Ο 21ος αιώνας ανέτειλε διαμορφώνοντας τις συνθήκες ενός εντελώς καινούργιου διεθνούς περιβάλλοντος, εξαιρετικά αβέβαιου και με την παγκόσμια κοινότητα να περνά μια βαθιά, πολυεπίπεδη δομική κρίση που δημιουργεί ανασφάλεια στους πολίτες. Ο κόσμος σήμερα έχει αλλάξει άρδην, καθώς οι κοινωνικές συνθήκες, οι όροι συνεργασίας και διεθνούς αντιπαράθεσης, κυρίως στο πλαίσιο που διαμορφώνουν οι νέες ασύμμετρες απειλές, όπως και η εν εξελίξει παγκόσμια και πολυεπίπεδη οικονομική κρίση, τείνουν να πάρουν μορφή χιονοστιβάδας.

Σκοπός του παρόντος άρθρου είναι η εξέταση των ρόλων, καθηκόντων και αποστολών των ΕΔ στην αντιμετώπιση των ασύμμετρων απειλών, σε συνάρτηση με τον τρόπο προετοιμασίας, ανάπτυξης και χρησιμοποίησής των.

Η εξέταση του θέματος, διέπεται από τις ακόλουθες προϋποθέσεις και παραδοχές:

1. Η δραματική αλλαγή του διεθνούς περιβάλλοντος ασφάλειας, ως αποτέλεσμα του τερματισμού της ψυχροπολεμικής αντιπαράθεσης, διέλυσε τη διάχυτη αίσθηση βεβαιότητας για μια γραμμική εξέλιξη των διεθνών πραγμάτων, που καθορίζονταν από τις επιταγές των δύο υπερδυνάμεων (ΗΠΑ - ΕΣΣΔ)¹.
2. Η ασφάλεια της χώρας επηρεάζεται σημαντικά από:

1. International Conference on Crisis Management "Athena 2009"

- Το μεταβαλλόμενο γεωστρατηγικό της περιβάλλον.
- Την υφιστάμενη κύρια συμβατική απειλή που προέρχεται από γειτονική χώρα, όπως έχει διαμορφωθεί και εκτιμηθεί από τα Γενικά Επιτελεία.
- Την ικανότητα παράλληλης αντιμετώπισης και διαχείρισης μιας σειράς νέων προκλήσεων, όπως:

- Η μαζική μετανάστευση και ιδιαίτερα η παράνομη μετανάστευση, εξαιτίας κυρίως πολεμικών συγκρούσεων, οικονομικής ανέχειας, ή περιβαλλοντικής υποβάθμισης στο νότιο μέρος της Μεσογείου και στα Βαλκάνια.

- Το διεθνές **οργανωμένο έγκλημα**, το οποίο συνδέεται άμεσα ή έμμεσα με τρομοκρατικές ενέργειες.

- Η **διεθνής υπέρ τρομοκρατία** (grand terrorism).

- Το "**κυβερνοέγκλημα**" και

- Η διασπορά **όπλων μαζικής καταστροφής** (πυρηνικά, βιολογικά, χημικά).

3. Η **συμμετοχή** της χώρας στις συμμαχίες, στα συλλογικά όργανα ασφάλειας και στις υπερεθνικές ενώσεις (ΟΗΕ, NATO, ΔΕΕ, ΟΑΣΕ, ΕΕ, κλπ).

Ορισμοί και Έννοιες

Ορισμός και Ανάλυση των "Ασύμμετρων Απειλών"

Σε πολύ γενικές γραμμές, μπορούμε να πούμε ότι ως "Ασύμμετρη Απειλή" εννοούμε την απειλή η οποία δεν αποσκοπεί να συντρίψει τις άμυνες του στόχου της με περίσσεια ισχύος, αλλά να τις υπερκεράσει και να χτυπήσει στα αδύνατά του σημεία. Δηλαδή, μια μεθοδολογία προσβολής ενός στόχου που σκοπεύει στις "αχίλλειες πτέρνες" του. (Κωνσταντίνος Γρίβας 2004)

Ορισμός και Ανάλυση της "Εθνικής Ασφάλειας"

Με τον όρο "Εθνική Ασφάλεια" εννοούμε την προστασία της υπόστασης και λειτουργίας των δομών του κράτους μέσω της προστασίας και ενίσχυσης, όταν τούτο καθίσταται δυνατόν, των διαστάσεων της ισχύος του, δηλαδή της οικονομικής, δημογραφικής, πολιτικής, πολιτισμικής και αμυντικής. Από λειτουργική άποψη, όσο λιγότερες διαστάσεις ισχύος διαθέτει μια χώρα τόσο περισσότερο ευάλωτη καθίσταται εντός ενός ραγδαίως και διαρκώς μεταβαλλόμενου διεθνούς status quo ισορροπιών ισχύος.

Ορισμός και Ανάλυση του "Υβριδικού Πολέμου"

Ο "Υβριδικός Πόλεμος", είναι ένας συγκερασμός μεταξύ Επιχειρήσεων Ανταρτών (Guerrillas Operations) και Συμβατικού Πολέμου (Conventional War) και υιοθετεί τακτικές οι οποίες στο σύγχρονο πεδίο της μάχης προκαλούν μεγάλες απώλειες στον αντίπαλο, ενώ στους υποστηρικτές του διαπιστώνεται μεγάλη επιβιωσιμότητα. Το προσωπικό είναι οργανωμένο σε μικρές Ομάδες Κρούσης, το οποίο δύναται να ενεργεί ακόμα και μεμονωμένα. Είναι εξοπλι-

σμένο με καινοτόμα και εξελιγμένα οπλικά συστήματα καθώς και αξιόπιστες επικοινωνίες, τα οποία μπορούν να καταστρέψουν οπλικά συστήματα οποιασδήποτε θωράκισης.

Αίτια Ασύμμετρων Απειλών

Η Νέα Παγκόσμια Τάξη

Η στρατιωτική ισχύς της Αμερικής σήμερα, συγκρινόμενη με την ισχύ των άλλων μεγάλων δυνάμεων, παραμένει ασφαλής. Όμως λαμβάνοντας υπόψη την απειλή της υπέρ τρομοκρατίας (Grand Terrorism), η Αμερική δεν φαίνεται τόσο ασφαλής.(Art. 2003)

Το διεθνές σύστημα του 21ου αιώνα θα περιλαμβάνει τουλάχιστον έξι μεγάλες δυνάμεις: ΗΠΑ, Ευρώπη, Κίνα, Ιαπωνία, Ρωσία και πιθανότατα την Ινδία,

όπως και μια πληθώρα χωρών μεσαίου και μικρότερου μεγέθους. Ταυτόχρονα οι διεθνείς σχέσεις έχουν γίνει πραγματικά οικουμενικές. Οι επικοινωνίες είναι άμεσες. Η οικονομία λειτουργεί συγχρόνως σε όλες τις ηπείρους. Έχει αναδυθεί στην επιφάνεια μια ολόκληρη σειρά από θέματα που μπορούν να αντιμετωπιστούν μόνο σε παγκόσμια βάση όπως είναι η υπέρ τρομοκρατία, η διασπορά των πυρηνικών, η πληθυσμιακή έκρηξη, η οικονομική αλληλεξάρτηση, η λαθρομετανάστευση, το "κυβερνοέγκλημα" και το οργανωμένο έγκλημα.

Πολιτικές - Οικονομικές - Κοινωνικές Διαφορές Μεταξύ Ανεπτυγμένων και μη Χωρών

Παρά την είσοδο της ανθρωπότητας στην τρίτη χιλιετία, οι διαφορές που υφίστανται μεταξύ των ανεπτυγμένων και μη χωρών, εξακολουθούν να είναι έντονες. Συνοπτικά οι εν λόγω διαφορές δύνανται να διακριθούν σε τρεις κατηγορίες **Πολιτικές Οικονομικές** και **Κοινωνικές**.

Θρησκευτικός και Εθνικιστικός Φονταμενταλισμός

Θρησκευτικός Φονταμενταλισμός

Ο όρος "Φονταμενταλισμός", σημαίνει την ιδέα επιστροφής στα κείμενα, την αναζήτηση των ριζών και την επιστροφή στην αυστηρή εφαρμογή των θρησκευτικών κανόνων. Φονταμενταλιστές είναι αυτοί που υποστηρίζουν την ανωτερότητα μερικών θεμελιωδών δογμάτων, σε σχέση με τα άλλα. Ο όρος χρησιμοποιήθηκε για το Κίνημα του Προτεσταντισμού που αναπτύχθηκε στις αρχές του 20ου αιώνα στις ΗΠΑ, και περιέγραφε μια συντηρητική και αντιδραστική θρησκευτική τάση, που αρνείται κάθε νεωτερισμό στη θρησκεία.

Με το Φονταμενταλισμό υποστηρίχθηκε η αυστηρή και κατά γράμμα ερμηνεία της Αγίας Γραφής ως θεμέλιο της Χριστιανικής ζωής και διδασκαλίας. Αντίστοιχα, ισλαμικός φονταμενταλισμός είναι η κίνηση, συμπεριφορά ή στάση, που δίνει έμφαση στην αυστηρή και σχολαστική προσκόλληση, σε ένα πλαίσιο βασικών αρχών που περιέχονται στο Κοράνι. Πρωτίστως, υπό τη στενή του έννοια, δηλώνει την επιστροφή των συντηρητικών μουσουλμάνων στις ρίζες, με την ελπίδα να ανακαλύψουν το πραγματικό μήνυμα του Προφήτη. Ο εχθρός εδώ δεν είναι ο εκσυγχρονισμός αλλά η παράδοση, η οποία παρεξέκλινε τους πιστούς από την αυστηρή εφαρμογή των θρησκευτικών κανόνων που καθορίζονται στο Κοράνι. Παρόλα ταύτα, συχνά ο όρος φονταμενταλισμός χρησιμοποιείται στα διάφορα βιβλία που σχετίζονται με το ισλάμ καθώς και στα μέσα μαζικής επικοινωνίας (ΜΜΕ), υπό την ευρεία και απλουστευμένη έννοιά του, και νοείται ως φανατισμός ή εξτρεμισμός. (Τεγόπουλος-Φυτράκης 2008)

Εθνικιστικός Φονταμενταλισμός

Φανατισμός είναι η υπερβολική αφοσίωση σε ιδέες ή αντιλήψεις, που εξωθεί στον παραλογισμό και στην έχθρα. Εθνικισμός είναι η υπερβολική προσήλωση στο έθνος και στα εθνικά ιδανικά, που συνοδεύεται πολλές φορές, από ξενοφοβία, επιθυμία απομόνωσης, διάκριση των Εθνών σε ανώτερα και κατώτερα, και την προσπάθεια επιβολής των πρώτων στα δεύτερα. Είναι η εθνική συνείδηση που χαρακτηρίζεται από την πεποίθηση ότι το έθνος υπερέχει από τα άλλα, και οφείλει να προβάλλει με έμφαση τον πολιτισμό και τα συμφέροντά του εις βάρος άλλων εθνών. (Τεγόπουλος-Φυτράκης 2009)

Μορφές και Στόχοι των Ασύμμετρων Απειλών

Υπέρ Τρομοκρατία

Ο όρος "Τρομοκρατία" σημαίνει την μεθοδευμένη χρήση βίας με εγκληματική μορφή, που στρέφεται εναντίον των εθνικών νόμων, ανθρώπων ή περιουσιών, απειλεί θεσμούς και ιδέες μιας κοινωνίας και αποσκοπεί στο να επιτύχει πολιτικούς ή ιδεολογικούς σκοπούς. Οι ανθρώπινες επιδιώξεις που απορρέουν από διάφορα κίνητρα, και προσπαθούν να υλοποιηθούν με ανορθόδοξους τρόπους, συνθέτουν την αόρατη απειλή της τρομοκρατίας, η οποία έχει τη δυνατότητα να επιφέρει καίρια κτυπήματα σε απρόβλεπτο χρόνο και τόπο. (Art. 2003)

Σήμερα, η απειλή την οποία αντιμετωπίζει ο σύγχρονος κόσμος είναι η ανάδυση της υπέρ τρομοκρατίας (αναφέρεται ως: grand terrorism), η οποία είναι διαφορετική από οποιαδήποτε άλλη μορφή τρομοκρατίας του παρελθόντος. Το χτύπημα της 11ης Σεπ 01, στο Παγκόσμιο Κέντρο Εμπορίου και στο Πεντάγωνο, κόστισε τη ζωή σε πάνω από 3.000 ανθρώπους. Αυτή η απειλή πιθανώς να είχε προκαλέσει και άλλα παρόμοια και ίσως πιο καταστροφικά χτυπήματα στο δυτικό κόσμο, εάν δεν είχε αντιμετωπιστεί. Υπέρ τρομοκρατικά χτυπήματα, τα οποία θα μπορούσαν να σκοτώσουν χιλιάδες ανθρώπους με τη χρήση συμβατικών όπλων, ή εκατοντάδες χιλιάδες ακόμα και εκατομμύρια με τη χρήση πυρηνικών, βιολογικών ή χημικών όπλων, αποτελούν την κύρια

στρατιωτική απειλή την οποία αντιμετωπίζουν οι ΗΠΑ εντός της επικράτειάς τους (American homeland) και οι σύμμαχοί τους.

Οργανωμένο Έγκλημα

Μια άλλη μορφή ασύμμετρης απειλής είναι το οργανωμένο έγκλημα. Σήμερα, ως οργανωμένο έγκλημα, παρά τις κατά καιρούς εννοιολογικές διακυμάνσεις, θεωρείται η οργάνωση προσώπων, που αποσκοπεί στην άσκηση εγκληματικής δραστηριότητας σε διαρκή βάση, προκειμένου να αποκομίσει οικονομικά οφέλη και να ελέγξει εθνικές και διεθνείς καταστάσεις. Το κίνητρο δράσης των εγκληματικών ομάδων, που δραστηριοποιούνται στο οργανωμένο έγκλημα, σε αντίθεση με την τρομοκρατική δραστηριότητα που έχει συνήθως πολιτικά ή ιδεολογικά κίνητρα, είναι η επίτευξη οικονομικού οφέλους. Η μετεξέλιξη του οργανωμένου εγκλήματος και η μορφοποίησή του στη σημερινή του μορφή άρχισε, μετά την κατάρρευση των πολιτικών συστημάτων των κρατών του υπαρκτού σοσιαλισμού και ιδιαιτέρως, αυτών της πρώην Σοβιετικής Ένωσης. Οι μεταβολές που επήλθαν στα κράτη αυτά, εισήγαγαν ένα νέο είδος βίας, συνδεδεμένο με το οργανωμένο έγκλημα, με ιδιαίτερη επικινδυνότητα και κοινωνικές διαστάσεις. Ανεξάρτητα από τον ορισμό που δίδεται, το οργανωμένο έγκλημα στις νέες του σημερινές μορφές είναι πιο πολύπλοκο, επεκτείνεται σε ευρύτερο γεωγραφικό πλαίσιο, και δεν εκπορεύεται από τους παραδοσιακούς του χώρους (π.χ. από παραδοσιακές οικογένειες - "φαμίλιες" της Ιταλίας κ.λ.π.), αλλά από πολλές άλλες χώρες, και κυρίως από πρώην σοσιαλιστικές δημοκρατίες.

Διασπορά Όπλων Μαζικής Καταστροφής

Ο όρος "Όπλα Μαζικής Καταστροφής" (ΟΜΚ) χρησιμοποιείται λόγω της μαζικότητας των καταστροφών που προκαλούν τα όπλα αυτά, σε αντιδιαστολή με τον όρο Πυρηνικά - Βιολογικά - Χημικά όπλα που είχε καθιερωθεί αρχικά, και

αφορούσε στην καθαρά στρατιωτική χρησιμοποίηση και αξία τους. Την κλιμάκωση των συμβατικών εξοπλισμών κατά τη διάρκεια του ψυχρού πολέμου, ακολούθησαν και τα ΟΜΚ. Η φύση της ενδεχόμενης χρησιμοποίησης ΟΜΚ έχει αλλάξει. Εκεί όπου ο ρόλος τους ήταν η αποτροπή ενός γενικού πολέμου, τώρα θεωρούνται όπλα των θεωρουμένων στρατιωτικών δυνάμεων δευτέρας τάξεως, ή ακόμη και μη κρατικών ομάδων. Σήμερα υπάρχουν αρκετές χώρες που διαθέτουν επίσημα ΟΜΚ, ενώ αρκετές άλλες, έχουν αποκτήσει ή προσπαθούν να αποκτήσουν κάποια δυνατότητα χρήσης των. Οι μέχρι πρότινος αδύνατοι παράγοντες στο παγκόσμιο προσκήνιο, θεωρούν πλέον, ότι έχουν βρει τρόπους επηρεασμού και εκφοβισμού των νομίμων κυβερνήσεων, μέσω των ΟΜΚ.

Λαθρομετανάστευση

Η κατάρρευση των καθεστώτων της ΝΑ Ευρώπης, η κρίση στις χώρες της πρώην Σοβιετικής Ένωσης και η φτώχεια σε πολλές χώρες της Ασίας και της Αφρικής προκάλεσαν ένα μεγάλο κύμα λαθρομετανάστευσης προς τη Δύση. Η εξαθλίωση των λαθρομεταναστών, τους καθιστά ικανούς για διάφορες πράξεις βίας προκειμένου να εξασφαλίσουν την επιβίωσή τους, και συνεπώς εύκολα θύματα στη στρατολόγηση από οποιονδήποτε ενδιαφερόμενο.

Η λαθρομετανάστευση, ως ένα παγκόσμιο κοινωνικό φαινόμενο, λόγω των διαστάσεων που έχει προσλάβει τα τελευταία χρόνια, αποτελεί έναν εν δυνάμει παράγοντα ασύμμετρης απειλής για το εσωτερικό των χωρών που την υφίστανται. Η θέσπιση ειδικών μέτρων για την απέλαση των λαθρομεταναστών αποτελεί επώδυνη μορφή ενεργειών, για όλα τα συμβαλλόμενα μέρη.

Πληροφοριακός Πόλεμος / Κυβερνοπόλεμος

"Πληροφοριακός Πόλεμος (ΠΠ) ή Κυβερνοπόλεμος" είναι όλες οι ενέργειες που απαιτούνται για την εξασφάλιση της κυριαρχίας στο χώρο των πληροφοριών, και για τον επηρεασμό κατά το δοκούν, της πληροφόρησης του αντιπάλου, των διαδικασιών που βασίζονται σε πληροφορίες, των πληροφοριακών του συστημάτων και των επικοινωνιακών του δικτύων τα οποία έχουν ως βάση λειτουργίας Η/Υ, με ταυτόχρονη λήψη μέτρων για την προστασία των ημετέρων αντιστοίχων².

Ως ασύμμετρες απειλές ΠΠ, μπορούμε να ορίσουμε τις παγκόσμιες, πολύμορφες, και συνεχώς αυξανόμενες ενέργειες που δημιουργούν προβλήματα ή καταστρέφουν την πληροφοριακή υποδομή. Αυτές είναι δυνατόν να προέρχονται από άτομα και ομάδες που επιδιώκουν στρατιωτικά, πολιτικά, κοινωνικά, πολιτιστικά, εθνικά, θρησκευτικά ή προσωπικά οφέλη, καθώς επίσης και από άτομα που παράνομα διεισδύουν στα πληροφοριακά συστήματα, για να επιδείξουν με τον τρόπο αυτό τις ικανότητές τους. Οι μορφές της επίθεσης εντοπίζονται στη διάβρωση, την καταστροφή ή την υποκλοπή αρχείων είτε στην πρόκληση καταρρεύσεων σε τμήματά του.

Ψυχολογικός Πόλεμος

Ψυχολογικός Πόλεμος (ΨΠ), είναι η χρησιμοποίηση μέσων, τα οποία

2. Κανονισμός Στρατιωτικής Ορολογίας

αποσκοπούν στην εξάσκηση ψυχολογικής πίεσης στον εχθρό, και ευμενή επηρεασμό της στάσης και συμπεριφοράς εχθρικών ομάδων και μη, σε περιοχές που βρίσκονται κάτω από τον έλεγχο του εχθρού. Κύριος αντικειμενικός σκοπός είναι η υποστήριξη όλων των προσπαθειών εναντίον του εχθρού, οι οποίες αποσκοπούν στην εξασθένηση της θελήσεως του να εμπλακεί σε εχθροπραξίες ή να της συνεχίσει, καθώς και στη μείωση της ικανότητάς του να διεξάγει πόλεμο. Διακρίνεται σε Στρατηγικό και Τακτικό ΨΠ.

Τα μέσα διεξαγωγής ψυχολογικού επηρεασμού από της ασύμμετρες απειλές είναι απεριόριστα. Μετά από κάθε εκδήλωση ασύμμετρης επίθεσης, η σχετική είδηση, η εικόνα, το γραπτό κείμενο ή το σχόλιο, μεταδίδεται πλέον ταυτόχρονα σε όλα τα σημεία του πλανήτη, σε άμεσο χρόνο. Το ραδιόφωνο, η τηλεόραση, η κινητή τηλεφωνία, το φαξ, ο ηλεκτρονικός υπολογιστής με τις σύγχρονες τελειοποιήσεις του, το διαδίκτυο κλπ, αποτελώντας μέσα ταχύτατης μετάδοσης της είδησης και της πληροφορίας, αλλά και συγχρόνως του ψυχολογικού επηρεασμού, βρίσκονται στην υπηρεσία των ασύμμετρων απειλών.

Ηλεκτρονικός Πόλεμος, Νέες Τεχνολογίες

Οι καινοτομίες στην επιστήμη και στην τεχνολογία έχουν σημαντική επίπτωση στην ασφάλεια των κρατών, ιδιαίτερα όταν χρησιμοποιούνται υπό τη μορφή των ασύμμετρων απειλών. Οι ιλιγγιώδεις ρυθμοί ανάπτυξης της τεχνολογίας τα επόμενα χρόνια, πρόκειται να προκαλέσουν την προσοχή και την εγρήγορση των κοινωνιών και των συστημάτων ασφάλειας, προκειμένου να δύνανται να παρακολουθήσουν, να συμβαδίσουν και να αντιμετωπίσουν την πρόοδο, και τις πιθανές επερχόμενες απειλές.

Τα αποτελέσματα της ραγδαίας ανάπτυξης ποικίλων βιομηχανιών είναι απρόβλεπτα, και οι δυνατότητες εφαρμογής τους στην κατασκευή νέων όπλων ασύμμετρου πολέμου είναι πολλές. Η εξέλιξη της τεχνολογίας έχει θέσει σε κίνηση ένα πραγματικό παλιρροιακό κύμα αλλαγών, το οποίο επηρεάζει κοινωνίες και οργανισμούς σε διάφορα επίπεδα. Η αυξανόμενη σπουδαιότητα των ηλεκτρονικών δύναται να προκαλέσει μια στροφή από το παραδοσιακό μοντέλο ασφάλειας, το οποίο ως επί το πλείστον επικεντρώνεται σε απειλές εναντίον της εδαφικής ακεραιότητας. Αν και τα παραδοσιακά τρωτά σημεία δε θα πάψουν να υφίστανται, αναμένεται να εμφανιστούν νέες αδυναμίες. Κάθε χώρα δύναται να αποτελέσει θύμα άμεσης και πιθανότατα "ανώνυμης" επίθεσης από ξένες χώρες, εγκληματικές οργανώσεις, ή άλλους μη-κρατικούς παράγοντες, ιδιαίτερα όσο προχωρά η μηχανοργάνωση σε διάφορους τομείς (π.χ. υπηρεσίες ασφάλειας, εθνική άμυνα, τράπεζες, ασφαλιστικά ταμεία, κλπ).

Υβριδικός Πόλεμος

Ο υβριδικός πόλεμος περιλαμβάνει όλους τους δυνητικούς δρώντες σε μια σύγκρουση. Δημιουργεί ένα διαφορετικό τρόπο πολέμου περιλαμβάνοντας μια μεγάλη ποικιλία μέσων και τακτικών στη μάχη.

Πιθανοί Στόχοι Ασύμμετρων Απειλών

Οι ασύμμετρες απειλές ανάλογα με την προέλευσή της, έχουν τη

δυνατότητα να επιλέγουν και να προσβάλουν ένα ευρύ φάσμα στόχων της πολιτικής, κοινωνικής και οικονομικής ζωής του κρατικού μηχανισμού. Οι στόχοι αυτοί είναι εξαιρετικά δύσκολο να προσδιορισθούν με ικανοποιητική ακρίβεια, ώστε να ληφθούν τα απαραίτητα μέτρα για την προστασία τους. Είναι δυνατόν να προσδιοριστούν ως γενικές κατηγορίες στόχων των ασύμμετρων απειλών, αυτές που αναφέρονται στον πληθυσμό και στις υποδομές όπως:

- Η Άμυνα και Ασφάλεια: Στρατιωτικές μονάδες, κέντρα ελέγχου και διοίκησης, εγκαταστάσεις και το ανθρώπινο στρατιωτικό δυναμικό.
- Οι Κρατικές λειτουργίες: υπουργεία, νοσοκομεία, σχολεία, δικαστήρια κλπ.
- Τα δίκτυα παροχής ύδατος, ενέργειας, επικοινωνιών, πληροφοριών και μεταφορών.
- Τα δίκτυα της οικονομίας και τραπεζικής υποδομής και τα πληροφοριακά συστήματα που τα εξυπηρετούν.

Αντιμετώπιση Ασύμμετρων Απειλών

Αντιμετώπιση Ασύμμετρων Απειλών

Ειδικότερα, για αντιμετώπιση κάθε μιας από της μορφές ασύμμετρων απειλών, που εξετάστηκαν προηγούμενα, παρατίθενται ακολούθως επιγραμματικά, τα μέτρα που εκτιμώνται ως απαραίτητα:

1. Υπέρ Τρομοκρατία

Οι στρατηγικές που απαιτείται να εφαρμοσθούν, με βάση την κατάταξη

της ασφάλειας σε ατομική, εθνική, διεθνής και παγκόσμια, είναι:

- **Ατομική Ασφάλεια:** Η ύπαρξη αποτελεσματικού μηχανισμού ασφάλειας στο εσωτερικό της χώρας.
- **Εθνική Ασφάλεια:** Σχεδίαση και υλοποίηση στρατηγικών σε επίπεδο διπλωματικό, συνεργασία των υπηρεσιών πληροφοριών και τέλος στρατιωτική δράση.
- **Διεθνής και Παγκόσμια ασφάλεια:** Στρατηγικές διεθνούς συνεργασίας και παροχής βοήθειας στην ανάπτυξη των χωρών, για την απάλειψη των συνθηκών που δημιουργούν την τρομοκρατία.

Σύμφωνα με την αποτελεσματικότητα της σε σχέση με το χρόνο, οι διαθέσιμες στρατηγικές δύνανται να είναι:

- **Βραχυπρόθεσμες:** Ανταλλαγή πληροφοριών διεθνώς, συνεργασία των αστυνομικών αρχών, στρατιωτική επέμβαση, προληπτικές επεμβάσεις, ύπαρξη σχεδίων αντιμετώπισης εκτάκτων αναγκών, μέτρα υποστήριξης του ηθικού του κοινού, πάταξη της γραφειοκρατίας στη λήψη αποφάσεων, καθαρές πολιτικές κατευθύνσεις.
- **Μεσοπρόθεσμες:** Συστήματα χειρισμού κρίσεων, μέτρα αποτροπής, επανεξέταση και αναθεώρηση της οργάνωσης και λειτουργίας των διεθνών οργανισμών, αναπροσαρμογή του Διεθνούς Νομικού περιβάλλοντος, επίλυση τοπικών ή περιφερειακών συγκρούσεων, ενημέρωση του κοινού.
- **Μακροπρόθεσμες:** Στρατηγικές παροχής βοήθειας και προγράμματα ανάπτυξης σε χώρες που έχουν ανάγκη, προώθηση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, δημοκρατικοποίηση των χωρών και εδραίωση του δικαίου, έναρξη διαλόγου μεταξύ των διαφόρων πολιτισμών, υλοποίηση στρατηγικών ενσωμάτωσης των υποβαθμισμένων χωρών στις εξελιγμένες κοινωνίες.

2. Οργανωμένο Έγκλημα

Για την αντιμετώπιση του προβλήματος κρίνεται επιβεβλημένη η άμεση δραστηριοποίηση των κυβερνήσεων στις ακόλουθες κατευθύνσεις:

- Στενότερη συνεργασία αρμόδιων εθνικών υπηρεσιών στο πλαίσιο των εκάστοτε ενώσεων και συμμαχιών (NATO, ΕΕ κλπ) και ευρύτερα.
- Ενίσχυση αρμοδιοτήτων διεθνών ειδικευμένων διωκτικών υπηρεσιών.
- Ενίσχυση των εθνικών νομοθεσιών.
- Πληρέστερη ενημέρωση αρμοδίων και κοινής γνώμης.
- Αυστηρότερα μέτρα φύλαξης συνόρων και τελωνειακών ελέγχων.
- Κοινή διεθνής νομοθεσία για πάταξη του οργανωμένου εγκλήματος.
- Αύξηση συνεργασίας μεταξύ διωκτικών αρχών.

3. Διασπορά Όπλων Μαζικής Καταστροφής

- Αντιμετώπιση των προβλημάτων άνισης ανάπτυξης που σε πολύ μεγάλο

βαθμό ευθύνονται για την ανάδειξη διεθνικών ανωμαλιών.

- Προσπάθεια επίλυσης των περιφερειακών διενέξεων, με προσεγγίσεις που δεν επαναλαμβάνουν τις στρατηγικές του παρελθόντος.
- Αναγκαιότητα για έγκαιρη πληροφόρηση και αποτροπή πριν την εκδήλωση της επίθεσης, είτε μέσω προληπτικών κτυπημάτων είτε με απαγόρευση κατοχής ΟΜΚ.
- Δημιουργία καλά οργανωμένου κεντρικού δικτύου πληροφοριών και στενή συνεργασία με υπηρεσίες πληροφοριών άλλων χωρών για συλλογή, ανάλυση και εκμετάλλευση πληροφοριών.
- Εφοδιασμός των αρμοδίων υπηρεσιών με σύγχρονο τεχνολογικό εξοπλισμό, συμβατό με αυτόν που χρησιμοποιείται στο πλαίσιο της Ε.Ε. και του ΝΑΤΟ. Άρτια οργάνωση και παροχή ειδικής εκπαίδευσης στο προσωπικό που θα επιφορτισθεί με την αντιμετώπιση των νέων απειλών.
- Σχεδίαση και σταδιακή υλοποίηση της δυνατότητας των Ε.Δ. για αντιμετώπιση ασύμμετρων απειλών καθώς και στενή συνεργασία με κρατικούς φορείς ασφαλείας, για πρόληψη των κινδύνων από ασύμμετρες απειλές, που στρέφονται εναντίον προσωπικού, μέσων και εγκαταστάσεων των Ε.Δ.
- Σχεδίαση για αντιμετώπιση ασύμμετρων απειλών, που να καλύπτει ένα ευρύ φάσμα επιλογών στη διαχείριση κρίσεων και αντιμετώπιση προκλήσεων καθώς και συνεχή εκτίμηση για πιθανούς στόχους και λήψη μέτρων.
- Σταδιακή αναβάθμιση των μέτρων ασφαλείας με σύγχρονα τεχνολογικά μέσα των Στρατιωτικών εγκαταστάσεων ειδικού ενδιαφέροντος για αποφυγή αιφνιδιασμού από ασύμμετρες απειλές και αντίστοιχη εκπαίδευση - ενημέρωση όλων των στελεχών.

4. Λαθρομετανάστευση

- Δημιουργία και λειτουργία κέντρων παρακολούθησης της μετανάστευσης.
- Διαμόρφωση συστημάτων ελέγχου της χερσαίας, θαλάσσιας και

εναέριας διακίνησης λαθρομεταναστών.

- Έγκαιρος εντοπισμός των διακινούμενων μεταναστών, όταν βρίσκονται σε ενδιάμεσες χώρες πριν τον τελικό προορισμό τους, και διακρατική συνεργασία για την επαναπροώθησή τους.
- Αποφυγή μακροπρόθεσμης δημιουργίας μειονοτήτων, που δύνανται να μετατρέψουν τις μονοεθνικές κοινωνίες σε πολυεθνικές, προκαλώντας διατάραξη της κοινωνικής γαλήνης και συνοχής.

5. Πληροφοριακός Πόλεμος - Κυβερνοπόλεμος

- Βελτίωση της πληροφοριακής υποδομής με σύγχρονα υλικά και εξειδικευμένο προσωπικό.
- Διατήρηση ανεξαρτήτων ζωτικών εθνικών συστημάτων επικοινωνιών και πληροφορικής.
- Ανάπτυξη τοπικής υποδομής η οποία θα μπορεί σε περιπτώσεις κυβερνοεπιθέσεων να λειτουργεί ανεξάρτητα χωρίς σύνδεση με δίκτυα πληροφοριών.
- Πολιτικό-στρατιωτικά δίκτυα.

6. Ηλεκτρονικός Πόλεμος (ΗΠ) - Νέες Τεχνολογίες

- Απαίτηση για παγκόσμια κυριαρχία πληροφοριών, η οποία θα επιτρέπει ταχεία λήψη αποφάσεων, άμεση εκτέλεση επιχειρήσεων και χρήση οπλικών συστημάτων.
- Διασύνδεση συμμαχικών όπλων και υπηρεσιών πληροφοριών σε ενιαίο σύστημα, το οποίο εκτός από της τεχνολογικές εξελίξεις των οπλικών συστημάτων, πρέπει να βασίζεται σε ενσωμάτωση τεχνολογίας C4ISR, καθώς και σε νέο δόγμα και σε οργάνωση που να εστιάζονται της καινούργιες απειλές.

7. Υβριδικός Πόλεμος

- Θα απαιτηθεί "ευρεία προσέγγιση" (comprehensive approach), δηλαδή συντονισμός και συνεργασία με όλους τους αρμόδιους και συναφείς φορείς, κρατικούς και μη κρατικούς. Βέβαια είναι αντιληπτό ότι δεν είναι δυνατό να υπάρχει αποκλειστική στρατιωτική λύση στις σύνθετες προκλήσεις του υβριδικού πολέμου.
- Για το σκοπό αυτό η ηγεσία της κάθε χώρας θα πρέπει να προσαρμόσει ανάλογα τη στρατηγική της σκέψη και να δημιουργήσει ένα οργανωμένο πλέγμα για την αποτροπή και εάν χρειαστεί την επιτυχή αντιμετώπιση των οίωνδήποτε νέων προκλήσεων ασφαλείας.

Ένοπλες Δυνάμεις και Ασύμμετρες Απειλές

Οι τομείς στους οποίους δύνανται να συμβάλουν οι Ε.Δ., είναι:

- Εκμετάλλευση και αξιοποίηση των νέων τεχνολογιών που διαθέτουν (επικοινωνίες, πληροφορική).
- Επιτήρηση χερσαίων και θαλασσίων συνόρων.
- Εκμετάλλευση των υπηρεσιών πληροφοριών.
- Δημιουργία σε ανώτατο επίπεδο ενός κεντρικού φορέα για συνεχή εκτίμηση των ασύμμετρων απειλών.
- Συνδρομή σε θέματα Οργάνωσης και Διοικητικής Μέριμνας (φαγητό, νερό, μεταφορές, θέματα υγειονομικού, κλπ).

Απειλές και Προκλήσεις για την Εθνική Ασφάλεια της Χώρας

Παρά τη μείωση του κινδύνου για γενικευμένη σύρραξη, από τον τερματισμό του Ψυχρού Πολέμου, το επίπεδο απειλής για την Ελλάδα, παραμένει άξιο ιδιαίτερης προσοχής. Η απειλή εξ Ανατολών διατηρείται σταθερή, ενώ επιπλέον προστέθηκαν νέες παράμετροι στην ασφάλεια της χώρας, λόγω της περιφερειακής αστάθειας στην περιοχή των Βαλκανίων. Πέραν τούτου, η χώρα είναι πιθανό να υποστεί τις συνέπειες ασύμμετρων απειλών λόγω συμμετοχής στο ΝΑΤΟ, Ε.Ε., και γενικά λόγω του ρόλου που διαδραματίζει στον ευρύτερο περίγυρό της, παρόλο που η Ελλάδα, έχει παραδοσιακά καλές σχέσεις με τις χώρες εκείνες που κατά την εκτίμηση πολλών αναλυτών, "εξάγουν" διεθνιστικά φαινόμενα.

Οι εξελίξεις λοιπόν αυτές δημιουργούν "κινδύνους" για την Ελλάδα, όπως:

- Διασπορά μουσουλμανικών θυλάκων στα βόρεια σύνορα, με απροσδιόριστες απειλές.
- Μαζική μετανάστευση ή εισβολή προσφύγων από Βαλκανικές χώρες, λόγω οικονομικών και πολιτικών προβλημάτων, ή λόγω έναρξης σ' αυτές, ισχυρών, αποσταθεροποιητικών για την ασφάλεια συγκρούσεων.
- Τρομοκρατικές και υπέρ τρομοκρατικές ενέργειες, κατά τις οποίες δεν μπορεί να αποκλειστεί ακόμα και η χρήση πυρηνικών, βιολογικών ή χημικών ουσιών.

- Το διεθνές οργανωμένο έγκλημα.
- Διασπορά όπλων μαζικής καταστροφής στην Ανατολική Μεσόγειο και στη Μέση Ανατολή.
- Επιθέσεις Πληροφοριακού Πολέμου / Κυβερνοπολέμου, λόγω της έκρηξης των τεχνολογιών πληροφορικής και της εξέλιξης της μηχανοργάνωσης σε διάφορους τομείς (π.χ. υπηρεσίες ασφάλειας, εθνική άμυνα, τράπεζες, ασφαλιστικά ταμεία, κλπ).
- Υβριδικός πόλεμος.
- Είσοδος λαθρομεταναστών από χώρες της Ασίας.

Συμπεράσματα

Συμπερασματικά, στο ρευστό περιβάλλον του 21ου αιώνα, τα κράτη οφείλουν να διασφαλίσουν την περιφερειακή και διεθνή ασφάλεια, και να προετοιμάζονται για την αντιμετώπιση ασύμμετρων απειλών. Η ποικιλία των αιτίων, των μορφών και των επιπτώσεων των εν λόγω απειλών, επιβάλλει την αναδιάρθρωση των στρατηγικών, των τακτικών και των μέσων που διαθέτουν οι οργανωμένες χώρες, προκειμένου να εντοπίσουν τις πηγές και τα αίτια, να περιορίσουν ή να αποτρέψουν την εκδήλωση των ασύμμετρων απειλών, και να ελαχιστοποιήσουν τις δυσμενείς επιπτώσεις από τα ενδεχόμενα πλήγματα.

Ως γενικά συμπεράσματα, δύνανται να διατυπωθούν τα ακόλουθα:

- Οι βασικότερες πηγές προέλευσης των ασύμμετρων απειλών είναι η άνιση ανάπτυξη που προκύπτει από τις οικονομικές, πολιτικές και κοινωνικές διαφορές μεταξύ ανεπτυγμένων και μη ανεπτυγμένων χωρών, καθώς και η αναταραχή που προκαλείται από τον θρησκευτικό και εθνικιστικό Φονταμενταλισμό.
- Οι κυριότερες μορφές υπό τις οποίες είναι δυνατόν να εμφανισθούν οι ασύμμετρες απειλές, είναι η Διεθνής Τρομοκρατία, το Οργανωμένο Έγκλημα, η Διάδοση των Όπλων Μαζικής Καταστροφής, η Λαθρομετανάστευση, οι Ψυχολογικές Επιχειρήσεις, ο Πληροφοριακός Πόλεμος / Κυβερνοπόλεμος, και ο Ηλεκτρονικός Πόλεμος.
- Οι ασύμμετρες απειλές που έχουν αναδειχθεί σε κυρίαρχο πρόβλημα ασφάλειας, είτε σε εθνικό είτε σε διεθνές επίπεδο, αντιμετωπίζονται πιο αποτελεσματικά με διακρατική συνεργασία και διεθνή συντονισμό.
- Οι ασύμμετρες απειλές, αν και δεν έχουν τη μορφή και την ένταση ενός παραδοσιακού συμβατικού πολέμου, εμπεριέχουν και προκαλούν ισοδύναμους και ίσως και μεγαλύτερους κινδύνους σε πολλά επίπεδα (κοινωνία, πληθυσμό, κρατική εξουσία).
- Το πλαίσιο λειτουργίας της ασύμμετρης απειλής βασίζεται στον αιφνιδιασμό, και ως εκ τούτου η ύπαρξη ενός συστήματος πρόληψης πριν από την εκδήλωση οποιασδήποτε τέτοιας απειλής είναι το αποτελεσματικότερο μέτρο αντιμετώπισής τους.
- Ανάλογα με τον επιδιωκόμενο σκοπό και τα μέσα που θα χρησιμοποιηθούν, οι συνέπειες από την εκδήλωση ασύμμετρης απειλής είναι διαφορετικές. Σε στρατηγικό επίπεδο επιδιώκεται ο εκφοβισμός και η μεγαλύ-

τερη δυνατή διατάραξη και αποσύνθεση των βασικών δομών λειτουργίας του κράτους, καθώς και η υπονόμηση της κεντρικής εξουσίας. Σε τακτικό επίπεδο επιδιώκεται η αλλαγή τακτικής ή σχεδίασης.

- Οι ασύμμετρες απειλές ανεξαρτήτως προέλευσης, έχουν τη δυνατότητα να επιλέγουν για προσβολή ένα ευρύ φάσμα στόχων του κρατικού μηχανισμού, και υποδομών της πολιτικής, κοινωνικής και οικονομικής ζωής. Οι πολιτικοί στόχοι είναι εξαιρετικά δύσκολο να προσδιορισθούν με ικανοποιητική ακρίβεια, ώστε να ληφθούν τα απαραίτητα μέτρα για την προστασία τους.

Προτάσεις

Ενδεικτικά αναφέρονται τα παρακάτω:

- Την υπογραφή διμερών και διεθνών συνεργασιών, με κράτη των οποίων η πολιτική συμπίπτει με την Ελληνική.
- Τη δημιουργία οργανωμένου δικτύου πληροφοριών και τη στενή συνεργασία με υπηρεσίες άλλων χωρών.
- Την αυστηρή εφαρμογή της κείμενης νομοθεσίας, καθώς και καθορισμό από την πολιτεία του συνολικού αριθμού αλλοδαπών που μπορεί να δεχθεί η Ελλάδα, με τη θέσπιση αυστηρών κριτηρίων για την παραμονή τους.
- Τον εφοδιασμό των αρμοδίων υπηρεσιών με σύγχρονο τεχνικό υλικό, συμβατό με αυτό των υπολοίπων χωρών της Ε.Ε.
- Την προβολή της ισχύος των αντιτρομοκρατικών δυνάμεων και γενικά των δυνάμεων ασφαλείας και των Ενόπλων Δυνάμεων.
- Την επιδίωξη της συνεργασίας, με τις Βαλκανικές χώρες στα θέματα ανταλλαγής πληροφοριών ασφαλείας, στα πλαίσια δημιουργίας ενός Βαλκανικού υποσυστήματος ασφαλείας.
- Τη δημιουργία αποθέματος εφοδίων και υλικών πρώτης ανάγκης.
- Ειδικότερα για το χώρο των Ενόπλων Δυνάμεων προτείνονται τα παρακάτω:

- Στενή συνεργασία με άλλους κρατικούς φορείς ασφαλείας, για πρόληψη των κινδύνων από ασύμμετρες απειλές, που στρέφονται εναντίον του προσωπικού και μέσων, εγκαταστάσεων των Ε.Δ.

- Προσδιορισμός των πιθανών στρατιωτικών στόχων τρομοκρατικών ενεργειών και λήψη αναλόγων μέτρων ασφαλείας.

- Συνεχής ενημέρωση του προσωπικού για νέες μεθόδους και πρακτικές αντιμετώπισης ασύμμετρων απειλών, καθώς και για τον τρόπο αντιμετώπισης και τα μέτρα ασφαλείας σε περιπτώσεις εκδήλωσης απειλής οιασδήποτε μορφής. Προς τούτο απαιτείται εκπαίδευση των στελεχών επί του αντικειμένου των ασύμμετρων απειλών, σε όλα τα επίπεδα εκπαίδευσης.

- Βελτίωση του συστήματος επιτήρησης των συνόρων με προμήθεια και εγκατάσταση ηλεκτρονικών συστημάτων σύγχρονης τεχνολογίας.

- Προμήθεια και αξιοποίηση από τις Ε.Δ. ανεξαρτήτων συστημάτων επικοινωνιών, πληροφορικής και μέσων συλλογής πληροφοριών τα οποία θα υποστηρίζονται από αξιόπιστα συστήματα ασφαλείας.

- Προσαρμογή της εκπαίδευσης του προσωπικού, καθώς και προμήθεια καταλλήλου εξοπλισμού.

Βιβλιογραφία

Βιβλία

Κανονισμός Στρατιωτικής Ορολογίας (ΣΚ 42-1)
"ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΑ" (Henry Kissinger, 1995).
"A Grand Strategy For America" (Robert J. Art. 2003).
Τεγόπουλος-Φυτράκης, Μείζον Ελληνικό Λεξικό
Εγχειρίδιο Εκστρατείας ΕΕ 125-1: Ψυχολογικές Επιχειρήσεις
ΥΕΘΑ, Λευκή Βίβλος

Άρθρα και Ιστοσελίδες

Το Σύγχρονο Παγκόσμιο Γεωπολιτικό και Γεωστρατηγικό Περιβάλλον - Ασύμμετρες Απειλές (Ιωάννης Α. Ραγιάς, Διεθνολόγος, Στρατιωτική Σχολή Ευελπίδων. Ιανουάριος 2008.

Κίνδυνοι και Απειλές στο Γεω-Σύστημα της Ευρύτερης Μέσης Ανατολής και η Ελλάδα: Γεωπολιτική Προβολή για την Περίοδο 2007-2025 (Ι.Θ. Μάζης, Καθηγητής, Ιόνιο Πανεπιστήμιο, Πρόεδρος Ε.Σ. του Ι.Α.Α.)

Hybrid Warfare - The Looming Threat" (Combined Army Center Blog)
4."2008 National Defense Strategy" (Robert M. Gates, Secretary of Defense)

Κοινή Εξωτερική Πολιτική και Πολιτική Ασφαλείας (ΚΕΠΠΑ) και Ευρωπαϊκή Πολιτική Ασφάλειας και Άμυνας (ΕΠΑΑ)

www.NATO summit 2009

"TE-SAT 2008 - EU Terrorism situation and trend report" (EUROPOL, April 2008, www.europol.europa.eu)

Terrorist and Domestic Response (USA National Defense University, www.ndupress.ndu.edu).

Ημερήσιος και Περιοδικός Τύπος

Ασύμμετρες Απειλές. Ενοποίηση του Πολέμου με την Ειρήνη στον 21ο Αιώνα (Κωνσταντίνος Γρίβας, περιοδικό "ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΑ", τεύχος 8, 2004)

ΤΑ ΝΕΑ, 13/9/04, σελ.58

Βιογραφικό Σημείωμα

Ο Αντισυνταγματάρχης (ΠΖ) Ανδρέας Τουμπανίδης εισήλθε στη ΣΣΕ το 1986 και αποφοίτησε το 1990, ως Ανθυπολοχαγός Πεζικού. Έχει φοιτήσει επιτυχώς σε όλα τα Σχολεία που προβλέπονται από το βαθμό και την ειδικότητα του. Έχει υπηρετήσει σε μονάδες εκστρατείας καθώς και σε επιτελείο Σχηματισμού. Έχει επίσης υπηρετήσει, ως εκπαιδευτής, στη Σχολή Πεζικού, στο ΠΚΕΕΥΕ και στη ΣΔΙΕΠ. Ομιλεί την αγγλική. Είναι έγγαμος και έχει δύο τέκνα.

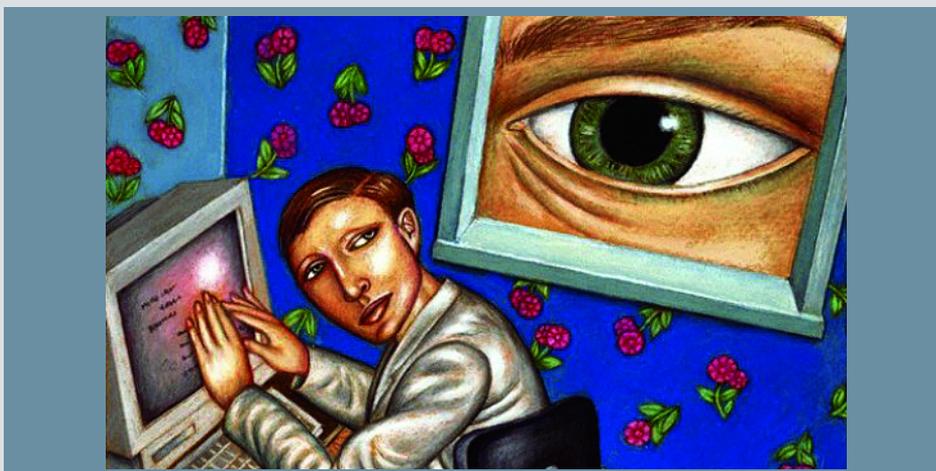
"Η Προστασία της Προσωπικότητας και της Ιδιωτικής Ζωής, από την Επεξεργασία Δεδομένων Προσωπικού Χαρακτήρα, στη Σύγχρονη Κοινωνία της Πληροφορίας"

*Περίληψη Διατριβής της Αστυνόμου Α΄ Παπαγεωργοπούλου Παρασκευής
Σπουδάστριας της 10ης ΕΣ της ΑΔΙΣΠΟ*

Εισαγωγή

Η σύγχρονη κοινωνία της πληροφορίας χαρακτηρίζεται από την παραγωγή, διανομή, χρήση, ενσωμάτωση και διαχείριση πληροφοριών, διαδικασίες οι οποίες αποτελούν σημαντικό μοχλό οικονομικής ανάπτυξης. Όλες οι παραπάνω διαδικασίες επεξεργασίας πληροφοριών συντελούνται τάχιστα κυρίως χάρη στη ραγδαία τεχνολογική πρόοδο κι αποκτούν ιδιαίτερη βαρύτητα όταν η πληροφορία συνδέεται με συγκεκριμένο πρόσωπο. Οι νέες τεχνολογίες καθιστούν δυνατή τη διαχείριση τεράστιου όγκου πληροφοριών, ενώ παράλληλα δίνουν τη δυνατότητα σύνδεσης μιας πληροφορίας με συγκεκριμένο πρόσωπο. Η σύνδεση αυτή αποτελεί τον βασικό ορισμό, για το δίκαιο, της έννοιας των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα. Αυτή η δυνατότητα σύνδεσης, όμως, πέρα από μοχλός οικονομικής ανάπτυξης είναι δυνατό να δημιουργήσει και σοβαρά ζητήματα κινδύνου της ελεύθερης ανάπτυξης της προσωπικότητας και της ιδιωτικής ζωής. Αυτό που πάντως οδηγεί στην αναγνώριση του δικαιώματος στην προστασία των προσωπικών δεδομένων, νομοθετικά ή συνταγματικά δεν είναι παρά ο ιδιαίτερος χαρακτήρας των πληροφοριών που η σύγχρονη τεχνολογία παράγει. Πρόκειται για πληροφορίες, όχι ανώνυμες αλλά "επώνυμες" με την έννοια ότι όχι απλώς είναι δυνατόν να συνδεθούν με ένα συγκεκριμένο υποκείμενο αλλά και με ειδικότερες, ουσιαστικές πτυχές και στοιχεία.

Μια ιδιαίτερη πτυχή του ζητήματος που αφορά τον κίνδυνο της ιδιωτικής ζωής από τις νέες τεχνολογίες είναι αυτή που αναφέρεται στις κατηγορίες των προσωπικών δεδομένων καθώς εύκολα παρατηρείται ότι η εφαρμογή της πληροφορικής καθιστά δυνατή την παραγωγή μιας ανάγλυφης

εικόνας της προσωπικότητας κάθε ατόμου όπως αυτή εξειδικεύεται ανάλογα με την εκάστοτε δραστηριότητα, στην οποία επιδίδεται το άτομο, όπως π.χ. όταν αγοράζει αγαθά ή υπηρεσίες ή όταν σε κάθε επίσκεψή του στο διαδίκτυο, ο χρήστης αφήνει ίχνη, τα οποία μπορεί να χρησιμοποιηθούν εν αγνοία του για τη δημιουργία ενός προφίλ για το άτομό του. Η εικόνα αυτή της προσωπικότητας του υποκειμένου, το καθιστά "διαφανές" και χειραγωγήσιμο. (Γέροντας, 2002)

Η τελευταία αυτή εξέλιξη οδηγεί στη συρρίκνωση της ιδιωτικής σφαίρας του ατόμου όπως και στην αδυναμία του να γνωρίζει ποιος, τι, από πού, και για ποιο σκοπό γνωρίζει για αυτό, κάτι τέτοιο όμως δε θα επηρέαζε μόνο δυσμενώς τις δυνατότητες ελεύθερης ανάπτυξης της προσωπικότητας του ατόμου, αλλά και το γενικό συμφέρον, καθώς η αυτονομία αποτελεί θεμέλιο λίθο της δημοκρατικής κοινωνίας συνιστώσα της οποίας είναι η δυνατότητα δράσης και συμμετοχής των πολιτών της, καθίσταται, λοιπόν σαφές ότι η παραβίαση της ιδιωτικής ζωής στο πλαίσιο της σύγχρονης κοινωνίας της πληροφορίας συνεπάγεται την καθυστέρηση της κοινωνικής εξέλιξης και προόδου.

Στον αντίποδα της προστασίας του ατόμου από την πληροφορική βρίσκουμε τα συμφέροντα για απροβλημάτιστη επεξεργασία και ροή δεδομένων. Στα συμφέροντα αυτά εντάσσονται, πρώτον, τα συμφέροντα που επιτάσσουν την αναλλοίωτη ροή δεδομένων και τα οποία βρίσκονται σε άμεση συνάρτηση με την ελευθερία της πληροφορίας ή πληροφόρησης και δεύτερον τα συμφέροντα των προσώπων ή φορέων που επεξεργάζονται δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα. (Αυγουστιανάκης, 2001)

Συναφώς, επισημαίνεται ότι η επεξεργασία δεδομένων με τη χρήση της πληροφορικής είναι απαραίτητη τόσο στο δημόσιο τομέα, όπου τα συστήματα πληροφορικής αποτελούν εργαλεία εκσυγχρονισμού της δημόσιας διοίκησης και καλύτερης εξυπηρέτησης των πολιτών, όσο και στον ιδιωτικό τομέα, όπου είναι απαραίτητο για την ορθολογικότερη οργάνωση των λειτουργιών των επιχειρήσεων, συνεπώς κάθε περιορισμός της επεξεργασίας θα λειτουργούσε ως εμπόδιο στη δράση της διοίκησης, αλλά και ως περιορισμός της οικονομικής ελευθερίας των ιδιωτών, οι οποίοι επεξεργάζονται δεδομένα.

Περαιτέρω, η αναγνώριση ενός δικαιώματος αυτοδιάθεσης των προσωπικών δεδομένων δεν μπορεί να σημαίνει την απόλυτη και χωρίς όρια κυριαρχία του ατόμου στα προσωπικά του στοιχεία, διότι οι πληροφορίες ακόμα και όταν αναφέρονται σε ένα συγκεκριμένο πρόσωπο αποτελούν μια απεικόνιση της κοινωνικής πραγματικότητας η οποία δε συρρικνώνεται στο πρόσωπο αυτό και μόνο (Γέροντας, 2002).

Καθίσταται, έτσι, σαφές ότι το δίκαιο της προστασίας των προσωπικών δεδομένων στοχεύει σε ένα συγκερασμό των προαναφερθέντων αντιμαχόμενων συμφερόντων. Στο σημείο αυτό, κρίνεται σκόπιμη η αναφορά στον χαρακτήρα των ρυθμίσεων που εισάγει το δίκαιο της προστασίας δεδομένων. Όπως γίνεται ευρύτερα αποδεκτό κάθε είδος επεξεργασίας προσωπικών δεδομένων συνιστά επέμβαση σε συνταγματικά προστατευόμενα δικαιώματα, όπως είναι το δικαίωμα της προσωπικής ζωής και το δικαίωμα της ελεύθερης ανάπτυξης της προσωπικότητας. Για να είναι συνταγματικός ανεκτή μια τέτοια επέμβαση πρέπει σύμφωνα με την αρχή της νομιμότητας να στηρίζεται στον νόμο. Ισχύει δηλαδή τρόπον τινά NULUM DATUM SINE LEGE. (Ιγγλεζάκης, 2003)

Κορμός της προστασίας προσωπικών δεδομένων στη χώρα μας είναι ο νόμος 2472/87- εφεξής Νόμος, χάρη συντομίας με τον οποίο θεσμοθετείται ένα σαφές κανονιστικό πλαίσιο προστασίας των προσωπικών δεδομένων το οποίο περιέχει κανόνες ουσιαστικούς, οργανωτικούς, διαδικαστικούς, και κυρωτικούς. Οι κανόνες αυτοί χρησιμεύουν στην οριοθέτηση της συνταγματικά ανεκτής επεξεργασίας προσωπικών δεδομένων, συμβάλλοντας κατ' αυτό τον τρόπο στην κατανομή των πληροφοριών με τέτοιο τρόπο που κατά βάση να μη θίγεται η προσωπικότητα και η ιδιωτική ζωή του ατόμου.

Σκοπός

Σκοπός του άρθρου είναι η κριτική προσέγγιση της ελληνικής έννομης τάξης για την προστασία της προσωπικότητας και της ιδιωτικής ζωής από την επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα υπό το πρίσμα της βασικής σχετικής νομοθεσίας -Ν. 2472/97(ΦΕΚ Α' 50/10.4.1997), όπως ισχύει σήμερα, μετά από τις αλληπάλληλες τροποποιήσεις του.

Προϋποθέσεις

Η προσέγγιση του θέματος της προστασίας της ιδιωτικής ζωής και της προσωπικότητας στην κοινωνία της πληροφορίας πραγματοποιήθηκε σε νομική βάση μέσα από την κατ' άρθρο κριτική ανάλυση του Νόμου. Ο συγκεκριμένος χειρισμός ήταν αποτέλεσμα δύο παραμέτρων. Συγκεκριμένα, της πληθώρας των νομοθετημάτων, σε διεθνές κυρίως επίπεδο, σε συνδυασμό με την καθορισμένη εξαρχής περιορισμένη έκταση της μελέτης (μόλις εξήντα σελίδες για την προσέγγιση ενός ζητήματος που το κείμενο της νομοθεσίας που το διέπει είναι πολλαπλάσιο). Μέσα, λοιπόν, από την ανάλυση των αρχών και των εξαιρέσεων του Νόμου παρουσιάζονται οι ασφαλιστικές δικλίδες που θέτει ο έλληνας νομοθέτης για την προστασία της προσωπικότητας και της ιδιωτικής ζωής.

Άντικείμενο

Το παρόν κεφάλαιο έχει ως στόχο την εννοιολογική ανάλυση βασικών σημείων του Νόμου στα πλαίσια της καλύτερης κατανόησης των προστατευτικών του ρυθμίσεων για την προσωπικότητα και την ιδιωτική ζωή από την επεξεργασία των προσωπικών δεδομένων. Εξάλλου, προς την κατεύθυνση αυτή, ο νομοθέτης αφιέρωσε το άρθρο 2, όπου εισάγει ένα κατάλογο σχετικών ορισμών.

Πριν την ανάλυση των σχετικών ορισμών ο νομοθέτης στο εισαγωγικό άρθρο κάνει σαφή την πρόθεσή του για την προστασία των δικαιωμάτων και θεμελιωδών ελευθεριών του ατόμου, συνεπώς και του δικαιώματος στην προσωπικότητα, επικεντρώνοντας το ενδιαφέρον του στην ιδιωτική ζωή των φυσικών προσώπων. Περαιτέρω, διευκρινίζεται ότι ο Νόμος προστατεύει την ιδιωτική ζωή μόνο από "πληροφοριακές" παραβιάσεις της και όχι από την *corpora* παραβίαση π.χ. περίπτωση του ασύλου της κατοικίας με σκοπό την κατ' οίκον έρευνα. (Αρμαμέντος- Σωτηρόπουλος, 2008)

Σημαντικό στοιχείο είναι το γεγονός ότι ο Νόμος βρίσκει εφαρμογή κατά την επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα επί φυσικών προσώπων που βρίσκονται εν ζωή και μπορούν να λάβουν χώρα είτε στο δημόσιο είτε στον ιδιωτικό τομέα. Αν υπάρχει επεξεργασία προσωπικών δεδομένων που ν' αφορά σε νομικά πρόσωπα κι όχι σε φυσικά, σε συγκεκριμένο δηλαδή άνθρωπο, τότε δε θεμελιώνεται εφαρμογή του Νόμου. Τέλος, διευκρινίζεται πως ο Νόμος δε βρίσκει εφαρμογή όταν η επεξεργασία προσωπικών δεδομένων γίνεται στα πλαίσια προσωπικής ή οικιακής στενά δραστηριότητας π.χ. τήρηση καταλόγου διευθύνσεων. (Ιγγλεζάκης, 2003)

Το Δικαίωμα στην Προσωπικότητα

Στο ελληνικό δίκαιο δεν περιέχεται ορισμός της προσωπικότητας, με αποτέλεσμα η αναζήτηση του σχετικού ορισμού να κατευθύνεται προς την πλευρά της νομικής θεωρίας και νομολογίας. Σύμφωνα, λοιπόν, με τη νομική θεωρία και νομολογία, προσωπικότητα είναι το πλέγμα των αγαθών που συνθέτουν την υπόσταση του προσώπου, με το οποίο είναι αναπόσπαστα συνδεδεμένα. (Χρυσόγονος, 2001) Δικαίωμα στην προσωπικότητα, συνεπώς, σημαίνει δικαίωμα στα αγαθά εκείνα που είναι απαραίτητα για την ύπαρξη του

ανθρώπου, όπως η ζωή, η υγεία, η ελεύθερη ανάπτυξη της προσωπικότητας, η τιμή, η απόρρητη περιοχή της προσωπικότητας. Το δικαίωμα αυτό αναγνωρίζεται ως γενικό δικαίωμα στην προσωπικότητα. Στο ελληνικό Σύνταγμα θεσμοθετείται το δικαίωμα της προσωπικότητας και της ελεύθερης ανάπτυξης της στα άρθρα 2 και 5 αυτού. Συγκρατείται ότι μερικότερη έκφανση της προσωπικότητας είναι και τα προσωπικά δεδομένα (www.lawsavidou.gr)

Προσωπικά Δεδομένα

Ο κυριότερος νέος όρος που εισάγεται με το Νόμο είναι αυτός των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα. Προσωπικά δεδομένα είναι κάθε πληροφορία που αναφέρεται σε συγκεκριμένο πρόσωπο. Αυτό σημαίνει ότι μία πληροφορία μέχρι να συνδεθεί με συγκεκριμένο πρόσωπο δε συγκαταλέγεται στην έννοια των προσωπικών δεδομένων. Τα προσωπικά δεδομένα διακρίνονται σε απλά/ κοινά και σ' ευαίσθητα.

Απλά προσωπικά δεδομένα είναι όσα δεν είναι ευαίσθητα π.χ. το όνομα, η κατοικία, ο μισθός, οι τραπεζικοί λογαριασμοί, το επάγγελμα.

Ευαίσθητα προσωπικά δεδομένα είναι τα δεδομένα που αντικατοπτρίζουν το σκληρό πυρήνα της ιδιωτικής ζωής, όπως αυτός γίνεται αντιληπτός στη χώρα μας, κι αφορούν τη φυλετική ή εθνική προέλευση. Συγκεκριμένα, ευαίσθητα προσωπικά δεδομένα είναι τα δεδομένα που αποτελούν το σκληρό πυρήνα της ιδιωτικής ζωής και αφορούν τη φυλετική ή εθνική προέλευση. Πρόκειται για τη φυλή (π.χ. λευκή, αθίγγανοι) ή για την εθνότητα (όχι υπηκοότητα) π.χ. εθνικές μειονότητες. Ακολούθως, σύμφωνα με το Νόμο, ο κατάλογος των ευαίσθητων προσωπικών δεδομένων περιλαμβάνει τα *πολιτικά φρονήματα, τις θρησκευτικές ή φιλοσοφικές πεποιθήσεις, τη συμμετοχή σε συνδικαλιστική οργάνωση* (π.χ. μέλος σε σωματείο εργαζομένων), την υγεία (όπως π.χ. πληροφορίες για χρήση ναρκωτικών ή κατάχρηση οίνοπνεύματος, για ανικανότητες ή αναπηρίες, για λήψη φαρμάκων), την *κοινωνική πρόνοια* (π.χ. υιοθεσίες), την *ερωτική ζωή*, τα σχετικά με *ποινικές διώξεις ή καταδίκες* (όχι τα σχετικά με αστική, διοικητική ή πειθαρχική διαδικασία, αλλά π.χ. το ποινικό μητρώο). Επίσης, το όνομα ή η φωτογραφία προσώπου που φέρεται αναμειγμένο σε εγκληματική δραστηριότητα και καταζητείται νομίμως με σκοπό τη σύλληψη καθώς και η σύλληψη του παραπάνω προσώπου αποτελούν ευαίσθητα προσωπικά δεδομένα, αφού είναι σχετικά με την ποινική δίωξη του προσώπου.

Επίσης, ο κατάλογος των ευαίσθητων προσωπικών δεδομένων συμπληρώνεται με τη συμμετοχή σε συναφείς με τα ανωτέρω ενώσεις προσώπων.

Ακόμη, στα ευαίσθητα προσωπικά δεδομένα ανήκουν τα μητρώα και αρχεία της *Εθνικής Αρχής Ιατρικής Υποβοηθούμενης Αναπαραγωγής*, όπως και τα γενετικά δεδομένα, δηλ. όλα τα δεδομένα, οποιουδήποτε τύπου, τα οποία αφορούν τα κληρονομικά χαρακτηριστικά ή τα πρότυπα κληρονομικότητας αυτών των χαρακτηριστικών σε μια ομάδα ατόμων. Περαιτέρω, στον παραπάνω κατάλογο, ο νομοθέτης πρόσθεσε εκ των υστέρων και δύο ακόμα κατηγορίες δεδομένων που χαρακτηρίζονται ως ευαίσθητα δεδομένα από άλλες νομικές διατάξεις, ήτοι: πρώτον, τα δεδομένα που περιέχονται στο Εθνικό Μητρώο με τους λήπτες και *Αρχεία των Δωρητών* (άρθρο 9 ν. 2737/1999 "Μεταμοσχεύσεις ανθρωπίνων ιστών και οργάνων και άλλες διατάξεις) και δεύτερον, οι δηλώσεις του αιτούντος άσυλο και τα λοιπά στοιχεία της αιτήσεως του (άρθρο 2 παρ. 12 Π.Δ. 61/1999). Συναφώς, διευκρινίζεται ότι ο κατάλογος των ευαίσθητων προσωπικών δεδομένων είναι κλειστός, δηλαδή μπορούν να προστεθούν σ' αυτό νέες κατηγορίες ευαίσθητων δεδομένων μόνο με κύρωση νόμο, όπως συνέβη π.χ. για την περίπτωση των αιτούντων άσυλο. (Αλεξανδροπούλου, 2007)

Η διάκριση των προσωπικών δεδομένων σε απλά και σε ευαίσθητα, εκτός από τη θεωρητική σημασία της, έχει κυρίως πρακτική σημασία. Η πρακτική σημασία έγκειται στην ενισχυμένη νομική προστασία που απολαμβάνουν τα ευαίσθητα προσωπικά δεδομένα αναφορικά με τα απλά, με την έννοια της θέσπισης αυστηρότερων προϋποθέσεων για την επεξεργασία των ευαίσθητων προσωπικών δεδομένων σε σχέση με εκείνες που απαιτούνται για την επεξεργασία των απλών προσωπικών δεδομένων. Έτσι, για τη νόμιμη επεξεργασία ευαίσθητων δεδομένων απαιτείται η γραπτή συγκατάθεση του υποκειμένου τους, ενώ για τη νόμιμη επεξεργασία των απλών αρκεί η προφορική συγκατάθεση. Επίσης για τη νόμιμη επεξεργασία των ευαίσθητων δεδομένων απαιτείται η λήψη σχετικής άδειας από την Αρχή Προστασίας Προσωπικών Δεδομένων, έτσι ώστε να διενεργηθεί ο αναγκαίος προληπτικός έλεγχος, ενώ για την επεξεργασία των απλών αρκεί η γνωστοποίηση της επεξεργασίας στην Αρχή.

Επεξεργασία Προσωπικών Δεδομένων

Γενικά

Οι κανόνες επεξεργασίας που τίθενται στο άρθρο 4 του Νόμου αποτελούν τις θεμελιωδέστερες αρχές, οι οποίες διέπουν τη νομιμότητα της συλλογής και γενικότερα της επεξεργασίας των προσωπικών δεδομένων. Πρόκειται για τις αρχές της νομιμότητας του σκοπού και του τρόπου επεξεργασίας, της αναλογικότητας, της ακρίβειας και της χρονικής διάρκειας τήρησης των δεδομένων. Οι κανόνες αυτοί, αφενός μειώνουν τους κινδύνους προσβολής της προσωπικότητας του υποκειμένου των δεδομένων και, αφετέρου διασφαλίζουν το διαρκή έλεγχο της επεξεργασίας τόσο από την πλευρά των υποκειμένων, τα οποία μόνο υπό αυτές τις προϋποθέσεις μπορούν να ασκήσουν τα δικαιώματα που προβλέπονται από το Νόμο (άρθρα 11-14), όσο

και από το κράτος, δηλ. την Αρχή Προστασίας Δεδομένων Προσωπικού Χαρακτήρα - εφεξής Αρχή, χάρη συντομίας - οι αρχές επεξεργασίας του άρθρου 4 δεν αποτελούν απλώς κατευθυντήριες ή ερμηνευτικές αρχές, αλλά η δεσμευτικότητά τους είναι απόλυτη. Έννομη συνέπεια της επεξεργασίας κατά παράβαση των αρχών αυτών είναι το παράνομο της επεξεργασίας, η οποία δεν θεραπεύεται μέσω της συγκατάθεσης (άρθρο 5 παρ. 1, 7 παρ. 2α) ή της τήρησης των νόμιμων εξαιρέσεων από τη συγκατάθεση (άρθρο 5 παρ. 2, 7παρ. 2β-ζ, 7Α). (Μήτρου,2000)

Ο Κανόνας της Απαγόρευσης κι οι Εξαιρέσεις του

Στη διαδικασία της επεξεργασίας προσωπικών δεδομένων ισχύει ο κανόνας της απαγόρευσης, δηλαδή καμία επεξεργασία δε γίνεται αν δεν προηγηθεί η ρητή και ειδική συγκατάθεση του υποκειμένου. Σε αντίθετη περίπτωση η επεξεργασία επιτρέπεται όταν συντρέχουν οι εξαιρετικές περιπτώσεις των άρθρων 5 παρ.2 και 7 παρ.2 καθώς και 7Α του Νόμου). Κατ' εξαίρεση, λοιπόν, η επεξεργασία επιτρέπεται όταν είναι αναγκαία για την εκτέλεση σύμβασης στην οποία το υποκείμενο των δεδομένων είναι συμβαλλόμενο μέρος, την εκπλήρωση υποχρέωσης του υπευθύνου επεξεργασίας η οποία επιβάλλεται από το νόμο, τη διαφύλαξη ζωτικού συμφέροντος του υποκειμένου των δεδομένων εφόσον όμως αυτό τελεί σε φυσική ή νομική αδυναμία να δώσει τη συγκατάθεση του, την εκτέλεση έργου δημοσίου συμφέροντος ή έργου που εμπίπτει στην άσκηση δημόσιας εξουσίας και την ικανοποίηση εννόμου συμφέροντος του υπευθύνου επεξεργασίας υπό τον όρο ότι αυτό υπερέρχει προφανώς των δικαιωμάτων και συμφερόντων του υποκειμένου των δεδομένων. (Αλεξανδροπούλου, 2007)

Εν κατακλείδι, η επεξεργασία είναι ανεκτή όταν πρόκειται να εξυπηρετηθούν έννομα συμφέροντα του ίδιου του ατόμου ή όταν εξυπηρετεί σκοπούς δημοσίου συμφέροντος ή για την ικανοποίηση έννομου συμφέροντος του υπευθύνου επεξεργασίας. Εντούτοις, ο νομοθέτης δίνει πάντα προτεραιότητα στα δικαιώματα του υποκειμένου. Ανεκτή είναι κι η επεξεργασία που αφορά σε προσωπικά δεδομένα δημοσίων προσώπων για δημοσιογραφικούς σκοπούς. Σημαντικό στοιχείο, τέλος, είναι ότι δεν απαιτείται προηγούμενη συγκατάθεση, συνεπώς κι ενημέρωση, του υποκειμένου εφόσον η επεξεργασία (συλλογή)

δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα γίνεται για δύο - διαζευκτικά, αλλά και περιοριστικά απαριθμούμενους - λόγους εθνικής ασφάλειας ή για διακρίβωση ιδιαίτερα σοβαρών εγκλημάτων.

Προϋποθέσεις Νομιμότητας της Επεξεργασίας

Προκειμένου να διαπιστωθεί η ουσιαστική νομιμότητα συγκεκριμένης επεξεργασίας, η οποία εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής του ν. 2472/1997, προτείνεται να ακολουθείται η δοκιμασία των τριών σταδίων, που είναι η ακόλουθη:

- Πρώτα ερευνάται αν η επεξεργασία ακολουθεί τις τέσσερες αρχές επεξεργασίας, του άρθρου 4 του Νόμου, όπως αυτές αναλύονται παρακάτω
- Εφόσον διαπιστωθεί ότι η επεξεργασία πραγματοποιείται σύμφωνα με τις παραπάνω αρχές, ερευνάται αν υπάρχει η συγκατάθεση του υποκειμένου. (άρθρο 5 παρ. 1 του Νόμου)
- Εάν δεν υπάρχει συγκατάθεση ή υπάρχει αλλά δεν πληροί τις απαιτούμενες νόμιμες προϋποθέσεις, ερευνάται αν η συγκεκριμένη επεξεργασία εμπίπτει στις εξαιρετικές περιπτώσεις που ο νόμος δεν απαιτεί συγκατάθεση του υποκειμένου (άρθρα 5 παρ.2 και 7 παρ. 2, 7Α του Νόμου).

Δικαιώματα του Υποκειμένου

Η Αρχή του Απόρρητου και της Ασφάλειας της Επεξεργασίας

Το άρθρο 10 του Νόμου εισάγει τις αρχές του απορρήτου και της ασφάλειας στην επεξεργασία των προσωπικών δεδομένων. Οι αρχές αυτές διέπουν την επεξεργασία των προσωπικών δεδομένων και καθορίζουν τη νομιμότητάς της. Βάση των αρχών αυτών η επεξεργασία προσωπικών δεδομένων είναι απόρρητη και διασφαλίζεται όταν η διαδικασία διεξάγεται αποκλειστικά και μόνο από τα πρόσωπα που τελούν υπό τον έλεγχο του υπευθύνου της επεξεργασίας..

Ωστόσο, το απόρρητο δεν ισχύει έναντι του υποκειμένου και της Αρχής, καθόσον εκείνα πρέπει να έχουν τη νομική και πραγματική δυνατότητα να γνωρίζουν τους όρους της επεξεργασίας, προκειμένου να είναι σε θέση να ασκούν αντίστοιχα τα δικαιώματα και τις αρμοδιότητές τους. Εν κατακλείδι, εκπλήρωση της αρχής του απορρήτου επέρχεται με την εφαρμογή των νομικών αλλά και πραγματικών προϋποθέσεων ασφάλειας υπό τις οποίες είναι επιτρεπτή

η διενέργεια της επεξεργασίας, με τις διαδικασίες privacytechnologies που παρενθετικά προαναφέρθηκαν. (Ιγγλεζάκης, 2003)

Δικαίωμα Ενημέρωσης, Πρόσβασης, Αντίρρησης, Προσωρινής Δικαστικής Προστασίας

Εξειδικεύοντας και εκλεπτύνοντας τις αξιώσεις που προβλέπονται από το γενικό δίκαιο της προστασίας της προσωπικότητας (5 παρ. 1 Σ., 57-60 ΑΚ), ο Νόμος παρέχει στα υποκείμενα των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα μία δέσμη δικαιωμάτων αυτοπροστασίας. Τα δικαιώματα αυτά καταστρώνονται στο νομοθετικό κείμενο με βάση τη χρονική αλληλουχία των σταδίων της μερικότερης προστασίας των ατόμων από την επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα. Στο στάδιο κατά το οποίο επίκειται ή συντελείται η συλλογή των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα το υποκείμενο έχει το *δικαίωμα ενημέρωσης* (άρθρο 11) για την επικείμενη συλλογή και επεξεργασία. Το δικαίωμα ενημέρωσης είναι *ειδικότερο* και ασκείται κατά το στάδιο της συλλογής, ενώ το *δικαίωμα πρόσβασης* είναι *ευρύτερο* και ασκείται οποτεδήποτε, ώστε οι ενδιαφερόμενοι να μπορούν να διαπιστώσουν εάν έχουν υποστεί επεξεργασία δεδομένα που τους αφορούν, ακόμη κι αν τα δεδομένα του υποκειμένου δεν αποτέλεσαν -τελικά- αντικείμενο συλλογής ή επεξεργασίας (άρθρο 12). Συγκρατείται ότι παραίτηση από το δικαίωμα πρόσβασης, όπως και από όλα τα δικαιώματα του υποκειμένου (άρθρα 11-14) θεωρείται άκυρη, ενώ η άσκησή του δεν μπορεί σε καμία περίπτωση να έχει δυσμενείς επιπτώσεις, αφού έτσι θα αναιρούνταν ο προστατευτικός σκοπός του Νόμου. (Αρμαμέντος - Σωτηρόπουλος, 2008)

Περαιτέρω, το δικαίωμα αντίρρησης έχει να κάνει με τη δυνατότητα του υποκειμένου των δεδομένων να προβάλει οποτεδήποτε αντιρρήσεις για την επεξεργασία δεδομένων που το αφορούν. Το δικαίωμα προσωρινής δικαστικής προστασίας συνίσταται στο ότι "καθένας έχει δικαίωμα να ζητήσει από το αρμόδιο κάθε φορά δικαστήριο την άμεση αναστολή ή μη εφαρμογή πράξης ή απόφασης που τον θίγει, την οποία έχει λάβει διοικητική αρχή, νομικό πρόσωπο δημοσίου ή ιδιωτικού δικαίου ή ένωση προσώπων ή φυσικό πρόσωπο αποκλειστικά με αυτοματοποιημένη επεξεργασία στοιχείων, εφόσον η επεξεργασία αυτή αποβλέπει στην αξιολόγηση της προσωπικότητάς του και ιδίως τη αποδοτικότητάς του στην εργασία, της οικονομικής φερεγγυότητάς του, της αξιοπιστίας του και εν γένει συμπεριφοράς του." Από τη γραμματική ερμηνεία

του προαναφερόμενου άρθρου, συνάγεται σαφώς ότι το ανωτέρω δικαίωμα απονέμεται στο υποκειμένο των δεδομένων σε εντελώς συγκεκριμένες περιπτώσεις προσβολής των προσωπικών του δεδομένων.

Συναφώς, υπογραμμίζεται ότι εν μέρει εξαίρεση από την εφαρμογή των διατάξεων του Νόμου εισάγεται με το άρθρο 24 παρ.5, κατά το οποίο οι διατάξεις των άρθρων 11 (δικαίωμα ενημέρωσης), 12 (δικαίωμα πρόσβασης), 13 (δικαίωμα αντίρρησης) και 19 παρ.1 (Αρμοδιότητες της Αρχής) δεν εφαρμόζονται στο ποινικό μητρώο και στα υπηρεσιακά αρχεία που τηρούνται από τις αρμόδιες δικαστικές αρχές, προκειμένου να εξυπηρετηθεί η λειτουργία της ποινικής δικαιοσύνης. (Αλεξανδροπούλου, 2007)

Λειτουργία της Αρχής- Επικύρωσης

Η Αρχή ως Θεματοφύλακας του Νόμου

Η Αρχή προστασίας δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα (ΑΠΔΠΧ) κατοχυρώθηκε συνταγματικά το 2001 κι αποτελεί δημόσια ανεξάρτητη Αρχή και μέσα από τη λειτουργία και το έργο της ως ανεξάρτητη διοικητική λειτουργεί ως θεματοφύλακας του Νόμου. Έχει, λοιπόν, ως αποστολή την εφαρμογή του Νόμου και των άλλων σχετικών ρυθμίσεων που αφορούν την προστασία του ατόμου από την επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα καθώς και της ενάσκησης των αρμοδιοτήτων που της ανατίθενται κάθε φορά. Η σύσταση και λειτουργία της υπαγορεύονται από τα άρθρα 15-20 και 25 του Νόμου. Η Αρχή Προστασίας Δεδομένων προσωπικού Χαρακτήρα, μέσω της εφαρμογής του Νόμου, επιδιώκει: α) το σεβασμό και την προστασία των δικαιωμάτων του ατόμου και του δημοκρατικού πολιτεύματος, β) την αναβάθμιση της Προστασίας των Δεδομένων προσωπικού Χαρακτήρα ως καθ' αυτή άξιας στα πλαίσια του κράτους-δικαίου, γ) την προαγωγή της αμοιβαίας συνεργασίας ατόμου με διοίκηση και ιδιωτικές επιχειρήσεις, δ) τη συνεχή προληπτική, κατασταλτική και διαρθρωτική δράση για την προστασία των Δεδομένων προσωπικού Χαρακτήρα. (Δόνος, 2000)

Κυρώσεις

Σε περίπτωση παράβασης της νομοθεσίας προστασίας προσωπικών δεδομένων, προβλέπονται διοικητικές, ποινικές και αστικές κυρώσεις. Οι διοικητικές κυρώσεις (άρθρο 21 του Νόμου) επιβάλλονται από την Αρχή, ενώ οι ποινικές (άρθρο 22 του Νόμου) και αστικές (άρθρο 23 του Νόμου) κυρώσεις από τα αρμόδια δικαστήρια. Όλες οι επιβαλλόμενες κυρώσεις πρέπει να είναι ανάλογες προς τη βαρύτητα της παράβασης που καταλογίζεται, να τηρείται δηλ, κατά την επιβολή τους η αρχή της αναλογικότητας. (Μήτρου, 2002)

Επίλογος

Ο νομοθέτης, στα πλαίσια του Νόμου 2472/97, θέτει τις νομικές προϋποθέσεις που αποτελούν εγγύηση για την προστασία της προσωπικότητας και δη της ιδιωτικής ζωής έναντι της επεξεργασίας προσωπικών δεδομένων. Οι τελευταίες διακρίνονται σε κανόνες *ουσιαστικούς* (άρθρα 4, 5,8, 9, 10, 11, 12, 13), *οργανωτικούς* (άρθρα 15, 16, 17, 18, 19, 20), *διαδικαστικούς* (άρθρα 6, 7Α, 8§§2-6, 9, 24, 25, 26), *δικονομικούς* (άρθρα 14 παρ. 1-9, 21§4, 22§§ 10-13, 23§3) και *κυρωτικούς* (άρθρα 21, 22,23).

Το πλέγμα των παραπάνω διατάξεων δίδουν ένα προστατευτικό χαρακτήρα στο Νόμο, καθώς θεσπίζουν μονομερώς αναγκαστικό δίκαιο ιδρύοντας για το "αδύναμο μέρος", δηλαδή τα υποκείμενα των δεδομένων, δικαιώματα κι εγγυήσεις από τα οποία δε χωρεί παραίτηση. Έννομη συνέπεια της παραίτησης σε μία τέτοια περίπτωση είναι η αυτοδίκαιη ακυρότητα της σχετικής δήλωσης βούλησης του υποκειμένου. (Αρμαμέντος-Σωτηρόπουλος, 2008).

Συνεπώς, αν και σκοπός του Νόμου, σύμφωνα με την Εισηγητική του Έκθεση, είναι ο συγκερασμός των "ανταγωνιστικών" δικαιωμάτων κι η νομοθετική άρση των φαινομενικών συγκρούσεών τους, εντούτοις, το προβάδισμα δίνεται από το Νόμο στα δικαιώματα των υποκειμένων κατ' αρχήν ("και ιδίως της ιδιωτικής ζωής"), γεγονός που συνάδει με τον προστατευτικό, για την προσωπικότητα του ατόμου και την ιδιωτική ζωή του, χαρακτήρα του Νόμου.

Επιπροσθέτως, με δεδομένο ότι ο κίνδυνος προσβολής της ιδιωτικότητας πολλαπλασιάζεται από την αλματώδη πρόοδο της τεχνολογίας, απαραίτητη είναι η δραστική συμβολή των επιστημόνων της πληροφορικής, οι οποίοι, σε εφαρμογή της κλασικής ρήσης "theanswer to the machine is in the machine", θα εξασφαλίζουν στον άνθρωπο το κατάλληλο τεχνικό περιβάλλον ασφαλούς επεξεργασίας των προσωπικών του στοιχείων. Ακόμη, σημαντικό είναι οι ενδιαφερόμενοι / εν δυνάμει υποκείμενα επεξεργασίας να ενημερώνονται για τα δικαιώματα που τους παρέχει η σχετική νομοθεσία και να μη διστάζουν να τα ασκήσουν, χωρίς όμως να φθάνουν στην καταχρηστική επίκλησή τους.

Τέλος, πρέπει ιδιαίτερα να τονισθεί ότι οι υπεύθυνοι επεξεργασίας οφείλουν να σέβονται τα προσωπικά δεδομένα των πολιτών και να μη θυσιάζουν την έλλογη και σύννομη επεξεργασία των δεδομένων αυτών στο βωμό των οικονομικών συμφερόντων, αλλά να λειτουργούν σύμφωνα με το νόμο, ακόμη και με πρακτικές αυτορρύθμισης. Και όλα τα παραπάνω στην κατεύθυνση του συγκερασμού της ιδιωτικότητας και της οικονομικής ελευθερίας, η οποία

συνδέεται με την απόλαυση των ωφελημάτων της πληροφορικής στο σύγχρονο περιβάλλον της Κοινωνίας της Πληροφορίας.

Βιβλιογραφία

Αλεβιζάτος, Ν. (1983), Το νομικό καθεστώς των Σωμάτων Ασφαλείας, Νομικό Βήμα (περιοδικό), σελ. 621 επ.

Αλεξανδροπούλου - Αιγυπτιάδου Ε.(2007), Προσωπικά Δεδομένα, Σάκκουλα, Αθήνα-Θεσσαλονίκη

Ανθίμου, Κ. (1998), Το δικαίωμα πληροφοριακού αυτοκαθορισμού του ατόμου ως έκφραση του δικαιώματος της προσωπικότητας, Κριτική Επιθεώρηση/1 (περιοδικό), σελ. 155 επ.

Ανθίμου Κ., (2000) Προστασία Προσωπικών Δεδομένων και ΜΜΕ. Σκέψεις με αφορμή την από 26.1.2000 απόφαση της Αρχής Προστασίας Προσωπικών δεδομένων, Κριτική Επιθεώρηση /1 (περιοδικό), σελ. 271 επ.

Αντωνόπουλος, Μ., (1995) Ανεξάρτητες Διοικητικές Αρχές, Σάκκουλα, Αθήνα - Θεσσαλονίκη

Αποστολάκης, Γ. (2000) Τα αρχεία των ιερών μονών και το άρθρο 6 παρ. 1 Ν 2472/97, Αρμενόπουλος, σελ. 869 επ.

Αποστολάκης, Γ. (1999) Τα δελτία ταυτότητας νέου τύπου, Η υπουργική απόφαση που προβλέπει τις λεπτομέρειες του τύπου και τωνπρωδιαγραφών τους και η υπέρβαση της νομοθετικής εξουσιοδοτήσεως για την έκδοσή τους , Αρμενόπουλος (περιοδικό), σελ. 893 επ.

Αραβαντινός, Β., (1997) Η προστασία των στοιχείων προσωπικού χαρακτήρα από την αθέμιτη επεξεργασία τους με ηλεκτρονικό υπολογιστή, Σάκκουλα, Αθήνα - Θεσσαλονίκη.

Αρμαμέντος Π.- Σωτηρόπουλος Β. (2008) Προσωπικά δεδομένα, ερμηνεία Ν.2472/1997, Σάκκουλα, Αθήνα - Θεσσαλονίκη.

Αυγουστιανάκης, Μ. (2001) Προστασία από την επεξεργασία προσωπικών δεδομένων, προβλήματα και αντιμετώπιση από το δίκαιο, Δικαιώματα του

Ανθρώπου, (περιοδικό) Νο 11.

Βασιλάκης, Ε. (1984) Το πρόβλημα της προστασίας του πολίτη απέναντι στην καταχρηστική εφαρμογή της πληροφορικής, *Αρμενόπουλος (περιοδικό)* σελ. 865 επ.

Γέροντας, Α. (1989) Η ηλεκτρονική επεξεργασία των προσωπικών πληροφοριών (Ο γερμανικός ομοσπονδιακός νόμος για την προστασία του πολίτη από την αυτόματη επεξεργασία των προσωπικών πληροφοριών), *Το Σύνταγμα*, σελ. 58 επ.

Γέροντας, Α. (2002) Η προστασία του πολίτη από την ηλεκτρονική επεξεργασία προσωπικών δεδομένων, *Σάκκουλα, Αθήνα - Κομοτηνή Γιαννόπουλος, Γ. (2001), Προστασία προσωπικών δεδομένων και διασυννοριακή ροή πληροφοριών, Δικαιώματα του Ανθρώπου, τευχ 11, σελ. 734 επ.*

Δόνος, Π., (2000) Η συνταγματική κατοχύρωση του δικαιώματος προστασίας του πολίτη από την επεξεργασία των προσωπικών του δεδομένων και της αντίστοιχης ανεξάρτητης αρχής, σε: Γ. Παπαδημητρίου (επιμέλεια), *Αναθεώρηση του Συντάγματος και εκσυγχρονισμός των θεσμών*, σελ. 107 επ.

Ιγγλεζάκης, Ι. (2003) Ευαίσθητα προσωπικά δεδομένα, *Σάκκουλα, Αθήνα - Θεσσαλονίκη*.

Καμτσιδου, Ι. (2001) Η επιφύλαξη υπέρ του νόμου, *Σάκκουλα, Αθήνα - Θεσσαλονίκη*.

Μήτρου, Λ. (2002) Το δίκαιο στη κοινωνία της πληροφορίας, *Σάκκουλα, Αθήνα-Θεσσαλονίκη, Δίκαιο και κοινωνία στον 21ο αιώνα, τεύχος 1, σελ. 12 επ.*

Μήτρου, Λ. (2003) Η προστασία των προσωπικών δεδομένων εργαζομένων στο πεδίο των εργασιακών σχέσεων, σε Δόνος/Μήτρου/Μίττλετον/Παπακωνσταντίνου, *Η αρχή προστασίας προσωπικών δεδομένων και η επαύξηση της προστασίας των δικαιωμάτων*, Σάκκουλα, Αθήνα - Θεσσαλονίκη.

Μήτρου Λ./ Μανιάτης Γ. (2008) Η προστασία των γενετικών δεδομένων, *Σάκκουλα, Αθήνα-Θεσσαλονίκη, Δίκαιο και κοινωνία στον 21ο αιώνα, τεύχος 15, σελ. 17 επ.*

Νούσκαλη, Γ., (2007) Ποινική προστασία προσωπικών δεδομένων, 2η έκδοση, εκδ. Σάκκουλα, Αθήνα - Θεσσαλονίκη.

Ορφανουδάκης, Σ. (2003) Η αρχή της αναλογικότητας, σειρά: "Μελέτες Συνταγματικού Δικαίου και Πολιτειολογίας", Σάκκουλα, Αθήνα - Θεσσαλονίκη.

Ορφανουδάκης, Σ. (2008) Η υπεροχή του Συντάγματος έναντι του Νόμου, ως απαύγασμα του συνταγματισμού, Σάκκουλα, Αθήνα - Θεσσαλονίκη.

Παπακωνσταντίνου, Α. (16-17.3.2006) Το δικαίωμα συμμετοχής στην Κοινωνία της Πληροφορίας και η προστασία της ιδιωτικότητας. Συμβολή στην ερμηνεία του άρθρου 5Α παρ 2 του Συντάγματος, σε Πρακτικά 2ου Συνεδρίου του Επιστημονικού Συμβουλίου της Κοινωνίας της Πληροφορίας "Ηλεκτρονική δημοκρατία - Προκλήσεις της ψηφιακής εποχής", Αθήνα.

Σπινέλλη, ΚΔ. (2001) Η Σύσταση ΝοR (92) 1 για τη χρήση της ανάλυσης DNA στο πλαίσιο του συστήματος ποινικής δικαιοσύνης - Αξιοποιήσεις χωρίς καταχρήσεις, *Ποινικά Χρονικά (περιοδικό)*, σελ. 286 επ.

Στάγκος, Π./ Ε. Σαχπεκίδου (2009) Δίκαιο των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων και της Ευρωπαϊκής Ένωσης, Σάκκουλα, Αθήνα - Θεσσαλονίκη.

Στάγκος, Π./ Μακρίδου, Π./ Μάρκου, Σ. (2001) Η προστασία των θεμελιωδών δικαιωμάτων στην κοινοτική έννομη τάξη, *Δικαιώματα του ανθρώπου 9*

περιοδικό), σελ. 823 επ.

Σταθοπούλος, Μ. (2000) *Η χρήση προσωπικών δεδομένων και η διαπάλη μεταξύ ελευθεριών των κατόχων τους και ελευθεριών των υποκειμένων τους, Νομικό Βήμα*, σελ. 1 επ.

Τάκης, Α. (2002) *Κοινωνία της πληροφορίας και Σύνταγμα. Μια πρώτη προσέγγιση, Νομικό Βήμα*, σελ. 28 επ.

Τάχος, Α., (1986) *Η πρόσβαση στα διοικητικά στοιχεία κατά το ν. 1599/86, Επιθεώρηση Δημοσίου και Διοικητικού Δικαίου (περιοδικό)*, σελ. 289 επ.

Τουντόπουλος, Β. (2000) *Η προστασία των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα στον τομέα των τηλεπικοινωνιών. Η προσαρμογή του ελληνικού δικαίου στην Οδηγία 97/66, Δίκαιο Επιχειρήσεων κι Εταιρειών*, σελ. 475 επ.

Τσακυράκης, Σ. (2002) *Ιδιωτικότητα με το ζόρι, Εφαρμογές Δημοσίου Δικαίου*, τεύχος Ι, σελ 13 επ.

Τσακυράκης, Σ., (1993), *Το απόρρητο της επικοινωνίας. Απόλυτα απαραβίαστη η αρχή της έννομης τάξης, Νομικό Βήμα (περιοδικό)* σελ. 995 επ.

Τσάτσος, Δ.Θ./ Σκουρής, Β./ Σπυρόπουλος, Φ. (1998) *Ελευθερία του Τύπου και προστασία του ατόμου από την επεξεργασία προσωπικών πληροφοριών, Το Σύνταγμα (περιοδικό)*, σελ.497 επ.

Τσεβάς, Α. (1998) *Η εφαρμογή του νόμου για την προστασία του ατόμου από την επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα στον τύπο και τη ραδιοτηλεόραση, Κριτική Επιθεώρηση*, τεύχος 1, σελ. 181 επ.

Χαλαζωνίτης, Κ., (1995) *Οι ευαίσθητες πληροφορίες, σε: Ελληνική Εταιρία Επιστημόνων Η/Υ και Πληροφορικής, Ασφάλεια Πληροφοριών*, σελ. 303 επ.

Χρυσόγονος, Κ. (1999) *Θρησκευτική εκπαίδευση και επικρατούσα θρησκεία, Το Σύνταγμα (περιοδικό)* σελ. 1005 επ. (= Ένωση Νομικών Βορείου Ελλάδος, *Θρησκευτική ελευθερία και επικρατούσα θρησκεία*, 2000 σελ. 83 επ.).

Χρυσόγονος, Κ. (2002) *Ατομικά και Κοινωνικά Δικαιώματα*, 2η έκδοση, Σάκκουλα, Αθήνα - Θεσσαλονίκη.

Βιογραφικό Σημείωμα

Η Αστυν. Α΄ Παρασκευή Παπαγεωργοπούλου γεννήθηκε στα Τρίκαλα Τρικάλων. Εισήλθε στην Σχολή Αξιωματικών Ελληνικής Αστυνομίας το 1995, από όπου αποφοίτησε το 1999 ως Υπαστυνόμος Β΄. Έχει φοιτήσει επιτυχώς σε όλα τα Σχολεία που προβλέπονται από το βαθμό της. Έκτοτε έχει υπηρετήσει, ως υποδιοικητής ή διοικητής, σε διάφορες υπηρεσίες Αστυνομίας Τάξης (Πολυδύναμο Αστυνομικό Τμήμα Άνω Πόλης Θεσσαλονίκης, Αστυνομικό Τμήμα Πανοράματος Θεσσαλονίκης) καθώς και σε Υπηρεσίες Τροχαίας (Τμήμα Τροχαίας Ρόδου της Αστυνομικής Διεύθυνσης Δωδεκανήσου, Τμήμα Οδικών Τροχαίων Ατυχημάτων και Β΄ Τμήμα Τροχαίας Θεσσαλονίκης της Διεύθυνσης Τροχαίας Θεσσαλονίκης). Παράλληλα, με την εκτέλεση των υπηρεσιακών της καθηκόντων φοίτησε στην Κτηνιατρική Σχολή του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης απ' όπου αποφοίτησε το 2010.

Η Αστυνόμος Α΄ Παρασκευή Παπαγεωργοπούλου ομιλεί τη γαλλική και την αγγλική. Είναι έγγαμη και μητέρα δύο παιδιών.

"Οι Προοπτικές Μετατροπής της Κίνας σε Υπερδύναμη του 21ου Αιώνα. Πώς θα μπορούσε ένα τέτοιο Ενδεχόμενο να Εξυπηρετήσει Εθνικά Συμφέροντα της Ελλάδος;"

Περίληψη Διατριβής του Πλωτάρχη Στέφανου Σπύρου ΠΝ Σπουδαστή της 10ης ΕΣ της ΑΔΙΣΠΟ

Γενικά

Δεν είναι λίγοι αυτοί που στο παρελθόν είχαν προβλέψει - πολύ πριν το τέλος του "Ψυχρού Πολέμου" και τη διάλυση της ΕΣΣΔ - ότι κάποια στιγμή η Κίνα θα αποτελέσει σημαντικό γεωστρατηγικό "παίκτη" στην παγκόσμια σκηνή. Ακόμη και ο Ναπολέων είχε πει κάποτε το εξής: "...όταν ξυπνήσει η Κίνα, ο Κόσμος θα σειστεί"¹.

Το 1943, ο πρόεδρος των ΗΠΑ Roosevelt, είχε δει την Κίνα ως έναν από τους "Τέσσερις Αστυνόμους" (ΗΠΑ, Βρετανία, ΕΣΣΔ, Κίνα), οι οποίοι θα επωμίζονταν το έργο της διαφύλαξης της παγκόσμιας ειρήνης, με τομέα ευθύνης την περιοχή της ΝΑ Ασίας².

Παρά τα σχέδια του Mao Zidong να μετατρέψει τη χώρα του σε μία μεγάλη και ανεξάρτητη δύναμη³, οι ιδεολογικές παρωπίδες του την έφεραν τελικά σε απόγνωση και σε απόλυτο απομονωτισμό. Ο τότε Υπουργός Εξωτερικών των ΗΠΑ Henry Kissinger, είχε προβλέψει ότι η Κίνα θα αποτελέσει στο μέλλον μία υπερδύναμη⁴.

1. J. Ross Baughman, <http://www.washingtontimes.com/> 17 Αυγούστου 2008.
2. C. Thorne, "Allies of a Kind", σελ. 170-183.
3. E. Snow, "Red Star Over China", σελ. 23-26.
4. H. Kissinger, "On China", σελ. 93-97.

Προς επιβεβαίωση όλων των παραπάνω, η σημερινή Κίνα έχει φτάσει να συναγωνίζεται τις δυτικές χώρες στο δικό τους πεδίο υπεροχής, την οικονομική και τεχνολογική ανάπτυξη.

Σκοπός

Σκοπός του παρόντος άρθρου είναι να παρουσιάσει τις προοπτικές ανάδειξης της Κίνας σε υπερδύναμη και να βρεθούν οι τομείς και οι τρόποι με τους οποίους θα μπορούσε η χώρα μας να επωφεληθεί, προωθώντας τα εθνικά της συμφέροντα, χωρίς ταυτόχρονα να διαταράξει τους στρατηγικούς της προσανατολισμούς, ως μέλος του NATO και της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Προϋποθέσεις

Ως προϋποθέσεις λαμβάνονται:

Η οικονομική δυσπραγία, τόσο σε εθνικό όσο και σε παγκόσμιο επίπεδο, θα συνεχιστεί.

Οι διεθνείς ζυμώσεις σε περιοχές έντασης ανά την Υφήλιο, δε θα οδηγήσουν σε ανάληψη γενικευμένων δραστικών στρατηγικών από τους διεθνείς δρώντες παγκόσμιας εμβέλειας, συμπεριλαμβανομένης και της ίδιας της Κίνας.

Η συμπεριφορά των διεθνών δρώντων, δε θα επηρεαστεί στο εγγύς μέλλον από κοινωνικές, οικονομικές ή στρατιωτικές κρίσεις παγκοσμίου βεληνεκούς.

Ιστορική Παρακαταθήκη της Κίνας

Η ιστορία της Κίνας είναι ένα παράδειγμα εθνικού μεγαλείου. Πάντοτε κυρίαρχη του χώρου της, αποτελούσε ένα ανώτερο πολιτισμικό και τεχνολογικό πρότυπο. Αυτό το γεγονός έχει διαποτίσει τη σκέψη του λαού της και αποτέλεσε τη βάση της κοινωνικής συνοχής της. Ο εθνικισμός αποτέλεσε το μέσο διατήρησης της συνοχής της τα δύσκολα χρόνια της

ιστορίας της και την πηγή δύναμης για την αναγέννησή της, την εποχή των δραστικών μεταρρυθμίσεων⁵.

Αν και ιστορικά μπορούν να εντοπιστούν εποχές στις οποίες τα οικονομικά μεγέθη ήταν συντριπτικά υπέρ της, η Κίνα δε μπόρεσε ποτέ στο παρελθόν να θεωρηθεί οικονομική υπερδύναμη. Για εκατοντάδες χρόνια είχε παγιδευτεί σε ένα κύκλο παραγωγής χωρίς ανάπτυξη. Ταυτόχρονα, η ανεξέλεγκτη αύξηση του πληθυσμού της, οδήγησε σε πολλές περιπτώσεις σε

5. H. Gelber: "Κίνα. Ο Δράκος της Ασίας από το 1100π.Χ έως Σήμερα", σελ.34-37.

προβλήματα ανεπάρκειας βασικών πόρων, τα οποία έθεταν σε κίνδυνο ακόμα και τη ζωή εκατομμυρίων κατοίκων της⁶.

Τα απολυταρχικά καθεστώτα των παλαιότερων ετών, επέβαλαν ένα τρόπο ζωής και σκέψης, στον οποίο το άτομο τοποθετείται απροκάλυπτα πολύ κάτω από τη συνοχή του συνόλου. Αυτό είχε σαν αποτέλεσμα την απaráδεκτη για τα δυτικά πρότυπα διαβίωση των πολιτών, τη δημιουργία σοβαρότατων εντάσεων και την κατασπατάληση -από πλευράς κυβερνήσεων- πόρων, για κοινωνικό έλεγχο.

Από πλευράς άσκησης επιρροής στα διεθνή δρώμενα, η χώρα απείχε κατά πολύ από αυτό που θεωρείται "μεγάλη γεωπολιτική δύναμη". Από την εποχή της Δυναστείας των Μινγκ και έπειτα, κλείστηκε στον εαυτό της και περιόρισε το εμπόριο με τον υπόλοιπο κόσμο, μειώνοντας ταυτόχρονα και την ασκούμενη στους άλλους επιρροή⁷.

Δεν είναι λοιπόν σύμπτωση ότι κύριο μέλημα των μεταρρυθμιστών του 1978, ήταν η επέκταση των εμπορικών σχέσεων με άλλες χώρες. Με τις τολμηρές τεχνικές της "ημι-ιδιωτικοποίησης", της "χαλάρωσης" των κανόνων κρατικού ελέγχου και το εμπορικό άνοιγμα προς τις αγορές της Δύσης, κατάφερε να γυρίσει το χρόνο πίσω στο 1850 - την τελευταία φορά που το χάσμα του πλούτου με τη Δύση ήταν μικρό⁸.

Η Σημερινή Κατάσταση

Από γεωπολιτικής άποψης, τόσο λόγω της έκτασης, όσο και λόγω της γεωγραφικής της θέσης - με παράλια στον Ειρηνικό που εκτείνονται σε χιλιάδες χιλιόμετρα - η Κίνα διαθέτει μία εξόχως αξιοζήλευτη θέση.

Ένας από τους σημαντικότερους συντελεστές ισχύος της, είναι ο ίδιος ο λαός της. Η νοοτροπία του αποτελεί πλούτο, ο οποίος πηγάζει από την προσήλωση σε παραδοσιακές φιλοσοφίες και αντιλήψεις. Τα θρησκευτικά του "πιστεύω" (Βουδισμός - Κομφουκιανισμός), αποτελούν εξαιρετη βάση για την πρόοδο προς τον καπιταλισμό "κινεζικού τύπου", ο οποίος προϋποθέτει και θυσίες από πλευράς του πληθυσμού.

Το παραπάνω στοιχείο σε συνδυασμό με την υπερηφάνεια και το αίσθημα ανωτερότητας που διακρίνει τον κινεζικό λαό - στοιχεία προερχόμενα από την ακτινοβολία του αρχαίου πολιτισμού του - βοηθά την ηγεσία να αισιοδοξεί, ότι η χώρα έχει τη συμφυή ικανότητα να επιστρέψει στις επιτυχίες.

6. J. Kynge, "Η Κίνα Κατακτά τον Κόσμο. Η Άνοδος Ενός Φιλόδοξου Έθνους", σελ. 28-31, 55-59.

7. S. Bessiere, "Η Κίνα στην Αυγή του 21ου Αιώνα. Η Επιστροφή μιας Δύναμης", σελ. 33-42, 149-151.

8. Π. Γρηγορίου, "Ο Πολιτικός, Στρατιωτικός και Οικονομικός Ρόλος της Κίνας στις Παγκόσμιες Γεωπολιτικές Εξελίξεις", σελ. 9-12.

Από οικονομικής άποψης, ο πληθυσμός αποτελεί το μεγαλύτερο παράδοξο της Κίνας. Είναι η μεγαλύτερή της δύναμη, αλλά ταυτόχρονα και το σημαντικότερο ελάττωμά της. Αποτελεί μία τεράστια δεξαμενή φθηνών, φιλόπωνων εργατών και ταυτόχρονα μία "βραδυφλεγή βόμβα" στα θεμέλια του οικονομικού οικοδομήματος της χώρας. Παρά την ιλιγγιώδη ανάπτυξη, η ανεργία είναι ιδιαίτερα αυξημένη. Πολλοί οικονομολόγοι έχουν παρομοιάσει - εξ' αιτίας αυτού του γεγονότος - την Κίνα, ως την "αρκούδα με το ποδήλατο στο τσίρκο". Όσο η ταχύτητα είναι σταθερά υψηλή, επιτυγχάνεται ισορροπία. Μόλις η ταχύτητα ελαττωθεί, θα επέλθει η παταγώδης πτώση⁹.

Στον τομέα της εκπαίδευσης, η χώρα καταβάλλει συνεχείς προσπάθειες να μειώσει το μορφωτικό χάσμα των δυτικών επαρχιών με τις αντίστοιχες ανατολικές. Ταυτόχρονα όμως έχει επιδοθεί σε ένα μακρόπνοο σχέδιο, προσπαθώντας να εκπαιδεύσει δεκάδες εκατομμύρια νέους σε πανεπιστήμια, με στόχο να κινηθεί με δικές τις δυνάμεις, σε τομείς υψηλής τεχνολογίας και ποιότητας¹⁰.

Τα κοινωνικά προβλήματα που υπάρχουν, λόγω της μακροχρόνιας συσσώρευσής τους, δημιουργούν μία πολύ επικίνδυνη κατάσταση για τη σταθερότητα της χώρας. Η πολιτική ανοίγματος και φιλελευθεροποίησης, δημιούργησε σημαντικές ανισότητες ανάμεσα στις δυτικές και τις ανατολικές περιοχές της χώρας. Πράγματι, οι θεαματικές αλλαγές που σημειώθηκαν, δεν ωφέλησαν ισομερώς το σύνολο της επικράτειας. Αν σε αυτά προσθέσουμε και τα προβλήματα ασφάλειας που υπάρχουν, όπως το αυτονομιστικό κίνημα των Ουιγούρων της επαρχίας Σιντσιάνγκ, καταλήγουμε στο συμπέρασμα, ότι απαιτούνται ακόμα πολλές προσπάθειες, ώστε να ξεπεραστούν τα προβλήματα που περιορίζουν την επιτυχία της κυβερνητικής δράσης.

Τα περιβαλλοντικά προβλήματα που δημιουργήθηκαν στη χώρα λόγω της αχαλίνωτης οικονομικής πορείας, έχουν φτάσει σήμερα σε επικίνδυνα επίπεδα και απαιτούν άμεσες και δραστικές λύσεις. Το γεγονός αυτό αναμένεται να επιφέρει τη σημαντική δέσμευση πόρων, αλλά κυρίως την αλλαγή της γενικότερης παραγωγικής και οικονομικής πολιτικής. Σε κάθε περίπτωση, το σύνολο των επιλογών της Κυβέρνησης οδηγούν σε επιβράδυνση της οικονομίας της χώρας, με επακόλουθα όλα τα κοινωνικά προβλήματα που σημαίνει ένα τέτοιο ενδεχόμενο¹¹.

Η νέα μορφή ισχύος της Κίνας μπορεί να είναι πραγματική και να προέρχεται από την οικονομία, εντούτοις είναι πολύ πιο εύθραυστη απ' όσο πιστεύουμε. Μπορεί η χώρα να αποτελεί μια κολοσσιαία δύναμη στις αγορές του κόσμου, όμως στηρίζεται και αποβλέπει σχεδόν αποκλειστικά στην οικονομική ανάπτυξη. Το δυστύχημα είναι ότι ιστορικά, η ανάπτυξη που στηρίζεται μόνο σε εξαγωγές, δεν είναι ιδιαίτερα ανθεκτική στον χρόνο¹².

9. L. Mark, "Τι Σκέφτεται η Κίνα", σελ. 75-76.

10. Γ. Παπαματθαϊάκης, "Η Νέα Γραμμή Εκπαίδευσης στην Κίνα", Εφημερίδα "ΠΑΤΡΙΣ", 17 Ιαν. 2013.

11. <http://www.enet.gr>, "Η Μόλυνση Απειλεί την Ανάπτυξη στην Κίνα", ΕΛΕΥΘΕΡΟΤΥΠΙΑ, 2 Μαρ. 2011.

12. Ζ. Ζήκου, "Τι θα Γινόταν αν Χρεοκοπούσαν οι ΗΠΑ", Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ, 23 Δεκ. 2012.

Η καλπάζουσα οικονομική και τεχνολογική της εξέλιξη, έχει δημιουργήσει τεράστιες απαιτήσεις σε φυσικούς πόρους και κυρίως πετρέλαιο. Παρά ταύτα, η αλληλεξάρτηση των κρατών από την Κίνα και αντίστροφα, οδηγεί σε εμπορικές σχέσεις, οι οποίες αποτελούν και το εφαλτήριο μίας γενικότερης επιρροής της στη διεθνή πολιτική σκηνή¹³.

Από στρατιωτικής άποψης η Κίνα δηλώνει αφοσιωμένη στην ειρήνη. Υπό το πρίσμα της παραδοσιακής πολιτικής αυτοάμυνας, ενέγραψε έναν απίστευτο εκσυγχρονισμό του στρατού της, με σκοπό τη διαφύλαξη της κυριαρχίας και της ασφάλειας της με ανεξάρτητο και αυτόνομο τρόπο. Δηλώνοντας λάτρης της ρύθμισης των διενέξεων με μη στρατιωτικά μέσα, δίνει μείζονα σημασία στη δημιουργία ειρηνικού περιβάλλοντος, ώστε να διατηρήσει ευνοϊκές συνθήκες για την κατοχύρωση της ανάπτυξής της. Παρά ταύτα, δεν είναι λίγες οι χώρες που φοβούνται την ανερχόμενη δύναμή της και την πιθανή επεκτατική της βούληση.

Από γεωπολιτικής άποψης, προσπαθεί να επιβεβαιωθεί στην περιφερειακή σφαίρα επιρροής της, με την οικονομία και την προσπάθεια εξεύρεσης πόρων, να τείνουν να καθορίσουν τις διεθνείς σχέσεις της. Ωστόσο, δε δείχνει ακόμα έτοιμη να θυσιάσει την ταυτότητα και τις παραδόσεις της για χάρη της γεωστρατηγικής¹⁴. Δείχνει αδιάφορη στις εξωτερικές πιέσεις και ενεργεί πάντα με μοναδικό γνώμονα, το οικονομικό κυρίως συμφέρον. Αποτέλεσμα αυτού είναι, να συνεχίζει ουσιαστικά ένα μοναχικό δρόμο, με συνεργασίες σε διμερές επίπεδο ή συμμαχίες μικρού "γεωστρατηγικού εκποτίσματος".

Παρά τη σχέση αλληλεξάρτησης που έχει αναπτυχθεί μεταξύ αυτής και των ΗΠΑ, η παρουσία της υπερδύναμης στην κεντρική Ασία και τον Ειρηνικό, της δημιουργεί συνεχείς ανησυχίες. Το θέμα της Ταϊβάν, η "στρατιωτικοποίηση" της περιοχής του Ειρηνικού πέριξ της Κορεατικής Χερσονήσου - προσφάτως και της Ωκεανίας - αλλά και η διαρκής επέκταση των ΗΠΑ προς τις περιοχές με πετρελαϊκά κοιτάσματα στην κεντρική Ασία, δημιουργεί ένα διαρκώς

13. I.W Mabbett, "Modern China. The Mirage of Modernity", σελ 10-17, 91-96.

14. Π. Γρηγορίου, "Ο Πολιτικός, Στρατιωτικός και Οικονομικός Ρόλος της Κίνας στις Παγκόσμιες Γεωπολιτικές Εξελίξεις", σελ. 23-26.

αυξανόμενο κλίμα δυσπιστίας μεταξύ τους¹⁵. Παρά ταύτα, είναι σαφές και στις δύο πλευρές, ότι οι δύο χώρες έχουν πολλά να κερδίσουν από τη συνεργασία. Όπως υποστηρίζει και ο Henry Kissinger στο πρόσφατα εκδοθέν βιβλίο του "On China", μια σχέση συνεργασίας μεταξύ Ουάσιγκτον και Πεκίνου "...είναι επιτακτική για την παγκόσμια σταθερότητα και ειρήνη". Παράλληλα προειδοποιεί πως ενδεχόμενος Ψυχρός Πόλεμος μεταξύ των δύο χωρών "...θα διέκοπτε την πρόοδο και στις δύο ακτές του Ειρηνικού".

Υπερδύναμη ή Όχι;

Σαν γενικό συμπέρασμα εκτιμάται ότι - παρά την ενίσχυσή της - η Κίνα δε θα μπορέσει ποτέ να παίξει πειστικά το ρόλο της Υπερδύναμης. Ο λόγος είναι ότι, δεν έχει καταφέρει ακόμα να αναπτύξει τα χαρακτηριστικά της χώρας, που θα μπορέσει να σχηματίσει διεθνείς συμμαχίες και θα κινητοποιήσει τις αναγκαίες δυνάμεις, για την αντιμετώπιση παγκόσμιων προκλήσεων. Μέχρι στιγμής, εμφανίζεται να αδυνατεί να παίξει τον ιδιότυπο ρόλο της "γέφυρας", μεταξύ χωρών και θεσμών.

Επιπρόσθετα πρέπει να γίνει αντιληπτό ότι, ο ανταγωνισμός με τις ΗΠΑ έχει διαφορετικό χαρακτήρα, από αυτόν μεταξύ ΗΠΑ και ΕΣΣΔ κατά τον Ψυχρό Πόλεμο. Τότε οι δύο πόλοι ήταν ανεξάρτητοι μεταξύ τους, σε αντίθεση με την περίπτωσή μας, όπου οι δύο δυνάμεις είναι αναγκασμένες να συνεργάζονται, για την προώθηση των συμφερόντων τους, τα οποία σε πολλές περιπτώσεις είναι κοινά.

Κινέζικη Ανάπτυξη και Ελληνικά Συμφέροντα

Η Κίνα ανέκαθεν αποτελούσε χώρα υψίστης προτεραιότητας για την Ελλάδα. Πολύ καιρό πριν την εμφάνιση της οικονομικής κρίσης, είχε αρχίσει να

15. Π. Παπακωνσταντίνου, "Ο Στρατηγικός Άξονας του Ομπάμα. Η Περικύκλωση του Πεκίνου και ο Πόλος της Νότιας Κορέας", Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ, 6 Ιαν.2013.

αποκαλύπτεται εκατέρωθεν το ενδιαφέρον, για στενότερη συνεργασία των δύο χωρών σε πλήθος τομέων. Τα μεγάλα γεγονότα όπως οι Ολυμπιακοί Αγώνες του 2004 και 2008, το Πολιτιστικό Έτος της Ελλάδας στην Κίνα (2007/2008) και η Παγκόσμια Έκθεση EXPO 2010 στη Σαγκάη, συνέβαλαν σημαντικά στη σύσφιξη και ενίσχυση των οικονομικών και εμπορικών σχέσεων.

Πολύ περισσότερο σήμερα, που η δυσχερής οικονομική συγκυρία επιβάλλει τη δρομολόγηση αναπτυξιακών δράσεων και την αναζήτηση στρατηγικών εταίρων, η Κίνα μπορεί να συμβάλει ουσιαστικά στη δραστηριοποίηση και την προώθηση της εξωστρέφειας του ελληνικού ιδιωτικού τομέα, ο οποίος αποτελεί τον κυριότερο μοχλό ανάπτυξης της εθνικής οικονομίας¹⁶.

Πέρα όμως από την οικονομική διάστασή της, μία τέτοια συνεργασία έχει και γεωπολιτικές προεκτάσεις. Είναι βέβαιο ότι η ανάπτυξη σχέσεων με μία οικονομική δύναμη τέτοιου μεγέθους, αναβαθμίζει αισθητά το γεωστρατηγικό ρόλο της χώρας μας και πολλαπλασιάζει τη διπλωματική ισχύ της. Η άτυπη "στρατηγική συμμαχία" που έχουν συνάψει Κίνα και Ελλάδα, με τη δεύτερη να αποτελεί την "πύλη εισόδου" της πρώτης στην Ευρώπη, σταθεροποιεί τις θέσεις της χώρας μας και την καθιστά αναπόσπαστο τμήμα ενός σύγχρονου "δρόμου του μεταξιού" για το παγκόσμιο εμπόριο¹⁷.

Σε στρατιωτικό επίπεδο, παρά το άριστο κλίμα που υπάρχει, εκτιμάται ότι η συνεργασία των δύο χωρών θα παραμείνει σε θέματα "χαμηλής πολιτικής". Μια στενότερη συνεργασία της χώρας μας με την Κίνα, ειδικά σε τομείς εξοπλισμών, αμυντικής έρευνας ή κοινών αμυντικών δράσεων, θα έβλαπτε τους στρατηγικούς στόχους της Ελλάδος, ως κράτος μέλος της ΕΕ και του ΝΑΤΟ.

Παρά ταύτα, επιβάλλεται η διατήρηση των "ανοικτών διαύλων" με την κινεζική πολιτικοστρατιωτική ηγεσία, προκειμένου να παρακολουθείται καλύτερα και να υπάρχει δυνατότητα άμεσης αντίδρασης, σε θέματα προσέγγισης της Κίνας από την Τουρκία. Το ενδεχόμενο αναβάθμισης της θέσης της "γείτονος", εντός του Οργανισμού Συνεργασίας της Σαγκάης και η επέκταση της συνεργασίας αυτής σε επιμέρους τομείς και εξειδικευμένα ζητήματα, τα οποία

16. Βιομηχανικό Επιμελητήριο Ελλάδος, Δελτίο Τύπου της 25ης Ιουν. 2009.

17. H.U. Jörges, "Die Chinesische Karte", STERN, 11 Οκτ. 2012, σελ.4-7.

θα έβλαπταν το εθνικό συμφέρον, πρέπει να δύναται να αναχαιτιστεί με τον ταχύτερο και αποτελεσματικότερο τρόπο.

Προτάσεις

Με δεδομένο ότι ο οικονομικός τομέας εμφανίζει καταφανέστατα τη μεγαλύτερη κινητικότητα στις σχέσεις της Κίνας με τη χώρα μας, η Ελλάδα οφείλει να προβεί στις απαραίτητες μεταρρυθμιστικές δράσεις, που οδηγούν στη βελτίωση του επιχειρηματικού περιβάλλοντος και την προσέγγιση κινεζικών επενδύσεων.

Προς τούτο προτείνεται η δημιουργία ενός νέου θεσμικού πλαισίου γύρω από τον ανταγωνισμό, η απλοποίηση των διαδικασιών αδειοδότησης, η δραστική απλοποίηση της περιβαλλοντικής νομοθεσίας και η δημιουργία ενός νέου επενδυτικού νόμου, που θα προσφέρει σταθερό πλαίσιο για ιδιωτικές επενδύσεις.

Παράλληλα με τα προαναφερόμενα, προτείνεται η σύνταξη και υλοποίηση ενός ολοκληρωμένου σχεδίου κατασκευής έργων υποδομής, με σκοπό την δημιουργία κινήτρων, για έλευση περαιτέρω κινεζικών κεφαλαίων, στον τομέα της διαμετακόμισης και του εμπορίου.

Επιβεβλημένη κρίνεται η ανάπτυξη δράσεων, με στόχο τη διαφήμιση και προώθηση προϊόντων Ελληνικής παραγωγής, για τα οποία υπάρχει ενδιαφέρον στην Κινεζική αγορά (λάδι - ελιές, μέλι, τυρί - φέτα, φυτικά καλλυντικά, κρασί, ούζο κ.ά.).

Με δεδομένο ότι το ισχυρότερο "εξαγωγίμο προϊόν" της χώρας μας είναι ο τουρισμός και οι αντίστοιχες υπηρεσίες, πρέπει να εντατικοποιηθούν οι δράσεις που στόχο έχουν την αύξηση των κινέζων τουριστών στην Ελλάδα. Η δημιουργία αεροπορικής σύνδεσης Ελλάδας-Κίνας, με απευθείας πτήσεις από και προς το Πεκίνο, αποτελεί χαρακτηριστικό παράδειγμα τέτοιου είδους

δράσεων. Ταυτόχρονα επιβάλλεται η δημιουργία πρόσθετων αεροπορικών συνδέσεων και με άλλες πόλεις της χώρας.

Πέραν όμως της δημιουργίας συνθηκών εύκολης πρόσβασης, πρέπει να καταβληθεί συντονισμένη προσπάθεια από την ελληνική πλευρά, με στόχο τη διαφήμιση της χώρας στο κινεζικό κοινό. Αυτό μπορεί να επιτευχθεί τόσο με

διαφημιστικές εκστρατείες, όσο και με συνεργασίες σε πολιτιστικό αλλά και εκπαιδευτικό επίπεδο. Οι συνεργασίες ελληνικών εκπαιδευτικών ιδρυμάτων με αντίστοιχα κινεζικά, η οργάνωση κοινών προγραμμάτων ηλεκτρονικής και συμβατικής μάθησης σε τομείς όπως ο πολιτισμός ή οι ανθρωπιστικές σπουδές και η επαύξηση των εκπαιδευτικών επισκέψεων και ανταλλαγών μαθητών μεταξύ των δύο χωρών, είναι ικανές ενέργειες να καταστήσουν τη χώρα μας περισσότερο γνωστή στο κινεζικό λαό.

Στον τομέα καινοτόμων ιδεών και παραγωγής προϊόντων υψηλής τεχνολογίας, προτείνεται η ενίσχυση της ανταλλαγής ερευνητικού δυναμικού και η ανάπτυξη κοινών ερευνητικών προγραμμάτων και δημιουργιών, τα οποία να διοχετευθούν στην ευρωπαϊκή αγορά. Με δεδομένο ότι η χώρα μας παρέχει τις εγγυήσεις ποιότητας μιας ευρωπαϊκής χώρας και με την οικονομική υποστήριξη των κινεζικών κεφαλαίων, είναι βέβαιο ότι μια τέτοια συνεργασία θα επέφερε αμοιβαία οφέλη.

Υπό το πρίσμα ότι, η δημιουργία οιοδήποτε δεσμού συνεργασίας με μία χώρα "ειδικού βάρους" σαν αυτό της Κίνας, αποτελεί προσθετικό παράγοντα και πολλαπλασιαστή ισχύος της διαπραγματευτικής ικανότητας της χώρας μας, προτείνεται η διατήρηση και ενίσχυση, του "φιλοκινεζικού" προσανατολισμού της εξωτερικής μας πολιτικής.

Με δεδομένο ότι, η προσέγγιση της Κίνας αποτελεί προτεραιότητα και της Τουρκίας, επιβάλλεται η δημιουργία ειδικού κλιμακίου του Υπουργείου Εξωτερικών, το οποίο θα παρακολουθεί συνεχώς την πορεία σύγκλισης των δύο αυτών χωρών και θα είναι σε θέση να επέμβει και να αποτρέψει, τυχόν επιβλαβείς ενέργειες για τα πολιτικά, διπλωματικά και στρατιωτικά εθνικά θέματα.

Βιβλιογραφία

Bessiere, Stephanie. "Η Κίνα στην Αυγή του 21ου Αιώνα. Η Επιστροφή μίας Δύναμης". Μετάφραση: Τσόγκα Σταυρούλα. Αθήνα: ΚΕΔΡΟΣ, 2007.

Gelber, Harry. "Κίνα. Ο Δράκος της Ασίας Από το 1100 π.Χ έως Σήμερα". Μετάφραση: Κατσάνης Βαγγέλης. Αθήνα: ΨΥΧΟΓΙΟΣ, 2009.

Jörges, Hans-Ulrich. "Die Chinesische Karte." STERN, 11 Οκτωβρίου 2012.

Klare, Michael. "A New Military Strategy For Washington?" LE MONDE DIPLOMATIQUE, Νοέμβριος 1997.

Kyngge, James. "Η Κίνα Κατακτά τον Κόσμο. Η Άνοδος Ενός Φιλόδοξου Έθνους". Μετάφραση: Τρίκκα Άρτεμις. Αθήνα: ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΠΑΙΔΕΙΑ, 2007.

Mabbett, Ian. "Modern China. The Mirage of Modernity". New York: ST. MARTIN'S PRESS, 1985.

Mark, Leonard. "Τι Σκέφτεται η Κίνα". Μετάφραση: Γιαταγάνας Ξενοφών. Αθήνα: ΚΡΙΤΙΚΗ, 2008.

Snow, Edgar. "Red Star Over China". New York: Grove Press, 1968.

Thorne, Christofer. "Allies of a Kind". New York: Oxford University Press, 1978.

Γρηγορίου, Παναγιώτης. "Ο Πολιτικός, Στρατιωτικός και Οικονομικός Ρόλος της Κίνας στις Παγκόσμιες Γεωπολιτικές Εξελίξεις". Αθήνα: ΙΣΤΑΜΕ "Α.ΠΑΠΑΝΔΡΕΟΥ", 2002.

Ζήκου, Ζέζα. "Τι θα Γινόταν αν Χρεοκοπούσαν οι ΗΠΑ." Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ, Δεκέμβριος 2012.

Παπαματθαϊάκης, Γεώργιος. "Η Νέα Γραμμή Εκπαίδευσης στην Κίνα." ΠΑΤΡΙΣ, Ιανουάριος 2013.

Βιογραφικό Σημείωμα

Ο Πλωτάρχης ΠΝ Σπύρου Στέφανος εισήλθε στη ΣΝΔ το 1991 και αποφοίτησε ως Μάχιμος Σημαιοφόρος το 1995. Έχει υπηρετήσει στη Φ/Γ ΥΔΡΑ και σε μονάδες της Διοικήσεως Υποβρυχίων. Διετέλεσε Κυβερνήτης επί πενταετία στα Υ/Β ΤΡΙΤΩΝ, ΩΚΕΑΝΟΣ και ΝΗΡΕΥΣ. Παράλληλα έχει διατελέσει επιτελής της Διοικήσεως Υποβρυχίων στο Τμήμα Επικοινωνιών και Εκπαιδευτής στη Σχολή Υποβρυχίων. Είναι απόφοιτος όλων των προβλεπομένων σταδιοδρομικών σχολείων που αντιστοιχούν στο βαθμό του, καθώς και όλων των σχολείων εξειδίκευσης "Υ" (ΥΑ, ΥΥ, ΥΚ). Ομιλεί την Αγγλική και τη Γερμανική. Είναι έγγαμος και έχει δύο τέκνα.

"Το σχιστολιθικό πετρέλαιο. Παράγοντες αλλαγής ενεργειακών ισορροπιών του πλανήτη και κίνδυνοι που ελλοχεύουν από την εξόρυξή του"

*Τεχνοοικονομική επισκόπηση Φεβρουαρίου του Ανχη (ΕΠ) Αγγελου Νακούλα
Σπουδαστή 11ης ΕΣ ΑΔΙΣΠΟ*

Σύμφωνα με δημοσίευμα της εφημερίδας Guardian στις 6-2-14 "...Χρησιμοποιώντας νέες τεχνολογίες για την εξόρυξη πετρελαίου από μη συμβατικές πηγές, όπως η άμμος και ο σχιστόλιθος, οι ΗΠΑ μπορούν να ξεπεράσουν τη Σαουδική Αραβία ως ο μεγαλύτερος παραγωγός πετρελαίου και να πετύχουν τελικά πλήρη ενεργειακή αυτάρκεια, εκτιμά η Διεθνής Υπηρεσία Ενέργειας (IEA). Μια τέτοια εξέλιξη θα μπορούσε να ανατρέψει τις γεωπολιτικές ισορροπίες αλλά και να επιδεινώσει δραματικά την παγκόσμια θέρμανση.

Τις τελευταίες δεκαετίες η πετρελαϊκή βιομηχανία έχει αναπτύξει τη λεγόμενη τεχνολογία υδραυλικής ρωγμάτωσης, στην οποία ειδικά υγρά διοχετεύονται στο υπέδαφος με μεγάλη πίεση και θρυμματίζουν τους σχιστόλιθους μέσα στους οποίους έχει παγιδευτεί πετρέλαιο. Μια άλλη μη συμβατική τακτική είναι η επεξεργασία μεγάλων όγκων πετρελαιοφόρου άμμου στην επιφάνεια του εδάφους.

Παρά τις ανησυχίες ότι οι γεωτρήσεις ρωγμάτωσης μπορούν να μολύνουν τους υδροφόρους ορίζοντες και να προκαλέσουν σεισμούς, οι ΗΠΑ επενδύουν στην τεχνολογία με στόχο τη μείωση της εξάρτησής τους από το πετρέλαιο της Μέσης Ανατολής.

Στην ετήσια έκθεση "Παγκόσμια Ενεργειακή Επισκόπηση", η IEA εκτιμά ότι οι ΗΠΑ μπορούν να γίνουν ο μεγαλύτερος παραγωγός πετρελαίου το 2017 και να απεξαρτηθούν πλήρως από το εισαγόμενο πετρέλαιο έως το 2035. Σήμερα, το εισαγόμενο πετρέλαιο καλύπτει το 20% των αμερικανικών αναγκών.

Αν οι ΗΠΑ γίνουν αυτάρκεις, εκτιμά η IEA, το 90% του πετρελαίου της

Μέσης Ανατολής θα διοχετεύεται στην Ασία και ειδικά σε ταχέως αναπτυσσόμενες οικονομίες όπως η Κίνα και η Ινδία. Συνολικά, η κατανάλωση πετρελαίου σε παγκόσμιο επίπεδο θα αυξηθεί κατά 14% από σήμερα έως το 2035 για να φτάσει τα 99,7 εκατομμύρια βαρέλια την ημέρα.

Το πρόβλημα είναι ότι η εξόρυξη μεγάλων ποσοτήτων από νέες πηγές απειλεί να βάλει στο περιθώριο τις προσπάθειες για την ανάπτυξη αποδοτικών ανανεώσιμων πηγών ενέργειας και το μετριασμό της κλιματικής αλλαγής.

"Η κλιματική αλλαγή γλιστράει όλο και πιο χαμηλά στην ατζέντα. Δεν έχει σημαντική επίδραση στις επενδύσεις ενέργειας" σχολιάζει στον *Guardian* ο Φατίχ Μπιρόλ, επικεφαλής οικονομολόγος της *IEA* και αυθεντία σε θέματα ενέργειας και εκπομπών.

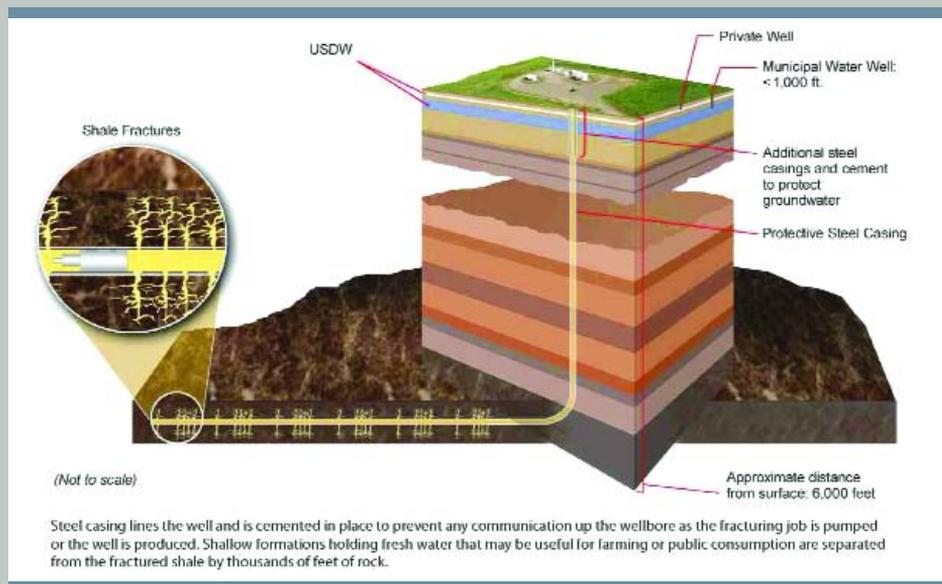
"Δεν βλέπω κανένα λόγο να είμαι αισιόδοξος ότι θα δούμε μειώσεις στις εκπομπές αερίων του θερμοκηπίου" προειδοποιεί..."

Σύντομη Εισαγωγή

Οι υδρογονάνθρακες (πιο σωστά: ορυκτά καύσιμα, αφού συχνά δεν αποτελούνται μόνο από υδρογόνο και άνθρακα) έχουν παίξει σημαντικό ρόλο στην εκβιομηχάνιση και την ευημερία των ανεπτυγμένων κρατών, πράγμα που προκαλεί το φθόνο των αναπτυσσόμενων κρατών. Ωστόσο το τίμημα υπήρξε πολύ ακριβό.

Τα ορυκτά καύσιμα δημιουργούνται με την εναπόθεση πλούσιων φυτικών και ζωικών οργανισμών που κατά τη διάρκεια των γεωλογικών περιόδων έχουν υποστεί χημικούς και φυσικούς μετασχηματισμούς που τους έχουν δώσει τη σημερινή τους μορφή - στερεή, υγρή ή αέρια.

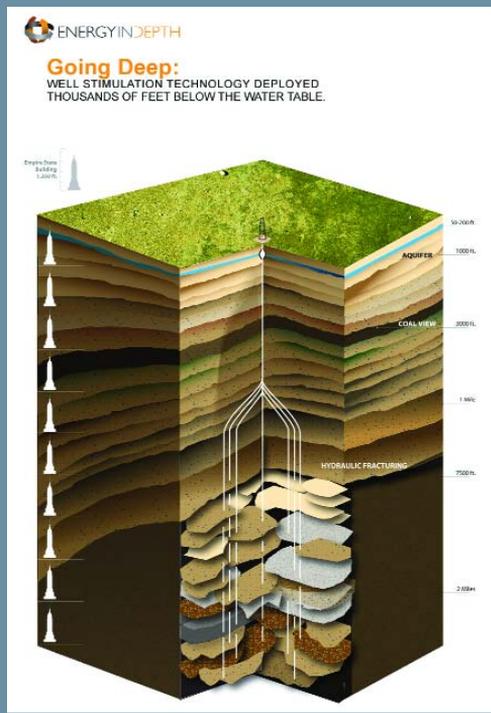
Συχνά η χημική τους σύσταση είναι ιδιαίτερα πολύπλοκη και βρίσκονται παγιδευμένα σε γεωλογικούς σχηματισμούς ή αναμεμιγμένα με άλλα ορυκτά, και εντοπίζονται κοντά στην επιφάνεια της θάλασσας ή κάτω από αυτή, σε μεγάλο βάθος. Καθώς ο αριθμός των πηγών μειώνεται, η εξαιρετικά πολύπλοκη

διαδικασία εξαγωγής, επεξεργασίας, μεταφοράς και χρήσης των ορυκτών καυσίμων γίνεται ολοένα και πιο δαπανηρή. Και φυσικά όλα αυτά έχουν τις επιπτώσεις τους. Αρκεί να θυμηθούμε την κατάρρευση της πλατφόρμας άντλησης πετρελαίου Deerwater Horizon της BP στον Κόλπο του Μεξικό το 2010, τη διαρροή πετρελαίου στη Σάντα Μπάρμπαρα της Καλιφόρνια και στις ακτές της Αλάσκας (από το δεξαμενόπλοιο Exxon Valdez) που κατέστρεψαν τις υπέροχες ακτές τους, το αποπνικτικό φωτοχημικό νέφος στην Αθήνα και άλλες μεγάλες πόλεις σε όλο τον κόσμο, τη σταδιακή υπερθέρμανση του πλανήτη και τα άκρως ανησυχητικά επίπεδα διοξειδίου του άνθρακα που αυτή τη στιγμή πλησιάζουν τα 400 μέρη ανά εκατομμύριο (από 270 περίπου πριν από τη βιομηχανική επανάσταση). Όλα αυτά έχουν φέρει τον πλανήτη στα πρόθυρα της οικολογικής καταστροφής.

Οι συνέπειες αυτές προκύπτουν από την εκμετάλλευση μόλις του 50% των διαθέσιμων κοιτασμάτων ορυκτών καυσίμων και πολύ συχνά από τις δραστηριότητες εταιρειών που έχουν μεγάλη εμπειρία και τεχνογνωσία στον χώρο.

Η βιομηχανία πετρελαίου, διψώντας ολοένα για μεγαλύτερα κέρδη, έχει καταφύγει σε "επιθετικές" τεχνικές εξόρυξης για να αποκτήσει πρόσβαση σε θαλάσσια κοιτάσματα που βρίσκονται σε μεγάλα βάθη ή σε χαμηλής διαπερατότητας γεωλογικούς σχηματισμούς. Παράδειγμα η υδραυλική ρηγμάτωση (το λεγόμενο "fracking"), όπου μεγάλες ποσότητες νερού μαζί με ένα κοκτέιλ χημικών εισάγονται υπό υψηλή πίεση στον σχηματισμό που περιέχει τα αέρια κοιτάσματα, με στόχο τη διάνοιξη ρηγμάτων και την απελευθέρωση υδρογονανθράκων.

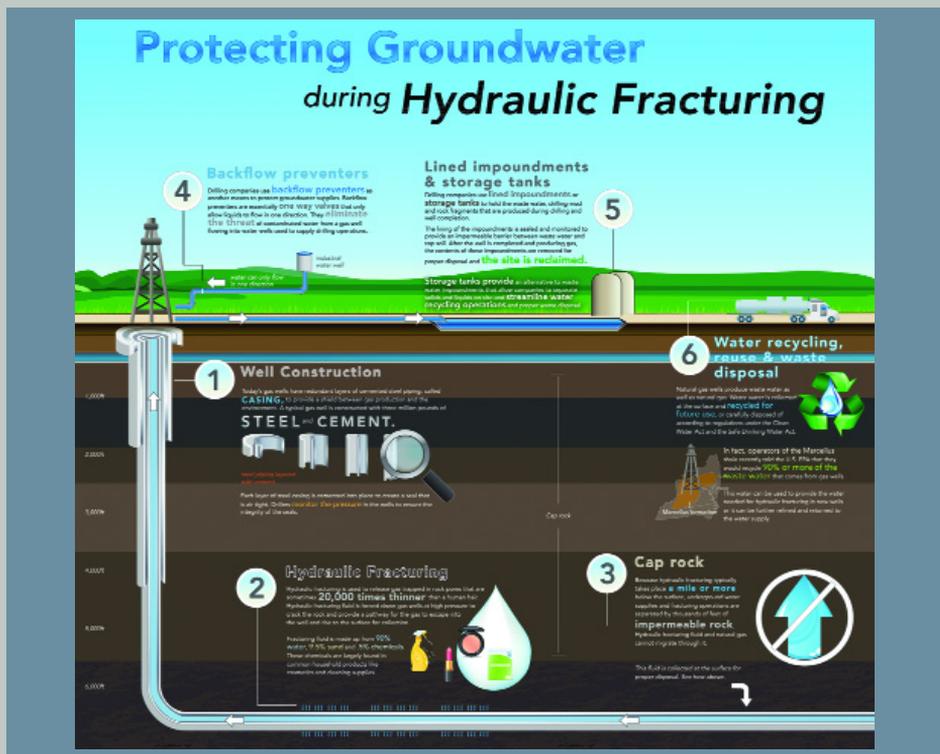

1. Η ιδέα ανήκει στον George Mitchell, που γεννήθηκε το 1919 και αποφοίτησε από τη Σχολή Μηχανικών Πετρελαίου του Texas A&M University το 1940. Υπήρξε στο σώμα μηχανικών του αμερικανικού στρατού κατά τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο και επιστρέφοντας καταπίεστηκε με την ανάπτυξη νέων τεχνολογιών εξόρυξης πετρελαίου και φυσικού αερίου. Μετά από 18 χρόνια ερευνών τελειοποίησε τη δική του τεχνολογία της υδραυλικής ρηγμάτωσης που έφερε στην κυριολεξία τα κάτω-πάνω στην εξόρυξη φυσικού αερίου.

Κίνδυνοι

Η μέθοδος αυτή, όσο δελεαστική και αν δείχνει, εμπεριέχει και αρκετούς κινδύνους. Οι ποσότητες νερού που δαπανώνται είναι τεράστιες, κυμαίνονται από 10.000 έως και 30.000 κυβικά μέτρα για κάθε γεώτρηση. Στις ΗΠΑ υπολογίζεται πως μόνον από το 2011 έως σήμερα έχουν δαπανηθεί 367 εκατομμύρια κυβικά μέτρα νερού σε γεωτρήσεις υδραυλικής ρωγμάτωσης και μάλιστα τα τρία τέταρτα αυτής της ποσότητας έχουν αντληθεί από περιοχές που αντιμετωπίζουν χρόνιο πρόβλημα λειψυδρίας, ακόμα και ξηρασίας... Τα φυσικά υδάτινα αποθέματα που βρίσκονται στην περιοχή των γεωτρήσεων εξαντλούνται από την υπεράντληση εντείνοντας την απειλή για τα τοπικά οικοσυστήματα.

Ο χειρότερος εφιάλτης του fracking ωστόσο βρίσκεται αλλού: στη διαχείριση των υγρών αποβλήτων που επιστρέφουν στην επιφάνεια όταν συμπληρωθεί ο κύκλος ζωής του "πηγαδιού". Ο "πολτός" των υγρών χημικών και των "στερεωτικών" περιέχει τοξικές, μεταλλαξιογόνες και καρκινογόνες ουσίες αλλά και βαρέα μέταλλα και σε αρκετές περιπτώσεις ραδιενεργά στοιχεία. Τα λύματα περνούν από επεξεργασία με ένα μέρος του νερού να ανακτάται για επαναχρησιμοποίηση. Τα υπόλοιπα υγρά απόβλητα ρίχνονται μέσα από βαθιά "πηγάδια" στο υπέδαφος, σε μια διαδικασία που θεωρείται γενικά "ασφαλής" για τον υδροφόρο ορίζοντα. Ωστόσο, οι επιστημονικές μελέτες δεν φαίνεται να επιβεβαιώνουν αυτή την πεποίθηση, αντίθετα χτυπούν το καμπανάκι του κινδύνου...

Περυσινές πανεπιστημιακές έρευνες στις ΗΠΑ έδειξαν αυξημένα επίπεδα χλωρίου, βρωμίου, στροντίου, ραδίου και ισοτόπων του υδρογόνου στις υδάτινες πηγές του Blacklick Creek που τροφοδοτούν με πόσιμο νερό τις πόλεις της δυτικής Πενσυλβάνια και την πρωτεύουσα της πολιτείας, το Πίτσμπεργκ.

Στην περιοχή λειτουργεί μια μεγάλη μονάδα επεξεργασίας λυμάτων από γεωτρήσεις fracking. Τα δείγματα εδάφους που συνέλεξαν απ' τον χώρο των εγκαταστάσεων ερευνητές του Πανεπιστημίου Ντιούκ της Βόρειας Καρολίνας έδειξαν επίπεδα ραδίου 200 φορές υψηλότερα από τις κανονικές τιμές. Όπως ανέφεραν χαρακτηριστικά στη μελέτη τους οι επιστήμονες, με τέτοιες τιμές ραδιενεργών στοιχείων, η επεξεργασία λυμάτων από τις γεωτρήσεις υδραυλικής ρωγμάτωσης θα πρέπει να θεωρείται διαχείριση πυρηνικών αποβλήτων και θα πρέπει να αδειοδοτείται και να επιβλέπεται από τις αρμόδιες υπηρεσίες! Αξίζει να σημειωθεί ότι η άντληση του σχιστολιθικού αερίου στην Αμερική έχει εξαιρεθεί από τον ομοσπονδιακό νόμο Clean Water Act του 2005 για την προστασία των υδάτινων πόρων, με τη βιομηχανία του fracking να έχει δεσμευτεί σε αυτοέλεγχο σε σχέση με τη διαχείριση των επικίνδυνων αποβλήτων.

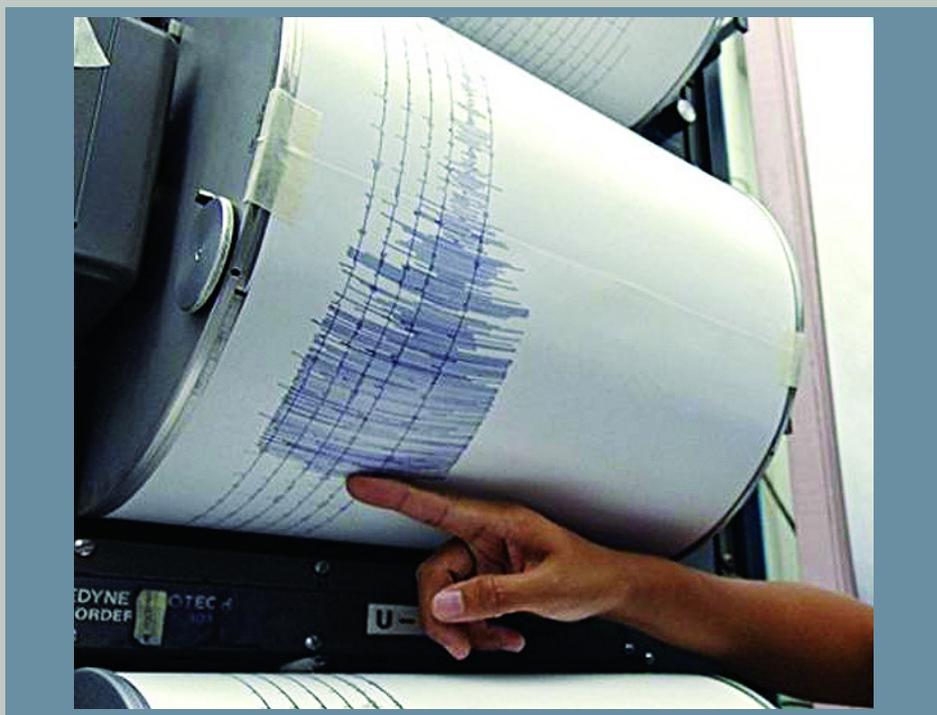

Άλλη μελέτη του ίδιου πανεπιστημίου στις αρχές του 2013 ανακάλυψε αυξημένες ποσότητες μεθανίου, αιθανίου και προπανίου σε δείγματα πόσιμο νερού που ελήφθησαν σε ακτίνα ενός χιλιομέτρου από 141 γεωτρήσεις φυσικού αερίου σε όλη την Αμερική. Σύμφωνα με την επιθεώρηση Scientific American σήμερα υπάρχουν στις ΗΠΑ περισσότερα από 680.000 "πηγάδια" εναπόθεσης λυμάτων με τους επιστήμονες και τις αρμόδιες αρχές να μην γνωρίζουν πόσα από αυτά δεν είναι στεγανά...

Οι γεωλόγοι γνωρίζουν εδώ και πολλά χρόνια πως οι διάφορες μορφές εξόρυξης υδρογονανθράκων, από την "κλασική" γεώτρηση με άντληση έως το fracking με την υδραυλική διάρρηξη των πετρωμάτων του υπεδάφους, μπορούν

να προκαλέσουν τεχνητούς σεισμούς. Αποκαλούν μάλιστα το φαινόμενο αυτό "επαγωγική σεισμικότητα" (induced seismicity).

Οι δονήσεις που προκαλούνται από τις γεωτρήσεις fracking σημειώνονται κατά κανόνα μετά την έγχυση του μείγματος νερού και χημικών υπό υψηλή πίεση και σχετίζονται τόσο με τη διέγερση των τεκτονικών ρηγμάτων όσο και με την πρόκληση "καταγμάτων" στις τεκτονικές πλάκες. Η Επιτροπή Πετρελαίου και Αερίου της πολιτείας της Βρετανικής Κολούμπια στον Καναδά, όπου υπάρχουν σχεδόν 2.000 φρεάτια υδραυλικής διάρρηξης, παραδέχεται σε σχετική μελέτη της ότι η έγχυση υγρών στο υπέδαφος κατά τη διαδικασία υδραυλικής διάρρηξης προκαλεί κινήσεις των τεκτονικών πλακών που με τη σειρά τους δίνουν σεισμούς.

Οι γεωφυσικοί έχουν προειδοποιήσει πως σ' αυτά τα βάθη τα λύματα των γεωτρήσεων μπορούν να λειτουργήσουν ως λιπαντικό στο σημείο επαφής των ρηγμάτων, προκαλώντας την αποσταθεροποίησή τους με συνεπακόλουθο τη γένεση σεισμών. Όπως επισημαίνει το USGS, ο αριθμός των σεισμών στο κεντρικό και ανατολικό τμήμα των ΗΠΑ έχει αυξηθεί δραματικά τα τελευταία χρόνια. Σχεδόν 450 δονήσεις μεγέθους 3R και άνω έχουν καταγραφεί το διάστημα 2010-13, αριθμός που αντιστοιχεί σ' έναν μέσο όρο 100 δονήσεων τον χρόνο, από μόλις 20 που ήταν το διάστημα 1970-2000!

Είναι χαρακτηριστικό πως στην Οκλαχόμα, μια πολιτεία της Αμερικής με χαμηλή σεισμικότητα, όπου υπάρχουν 5.000 γεωτρήσεις υδραυλικής ρωγμάτωσης, σημειώθηκε πέρυσι αριθμός ρεκόρ 2.600 σεισμών! Το σώμα του Μηχανικού του αμερικανικού στρατού που είναι υπεύθυνο για την ασφάλεια των

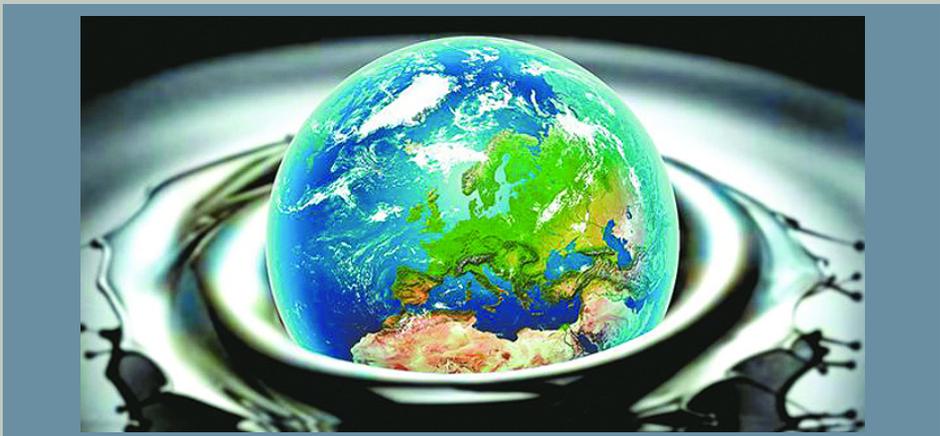
640 φραγμάτων της αμερικανικής επικράτειας έχει απαιτήσει να οριοθετηθεί "ουδέτερη ζώνη" σε ακτίνα ενός χιλιομέτρου γύρω από τα φράγματα για τις γεωτρήσεις για σχιστολιθικό αέριο και άλλες παρόμοιες δραστηριότητες. Οι μηχανικοί του στρατού φοβούνται πως οι γεωτρήσεις fracking μπορούν να προκαλέσουν μετατοπίσεις των γεωλογικών ρηγμάτων αποδυναμώνοντας τα θεμέλια των φραγμάτων.

Στην Ευρώπη, όπου η σχετική περιβαλλοντική νομοθεσία έχει ακόμα πολλά κενά, ο πιο ένθερμος υποστηρικτής της υδραυλικής ρωγμάτωσης είναι η Πολωνία, ενώ και στη Βρετανία το σχιστολιθικό αέριο γίνεται δημοφιλές. Τον Σεπτέμβριο του 2012 περιβαλλοντικές οργανώσεις απ' όλο τον κόσμο διοργάνωσαν το Global Frackdown, μια παγκόσμια ημέρα δράσης κατά της βιομηχανίας της υδραυλικής ρωγμάτωσης, καλώντας τις κυβερνήσεις να επιβάλουν περιορισμούς και να στραφούν στην εκμετάλλευση των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας. Στο Ώστιν, την πρωτεύουσα του Τέξας, κοινότητες που βρίσκονται γύρω από τα "πηγάδια" οργάνωσαν πρόσφατα μια μαχητική διαδήλωση διαμαρτυρίας ζητώντας από τις αρχές να θέσουν υπό έλεγχο τη βιομηχανία του σχιστολιθικού αερίου.

Συνοψίζοντας σχετικά με την υδραυλική ρηγμάτωση και τους κινδύνους που αυτή εμπεριέχει μπορούμε να πούμε ότι οι συνέπειες τέτοιων μεθόδων μπορεί να αποβούν καταστροφικές λόγω της μεγάλης κατανάλωσης νερού που απαιτούνται καθώς και λόγω των χημικών τα οποία ενδέχεται να μολύνουν τους υδάτινους πόρους, ενώ μπορεί να προκληθούν σεισμικές δονήσεις σε περιοχές που δεν ήταν ήδη σεισμογενείς.

Ανάλυση

Είναι προφανές ότι η παραπάνω είδηση μπορεί να αλλάξει δραματικά τις γεωπολιτικές ισορροπίες τόσο στο επίπεδο της Μέσης Ανατολής όσο και σε παγκόσμιο επίπεδο. Αν για παράδειγμα, η είδηση αυτή γίνει πραγματικότητα και οι ΗΠΑ μπορούν ως το 2035 να απεξαρτηθούν πλήρως από τις εισαγωγές πετρελαίου έχοντας γίνει ήδη από το 2017 ο μεγαλύτερος παραγωγός πετρελαίου, είναι αναπόφευκτο οι ισορροπίες στην ευαίσθητη περιοχή της Μέσης Ανατολής αλλά και στην ευρύτερη περιοχή της Ανατολικής Μεσογείου

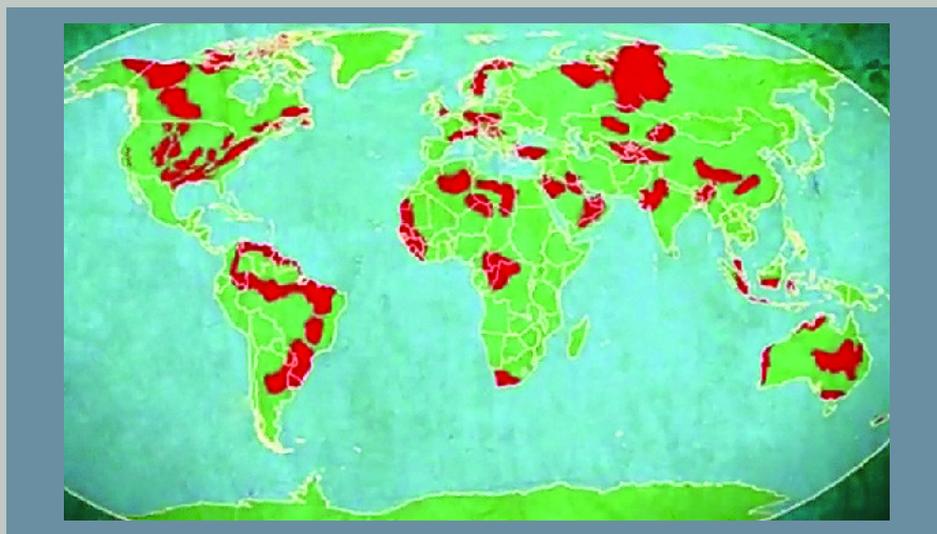
να ανατραπούν και από τα προεόρτια των πρόσφατων "Αραβικών ανοίξεων" να μεταβούμε σε ένα ευρύτερο γεωπολιτικό "Αραβικό χειμώνα".

Όλοι μας μπορούμε να φανταστούμε το χάος και τη ρευστότητα που θα επικρατήσει στην περιοχή της Ανατολικής Μεσογείου αν οι ΗΠΑ αποφασίσουν - στη βάση μίας νέας πολιτικής απομονωτισμού η οποία όμως θα στηρίζεται για πρώτη φορά σε εγχώρια ενεργειακή αυτονομία- να "αποχωρήσουν" από την περιοχή και να απεμπλακούν από την ευθύνη επιτήρησής της, ενέργειας που πηγάζει από τις παρούσες ενεργειακές της ανασφάλειες.

Σε αυτήν την περίπτωση θα ενταθεί η ανασφάλεια του Ισραήλ. Οι διαθέσεις των γειτόνων του εξαιτίας της ελλιπούς προστασίας από τον Μεγάλο Υπερατλαντικό Αδερφό πιθανόν να αυξήσει τη σημασία της κατοχής πυρηνικών όπλων εκ μέρους του, καθώς και τη στάση του απέναντι στις αντίστοιχες δυνατότητες του Ιράν.

Η έλλειψη προστασίας του "Στρατηγικού Τοποτηρητή" της περιοχής πιθανόν να οδηγήσει στην επικράτηση του ισλαμικού φονταμενταλισμού και στην εγκαθίδρυση ακραίων καθεστώτων πιστών στην εφαρμογή του ισλαμικού νόμου.

Είναι φανερό ότι μία τόσο μεγάλη αλλαγή στο παγκόσμιο ενεργειακό χάρτη θα επιφέρει γεωστρατηγικές αλλαγές μεγάλου μεγέθους. Οι συνέπειες για τη χώρα μας είναι δύσκολο να προβλεφθούν πρέπει όμως οπωσδήποτε να παρακολουθούνται και να λαμβάνονται σοβαρά υπόψη τα νέα δεδομένα υπό το πρίσμα της πιθανολογούμενης ύπαρξης κοιτασμάτων υδρογονανθράκων τόσο εντός της υφαλοκρηπίδας μας όσο και εντός γειτονικών προς αυτή περιοχών.

Βιβλιογραφία

US Army Studying Replacing Thousands of Grunts with Robots (<http://www.defensenews.com/article/20140120/DEFREG02/301200035/US-Army-Studying-Replacing-Thousands-Grunts-Robots>)

Το δόγμα της επανάστασης στις στρατιωτικές υποθέσεις (<http://www.comw.org/rma/>)

U.S. Army Considers Replacing Thousands of Soldiers With Robots (<http://spectrum.eee.org/automaton/robotics/military-robots/army-considers-replacing-thousands-of-soldiers-with-robots>)

Military robot (http://en.wikipedia.org/wiki/Military_robot)

UK government plans switch from Microsoft Office to open source (<http://www.theguardian.com/technology/2014/jan/29/uk-government-plans-switch-to-open-source-from-microsoft-office-suite>)

Ελεύθερο Λογισμικό Λογισμικό Ανοιχτού Κώδικα (www.ellak.gr)

Ο Έλληνας που άλλαξε τον ενεργειακό χάρτη του πλανήτη (<http://www.fortunegreece.com/article/o-ellinas-pou-allaxe-ton-energiako-charti-tou-planiti/>)

Hydraulic fracturing (http://en.wikipedia.org/wiki/Hydraulic_fracturing)

Έως τον Ιούνιο έτοιμο το TALOS για τον Αμερικάνικο στρατό (<http://www.defencenet.gr/defence/>)

Revolutions in Warfare: Theoretical Paradigms and Historical Evidence- The Napoleonic and First World War *Revolutions in Military Affairs* Andrew N. Liaropoulos, *The Journal of Military History*, 70, 2 (April 2006).

Strategy for Chaos: Revolution in Military Affairs and the Evidence of History, Gray, Colin S., Frank Cass Publishers, London, 2005

"Η Τέχνη του Πολέμου: Ο ισραηλινός στρατός διαβάζει Deleuze και Guattari (και Debord)", Weizman, Eyal, στο *Monthly Review*, τεύχος 2, 2006

"Τα ελληνικά κοιτάσματα υδρογονανθράκων: φαντασίωση vs πραγματικότητα" Λεωνίδα Πετράκης *Web*. 03 June 2014. <<http://www.chronomag.eu/index.php/jpls-e-p-l-f-s-s-1-kopie.html>>.

"Fracking: Ο νέος εφιάλτης που ξυπνά τον Εγκέλαδο - Η Αυγή Online." *Fracking: Ο νέος εφιάλτης που ξυπνά τον Εγκέλαδο - Η Αυγή Online. Web*. 03 June 2014. <<http://www.avgi.gr/article/1840282/fracking-o-neos-efialtis-pou-xupna-ton-egkelado>>.

Βιογραφικό Σημείωμα

Ο Άνχης(ΕΠ) Νακούλας Άγγελος αποφοίτησε από την Στρατιωτική Σχολή Ευελπίδων το 1992 ως Ανθυπολοχαγός Εφοδιασμού και Μεταφορών. Το 1999 μετατάχθηκε στο Σώμα Έρευνας και Πληροφορικής. Κατέχει τρεις Μεταπτυχιακούς τίτλους σπουδών (Master of Science in Computer Science, Master of Science in Information System, MBA) και ομιλεί Αγγλικά και Γαλλικά. Είναι παντρεμένος και έχει δύο παιδιά.

"Η Μεθοδολογία Κατασκευής της Γραμμής Μεταξά ως Σημείο Αναφοράς στο Σήμερα"

Περίληψη Διατριβής του Τχη (ΠΖ) Ανδρέα Ιατρόπουλου
Σπουδαστή της 10ης ΕΣ της ΑΔΙΣΠΟ

Γενικά

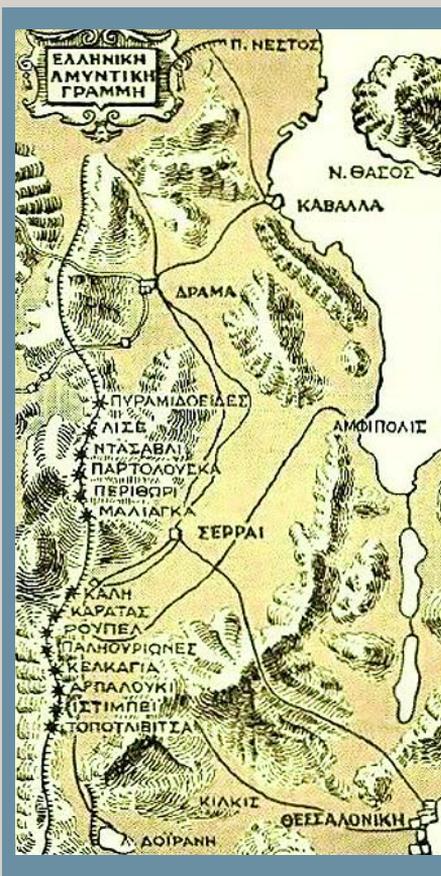
Το παρόν άρθρο (Μεθοδολογία Κατασκευής της ΓΡΑΜΜΗΣ ΜΕΤΑΞΑ ως Σημείο Αναφοράς στο Σήμερα) θα προσεγγίσει το σύνολο της Στρατηγικής και Επιχειρησιακής σύλληψης του έργου, το τεχνικό μέρος αυτού αλλά και όλων των άλλων παραμέτρων που το ανάδειξαν κατά τη διάρκεια των επιχειρήσεων της Γερμανικής εισβολής.

Σκοπός

Ο σκοπός του άρθρου αυτού είναι η ανάλυση της μεθοδολογίας κατασκευής των υπαρχόντων στα βόρεια σύνορα της χώρας οχυρών (γνωστών και ως ΓΡΑΜΜΗ ΜΕΤΑΞΑ), η αποτύπωση των εξαχθέντων συμπερασμάτων της τότε κατασκευής ανά τομέα εξέτασης (κατασκευή, οικονομοτεχνικά θέματα, οπλισμός-σχέδια αμύνης, θέματα ασφαλείας), η εκμετάλλευση και ομαδοποίηση των πληροφοριών που παρέχονται από τις άμεσες και έμμεσες πηγές.

Προϋποθέσεις

- Εξέταση του συνόλου των 21 οχυρών και των Κέντρων Αντίστασης ΜΠΕΛΕΣ (υποτομείς ΡΟΔΟΠΟΛΕΩΣ-ΡΟΥΠΕΣΚΟ) - ΤΣΙΓΓΕΛΙΟΥ (ΚΑ ΚΑΠΙΝΑΣ-ΓΙΑΚΟΥΠΟΒΙΤΣΑΣ) και όχι του συνόλου της οχύρωσης των βορείων συνόρων.
- Λήφθησαν ως δεδομένα τα ισχύοντα της τότε εποχής (ισχύον δόγμα αμύνης-οχυρώσεων, τεχνικά μέσα-τεχνογνωσία, πολιτικοοικονομική κατάσταση).
- Για την αναγωγή του οικονομικού μεγέθους των διατεθεισών πιστώσεων - εξαγωγή σημερινού ισοδυνάμου, χρησιμοποιήθηκαν ως σταθερές για αναγωγή:
  - Η Χρυσή Λίρα Αγγλίας (ΧΛΑ) τίτλου 0,9166 (7,94-7,988 gr "ΠΑΛΛΙΑΣ ΚΟΠΗΣ" ή "ΕΛΙΣΑΒΕΤ 1937 & ΠΡΟΓΕΝΕΣΤΕΡΩΝ ΕΤΩΝ")

- Η ευγενής ουγγιά χρυσού βάρους 31,1gr.

Στρατηγικό - Επιχειρησιακό Θέμα Ύπαρξης - Κατασκευής Οχυρών

1. Πολιτική Κατάσταση - Γεωπολιτικές Εξελίξεις Τελευταίων Ετών του Μεσοπολέμου

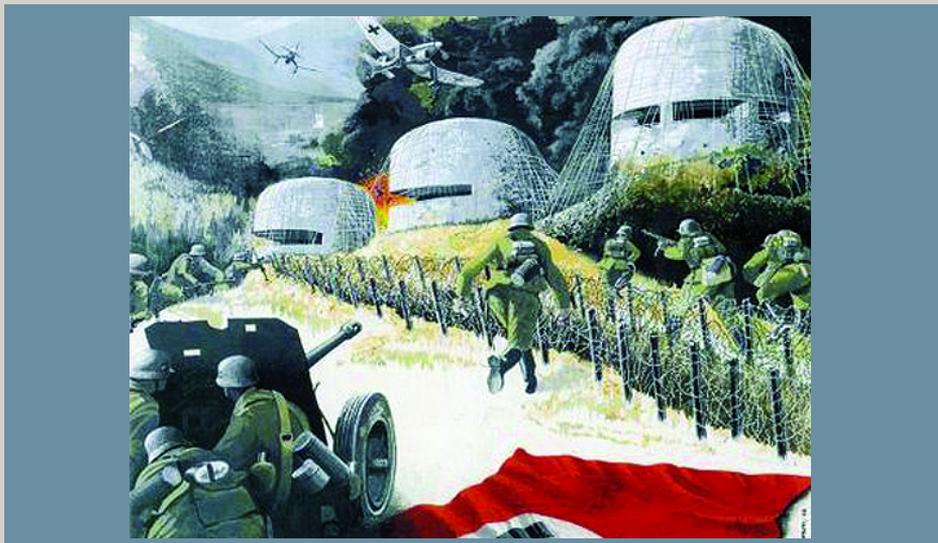
Διεθνές - Ευρωπαϊκό Περιβάλλον

Τα πολιτικοστρατιωτικά δεδομένα της Ευρώπης, ιδίως όπως αυτά καθορίστηκαν μετά την κατάληψη της εξουσίας από τον Αδόλφο Χίτλερ την 10η Ιανουαρίου 1933, καταδείκνυαν μία κατάσταση προετοιμασίας ενάρξεως γενικευμένων επιχειρήσεων. Η κατάσταση αυτή αποτελούσε στοιχείο έντονου προβληματισμού της Ελληνικής κυβέρνησης. Παρόλη την παροχή εγγυήσεων περί μελλοντικής βοήθειας από τις Μ. Βρετανία και Γαλλία (σύμβαση συμφωνίας Απριλίου 1939), αυτή τελικά αποδείχθηκε ανύπαρκτη. Η κραταιά ΕΣΣΔ ήταν αναφανδόν αντίθετη και εχθρική με την Ελληνική κυβέρνηση, αλλά και λίγο πριν την έναρξη του πολέμου, καιροσκοπώντας, δεσμευμένη από το σύμφωνο μη επίθεσης με τη Γερμανία (Molotov-Ribbentrop από 23 Αυγούστου 1939).

Αυτή η κατάσταση πολιτικής απομόνωσης, κατά το μάλλον ή ήττον, είχε προβλεφθεί από Ελληνικής πλευράς. Την τελική πολιτική χαρτογράφηση της Ευρώπης καταδεικνύουν πλήθος στοιχείων, βάση των οποίων το οριστικά εξαγόμενο αποτέλεσμα για την Ελλάδα (μετά από την αξίωση παραίτησεως της Ελληνικής κυβερνήσεως λόγω της καθαρά Αγγλόφιλης πολιτικής της -Βασιλέας Γεώργιος Β΄ και Ιωάννης Μεταξάς- και αντικατάσταση από φιλογερμανικά στοιχεία θα ήταν *"...πόλεμος Αγγλοσαξόνων κατά της Γερμανίας, εις τον οποίον θα ίδωμεν προσεχώς συμμετέχουσιν και την Αμερικήν. Θα είναι μακρύς και σκληρός, αλλά τελικώς ο Άξων θα ηττηθεί. Καθ' όσον αφορά την Ελλάδα θα ζήσωμεν τραγικάς ημέρας, δια τας οποίας πρέπει να προετοιμασθώμεν.....είμεθα αναποτρέπτως αποφασισμένοι να πολεμήσωμεν, υπεραμυνόμενοι της ακαιρετότητος του εδάφους μας"* όπως επίσημα δήλωσε ο Ι. Μεταξάς (Ζολώτα Αναστασίου, Γερμανικές Προτάσεις Ειρήνης, 39-40). Με μακροπρόθεσμο σχεδιασμό και σταθερή εθνική στρατηγική εκτιμήθηκε πιθανότερη η συμμαχική επικράτηση από αυτή του Άξωνα και προτιμητέα κατ' αρχάς η ουδετερότητα και εν συνεχεία η συμμαχία με τη Μεγάλη Βρετανία, τη στιγμή που η γεωγραφική θέση της Ελλάδος δεν μπορούσε να τη φέρει σε διαφορετικό στρατόπεδο (η Μεγάλη Βρετανία ήταν ναυτική δύναμη παγκοσμίου εμβελείας). Αποκαλυπτική είναι η δήλωση του Ιωάννου Μεταξά ως Υπουργού Στρατιωτικών κατά το πρώτο Ανώτατο Ναυτικό Συμβούλιο το φθινόπωρο του 1936: *"Αυτό που*

θα σας είπω δεν θα το ανακοινώσετε σε κανέναν. Προβλέπω πόλεμον μεταξύ του Αγγλικού και του Γερμανικού συγκροτήματος. Πόλεμον πολύ χειρότερον απ' τον προηγούμενον. Εις τον πόλεμον αυτόν θα κάνω ότι ημπορώ δια να μην εμπλακεί η Ελλάς, αλλά τούτο δυστυχώς θα είναι αδύνατον. Είναι περιτόν να σας είπω ότι η θέσις μας εις την σύρραξιν αυτήν θα είναι παρά το πλευρόν της Αγγλίας" (Φωκάς Δημήτριος, 10). Η στάση αυτή δε μεταβλήθηκε καθ' όλη τη διάρκεια της τετραετούς διακυβέρνησης ούτε και κατά τις παραμονές της Ιταλικής επίθεσης. Η άποψη που υποστηρίζεται από μεγάλο μέρος ιστορικών-αναλυτών ότι η γενικότερη πολιτική του Μεταξά ήταν ουτοπική και επιζήμια, διότι θα έπρεπε ν

αποφύγει την εμπλοκή της Ελλάδος στον πόλεμο και ιδίως τη Γερμανική επίθεση (Βελλιάδης, 2003) τίθεται υπό κρίση διότι το τελικό "πολιτικό πλάνο" του Χίτλερ προέβλεπε όχι μόνο επίθεση κατά της Ελλάδος αλλά και κατάτμησή της υπέρ των συμμάχων του, Ιταλίας και Βουλγαρίας, βάση και της εκτίμησης του ίδιου του Μεταξά. Τα προαναφερθέντα "πόδια" ήταν τα ΔΩΔΕΚΑΝΗΣΑ που τελούσαν υπό Ιταλική κατοχή από το 1912. Τέλος, η αποτυχία των Ιταλών στο μέτωπο της Αλβανίας επιτάχυνε την εκπόνηση-αναπροσαρμογή των σχεδίων του Χίτλερ για τη διεξαγωγή της επιχείρησης κατά της Ελλάδος. Τη 12η Νοεμβρίου 1940 ο Χίτλερ εκδίδει την εμπιστευτική διαταγή γενικών κατευθύνσεων υπ' αριθμ. "18" (και τη 13η Δεκεμβρίου υπ' αριθμ. "20" με το σχέδιο επιθέσεως κατά της Ελλάδος), βάση της οποίας προβλεπόταν κατάληψη του στενού του Γιβραλτάρ μέσω Ισπανίας (επιχείρηση FELIX), της διώρυγας του Σουέζ μέσω Λιβύης, της Ελλάδος μέσω Βουλγαρίας [επιχείρηση MARITA/όνομα θυγατέρας ενός ταγματάρχη του Γερμανικού Επιτελείου που συμμετείχε στην καταγραφή του σχεδίου και όχι όπως πιστεύεται από πολλούς λόγω του Γερμανικού ονόματος του Έβρου ποταμού (Marits)] και προπαρασκευή για ταχεία κατάληψη της μη κατεχόμενης Γαλλίας. Ύψιστης σημασίας όμως καθίστανται οι λόγοι της τελικής υπαναχώρησης του Φράνκο αναφορικά με την έξοδο της Ισπανίας στο πλευρό του Άξονα (άρνηση για κατάληψη του Γιβραλ-

τάρ από τη Γερμανία μέσω Ισπανίας), οι οποίοι και επέφεραν αλλαγές του αρχικού σχεδίου του Hitler.

2. Στρατηγική - Επιχειρησιακή Παράμετρος Οχύρωσης

Για να κατανοηθεί συνολικά το θέμα της προς Βορρά οχύρωσης της χώρας, θα πρέπει να εξεταστούν σε αντικειμενική βάση τα πολιτικο-στρατιωτικά δεδομένα της εποχής του Ευρωπαϊκού Μεσοπολέμου, υπό το πρίσμα των εξαχθέντων συμπερασμάτων του Α΄ ΠΠ, γνωστού και ως "πολέμου οχυρών και

χαρακωμάτων", αλλά και της αλματώδους τεχνολογικής ανάπτυξης, ιδίως στον τομέα της πολεμικής βιομηχανίας. Το υπάρχον δόγμα επέβαλλε την ύπαρξη οχυρώσεων-οχυρών θέσεων σε συνδυασμό με τη χρήση σύγχρονων οπλομηχανημάτων προς εξασφάλιση των συνόρων των εθνικών κρατών. Με αυτές τις αρχές τα περισσότερα κράτη κατασκεύασαν γραμμές οχυρώσεων στα σύνορά τους με τα αντίστοιχα όμορα. Ειδικότερα για την Ελλάδα, η ανάγλυφη μορφή της χώρας της προσδίδει τη μορφή ενός κορμού (από ΙΟΝΙΟ έως τις εκβολές του ΑΞΙΟΥ) προεκτεινόμενη ανατολικά υπό μορφή "παρατεταμένου βραχίονα" (ΑΞΙΟΣ έως σύνορα Τουρκίας) με πλήθος προβλημάτων-δυσχερειών όπως το μεγάλο μήκος συνόρων με τη Βουλγαρία (500 Km περίπου), το μεγάλο μήκος και δυσανάλογο πλάτος του βραχίονα (350/25-80 Km, αναλογία της τάξεως 1/14 έως 3/14), η όχι πλήρης κατοχή από την Ελλάδα των οροσειρών ΚΕΡΚΙΝΗΣ (ΜΠΕΛΕΣ).

Έχοντας υπό όψιν τα παραπάνω περιληπτικώς αναφερόμενα δεδομένα του Ελλαδικού χώρου, κατανοείται και η δημιουργία δύο "σχολών/τάσεων" αναφορικά με την οχύρωση των Βορείων συνόρων της Ελλάδας. Η πρώτη υποστήριζε ότι η οχύρωση ήταν άσκοπη και μη απαραίτητη διότι οι προσπάθειες

και οι πιστώσεις έπρεπε να εστιαστούν στο στρατό εκστρατείας για την προμήθεια σύγχρονου πολεμικού υλικού (ΤΘ, Πυροβόλα, πολεμικά αεροσκάφη) με δυνατότητα επέμβαση οπουδήποτε απαιτηθεί. Η δεύτερη άποψη υποστήριζε την απόλυτη αναγκαιότητα της οχύρωσης ως προαπαιτούμενου για να μπορέσει η χώρα να εκτελέσει τις πολεμικές της αποστολές και ειδικότερα την εξασφάλιση της επιστράτευσης των παραμεθορίων περιοχών, της συγκέντρωσης του Στρατού εκστρατείας και την απόκρουση αιφνιδιαστικής προσβολής από τη Βουλγαρία. Η άποψη που τελικά υιοθετήθηκε ήταν αυτή της οχύρωσης, πλην όμως επί σειρά ετών (1922-1936) δεν έγινε καμία ουσιαστική ενέργεια.

Τεχνικό-Οικονομικό Μέρος Κατασκευών

1. Σχεδίαση Οχύρωσης

Η πρώτη προπαρασκευαστική ενέργεια έγινε το καλοκαίρι του 1935 οπότε και συγκροτήθηκε τον Αύγουστο η Επιτροπή Μελετών Οχυρώσεως (ΕΜΟ) υπό τον Σχη (ΜΧ) Ιωάννη Στρίμπερ με κύρια αποστολή τη μελέτη κι εξέταση της προτιμητέας μορφής οχύρωσης, τη γενική γραμμή χάραξης των έργων. Επίσης το φθινόπωρο του 1935 δημιουργήθηκε και η Κεντρική Επιτροπή Οχυρώσεως (ΚΕΟ) στο ΓΕΣ με 4 υποεπιτροπές ανά συνοριακό τομέα. Η τελική όμως μορφή της οχύρωσης σχετικά με τις θέσεις των οχυρών που είχαν σχεδιασθεί, η δημιουργία νέων οχυρών, η μορφή τους και οι όποιες άλλες τροποποιήσεις καθορίστηκε μετά από την επίσκεψη-επιθεώρηση των Βορείων συνόρων από τον Α/ΓΕΣ Αλέξανδρο Παπάγο. Οι βασικές αρχές που ακολουθήθηκαν κατά τη σχεδίαση ήταν οι εξής:

- α. Τα περικλειστα έργα (οχυρά) να αποτελούν τους "ισχυρούς σπονδύλους" της τοποθεσίας αντιστάσεως.
- β. Τα οχυρά πρέπει να είναι συγκεντρωμένα, με μεγάλη αντοχή στα υλικά κατασκευής και μεγάλη διάρκεια ζωής.
- γ. Τα ενεργά και παθητικά σκέπαστρα πρέπει να είναι υπόγεια και να συγκοινωνούν μεταξύ τους.
- δ. Εφαρμογή πλήρως της αρχής της ολόπλευρης άμυνας ακόμη και σε περίπτωση κυκλώσεως, να

αλληλοϋποστηρίζονται και να είναι αυτάρκη ακόμη και σε περίπτωση διακοπής του ρεύματος εφοδιασμού.

Οι τελικές τροποποιήσεις-αλλαγές κι εξελίξεις των ιδεών οχύρωσης επήλθαν το καλοκαίρι του 1938 μετά από την επίσκεψη του Δκτου της ΔΦΘ Υπτγου Ιωάννη Στρίμπερ με το Δντή ΔΦΘ/3ου ΕΓ Ανχη (ΜΧ) Δημήτριο Γεωργαντά στη γραμμή Maginot (Γαλλία) και την υποβολή 3 εκθέσεων με τις παρατηρήσεις-διαπιστώσεις τους επί γενικών, τεχνικών και τακτικών θεμάτων με τις ανάλογες προτάσεις προς υιοθέτηση για την Ελληνική οχύρωση.

2. Τεχνική Κατασκευής Κατασκευή-Εργασία

Η ταχύτητα που απαιτήθηκε από το ΓΕΣ σχετικά με την έναρξη των εργασιών (πολλές φορές πριν ακόμη ολοκληρωθούν οι προαπαιτούμενες τεχνικές και τακτικές μελέτες λόγω της έλλειψης χρόνου) καθόρισε το πλαίσιο και τον τρόπο εργασιών της ΔΦΘ. Κρίθηκαν αναγκαία τα εξής:

" Εκτέλεση με απολογιστικό τρόπο από την Υπηρεσία ορισμένων έργων οδοποιίας.

" Εργολαβική εκτέλεση των βασικών έργων (οχυρά) από εργολάβους με διαγωνισμούς, με αυστηρή όμως επιστάσια του εργοδότη από τη Στρατιωτική Υπηρεσία (ΓΕΣ μέσω της ΔΦΘ).

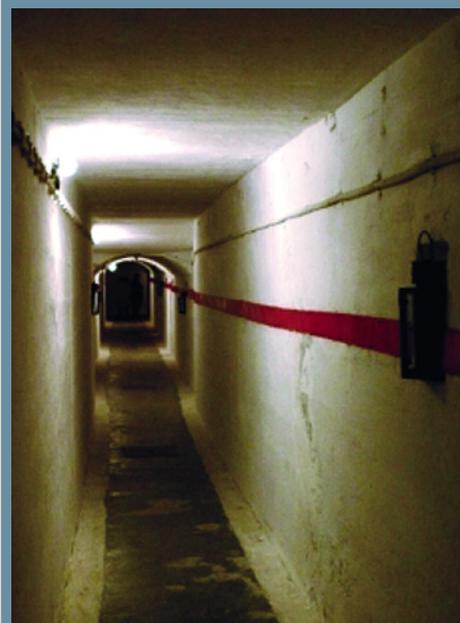
" Προμήθεια υλικών από την Υπηρεσία προς αποφυγή περιττών εξόδων, επίτευξη ευνοϊκότερων τιμών και εξάλειψη διαχειριστικών-οικονομικών ατασθαλιών.

" Συνδρομή της επιστημονικής κοινότητας-Εθνικό Μετσόβιο Πολυτεχνείο (ΕΜΠ)/Πρύτανης Νικόλαος Κιτσίκης, Καθηγητές Οπλισμένου Σκυροδέματος Περικλής Παρασκευόπουλος, Αναστάσιος Ρουσόπουλος και Γεωλογίας Κων/νος Μητσόπουλος κατά την εξέλιξη των κατασκευών, στις έρευνες για την αναβάθμιση της ποιότητας των έργων (οπλισμένο σκυρόδεμα).

" Συμβολή της εγχώριας Βιομηχανίας στην παροχή πρώτων υλών και κατασκευή τεχνικών εξαρτημάτων.

Η αποκτούμενη σταδιακά πείρα (θέματα τεχνικής και κατασκευών) είχε ως αποτέλεσμα από το 1939 να ακυρωθούν ορισμένοι διαγωνισμοί και να αναληφθούν απολογιστικά από την Υπηρεσία μεγάλο μέρος των έργων, γεγονός ευεργετικό για την εξοικονόμηση πιστώσεων.

Επελέγη κατά προτεραιότητα προσωπικό που καταγόταν από τη Στερεά - Νότια Ελλάδα, τα νησιά και μετά το 1939, οπότε και παρατηρήθηκε αλματώδης ανάπτυξη του ρυθμού εκτέλεσης των έργων, μέρος του εργατικού προσωπικού προήρχετο από ντόπιους εργάτες (ΔΦΘ με τη βοήθεια των κατά τόπους Αστυνομικών Αρχών). Σε κάθε οχυρό-εργοτάξιο την όλη επίβλεψη ασκούσε ένας Αξκός (ΜΧ) με βοηθούς ένα απόστρατο Αξκό (ΜΧ) ή πολιτικό μηχανικό με ανάλογο αριθμό επιστατών και οπλιτών για τα μέτρα ασφαλείας. Τα ημερομίσθια εργατοτεχνικού προσωπικού ανήλθαν περίπου στα 2.900.000 και κυμαίνονταν από 82 έως 128 δρχ, αναλόγως ειδικότητας (Κοτρίδη Ηλία, 2011).

3. Τεχνογνωσία-Υλικά-Μέσα

Τα υλικά που χρησιμοποιήθηκαν προερχόταν από τις περιοχές κατασκευής (σκύρα, άμμος, γενικά αδρανή) και από το εμπόριο (τσιμέντο, σίδηρος οπλισμού σκυροδέματος, θηραϊκή γη ως επενδυτικό στεγανοποίησης στις υπόγειες κατασκευές, διάφορα μεταλλικά ελάσματα και κατασκευές κ.α.) από την εγχώρια αγορά αλλά και το εξωτερικό για όσα δεν διατίθονταν. Κατά τα ύστερα χρόνια των κατασκευών (1938-1941) και λόγω μη διαθέσεώς τους από τις ξένες βιομηχανίες (προετοιμασία ενάρξεως Β΄ ΠΠ), μερικά από αυτά (σίδηρος, τσιμέντο) παρήχθησαν κι από εγχώριες βιομηχανίες (ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΧΑΛΥΒΟΥΡΓΙΑ, ΤΙΤΑΝ). Οι προδιαγραφές που έθεσε η Επιθεώρηση Μηχανικού

και η ΔΦΘ για κάθε είδος υλικού ήταν ιδιαίτερα αυστηρές, απαιτήθηκε κι επιτεύχθηκε η πλήρης συμμόρφωση των εργολάβων κι όλου του προσωπικού που καθιονδήποτε τρόπο συνέβαλε στην αποπεράτωση των έργων. Συνολικά για όλα τα έργα της οχύρωσης κατασκευάστηκαν υπόγειες στοές μήκους 24Κm, υπόγεια καταφύγια μήκους 13Κm, υπόγειες και επιφανειακές εκσκαφές 900.000m³, απαιτήθηκε παρασκευή τσιμέντου 66.000 τόνοι (ειδικό 500 Kgr/cm² και κοινό), σκυροδέματα (οπλισμένα και άοπλα) 180.000m³, σιδηροπλισμός 12.000 τόνοι, σωλήνες αερισμού 17Κm, σωλήνες ύδρευσης 75Κm, σωλήνες αποχέτευσης 24Κm (ΓΕΣ/ΔΙΣ, Οχύρωση Παραμεθορίου Ζώνης, 1956).

Αξιομνημόνευτη θεωρείται η συμβολή του Στρατού Ξηράς και για την ανάπτυξη των οδικών-σιδηροδρομικών-λιμενικών εγκαταστάσεων και υποδομών την περίοδο 1937-1940.

4. Οικονομική Αποτίμηση

Η ΕΜΟ στην αρχική της εκτίμηση (Οκτώβριος 1935) καθόρισε το ποσό των 550.000.000 δραχμών για κατασκευή συγκεκριμένου αριθμού έργων (οχυρών, έργων εκστρατείας) και μη περιλαμβάνοντας στο ποσό αυτό αριθμό έργων που θα πλαισίωναν τα προκριθέντα αλλά και μέρος της υποδομής αυτών (αερισμός, φωτισμός, οπλισμός). Πρέπει να ληφθεί υπ' όψιν το γεγονός της ύπαρξης απρόβλεπτων, η φύση των έργων (υπόγειες κατασκευές), η μη ύπαρξη τεχνογνωσίας επί του αντικειμένου (είναι το πρώτο έργο που κατασκευάζεται στην Ελλάδα), η έλλειψη υλικοτεχνικής υποστήριξης και, αναπόφευκτα, η προσφυγή στις ξένες αγορές, η αστάθεια της δραχμής ως νόμισμα (επακόλουθο της οικονομικής κρίσης 1929-1932/εγκατάλειψη της σύνδεσης με

το χρυσό και στροφή στις κυμαινόμενες ισοτιμίες/πτώχευση του 1932). Συνοψίζοντας, τα ποσά που δαπανήθηκαν για τη μόνιμη οχύρωση προς Βουλγαρία (δεδομένων των όσων επισημάνθηκαν παραπάνω) και ειδικά για την κατασκευή των 21 οχυρών ανήλθαν στο ύψος του 1.119.800.600 δρχ. Το ποσό αντιστοιχεί μόνο στην κατασκευή των 21 οχυρών (υλικά, εργασία), δεν εμπεριέχει τις δαπάνες οδοποιίας ούτε και δαπάνες Διαβιβάσεων. Συνολικά το ποσό που διατέθηκε για τη ΓΡΑΜΜΗ ΜΕΤΑΞΑ ανήλθε στις 1.322.000.000 δρχ.

Οπλισμός - Επάνδρωση Οχυρών

1. Αποφασίστηκε καταρχήν η χρησιμοποίηση του υπάρχοντος οπλισμού του Στρατού εκστρατείας (με ανάλογες τροποποιήσεις-προσαρμογές), παράλληλη προσπάθεια απόκτησης ειδικού οπλισμού (ιδίως σε βαρέα όπλα ΠΖ και ΠΒ), αξιοποίηση των Ιταλικών λαφύρων του Ελληνοαλβανικού μετώπου αλλά και μέρος του Ιταλικού οπλισμού-πυρομαχικών που δοθήκαν από τη Μεγάλη Βρετανία από τα λάφουρα του μετώπου της Λιβύης. Τελικά ο οπλισμός που προκρίθηκε κι επελέγη για την επάνδρωση των οχυρών, παρατίθεται παρακάτω.

2. Οπλισμός Πεζικού

Πολυβόλα Saint-Etienne των 8mm, Maxim των 7,9mm υδρόψυκτα [στα οχυρά των συγκροτημάτων "ΛΙΣΣΕ" (ΝΤΑΣΑΒΛΗ, ΛΙΣΣΕ, ΠΥΡΑΜΥΔΟΕΙΔΕΣ) και "ΒΩΛΑΚΑ" (ΚΑΣΤΙΛΛΟ, ΑΓΙΟΣ ΝΙΚΟΛΑΟΣ, ΜΠΑΡΤΙΣΕΒΑ)], και Swartzloze των 6,5mm. Οπλοπολυβόλο Hotchkiss 1922 των 6,5mm. Όλμοι 81mm Brand. Λοιπά Όπλα ΠΖ: βομβιδοβόλα VB (Viven-Bessieres/μετακινούμενοι εκτοξευτές οπλοβομβίδων με προσθήκη ειδικής χοάνης σε τυφέκια Lebel του Α΄ ΠΠ), ατομικά τυφέκια Mannlicher 6,5x54mm, υποπολυβόλα Mannlicher των 6,5mm και Thompson 9mm, μικρός αριθμός τυφεκίων Lebel καθώς και σημαντικός αριθμός αμυντικών και μικρότερος επιθετικών χειροβομβίδων.

3. Οπλισμός Πυροβολικού

Schneider 1919 75mm/1919 σε πύργους για μεμακρυσμένες βολές και σε ειδικούς φορείς (γοργύρες) για τις πλαγιοφυλάξεις αλλά κι εκτός οχυρών Αγγλικά Vickers-Armstrong 6", De Banze 120mm, Krupp 105mm σε συνθήκες εκστρατείας σε προπαρασκευασμένες θέσεις για μεμακρυσμένες κι εγγύς αποστολές.

4. Α/Τ - Α/Α Προστασία - Ν/Π

Ενεργητική Α/Τ Άμυνα

Α/Τ Rheinmetall των 37mm σε ανάλογους ειδικούς οκρίβαντες για την τοποθέτησή τους εντός των οχυρών. Οι ελλείψεις αναπληρώθηκαν από Ιταλικά Α/Τ των 47mm (λάφυρα) και το πεδινό πυροβόλο Schneider των 75mm που επάνδρωσε τόσο τα οχυρά όσο και τα Α/Τ περιπόλια. Επίσης διατέθηκε μικρός αριθμός Βρετανικών Α/Τ τυφεκίων των 14mm.

Παθητική Α/Τ Άμυνα

Σειρές κωλυμάτων σιδηροτροχιών (γνωστών και ως "αχινών"), σειρές πεσσών σκυροδέματος ("δόντια του δράκου") που κρίθηκαν ιδιαίτερα αποτελεσματικοί και αντικατέστησαν σε αρκετές περιπτώσεις το προηγούμενο κώλυμα. Κατασκευάστηκε αριθμός Α/Τ τάφρων και αποτμήσεις εδάφους.

Κωλύματα κατά Προσωπικού-Ναρκοπέδια

Αποκλειστικό κώλυμα ήταν το συρματοπλέγμα με αρχική σχεδίαση βάσης της πλαγιοφύλαξης και των πολυβόλων των οχυρών. Α/Τ νάρκες με τροποποίηση του πυροσωλήνα (σύστημα ανάφλεξης που λειτουργούσε με το βάρος του άρματος). Οι νάρκες αυτού του τύπου τοποθετούνταν με συγκεκριμένο τρόπο κατόπιν διαταγών του ΓΕΣ και διατέθηκαν συνολικά 50.000 τροποποιημένες οβίδες πεδινών, ορειβατικών και ΠΒ των 120mm.

Α/Α Άμυνα

Αποφασίστηκε η διάθεση πυροβόλων των 20mm και 37mm και βάση αυτής της κατανομής κατασκευάστηκαν ενεργητικά σκέπαστρα στα οχυρά. Η τελική διάθεση ήταν μικρότερη, λόγω μεταφοράς αριθμού όπλων στο μέτωπο της Αλβανίας (δεκαπέντε των 20mm και δύο των 37mm). Επίσης διατέθηκαν 30 πολυβόλα Saint-Etienne των 8mm για την εγγύς Α/Α προστασία των ταγμένων Πυροβολαρχιών εκτός οχυρών.

5. Πυρομαχικά-Εφόδια

Οι τελικά προϋπολογισμένες ποσότητες πυρομαχικών κατά όπλο ήταν ΒΦ για 4 ημέρες σφοδρού και 6 περιορισμένου αγώνα.

6. Οργάνωση-Επάνδρωση-Εκπαίδευση

Κεντρική Διοίκηση για κάθε οχυρό, με διοικήσεις Λόχων αναλόγως της εδαφικής διαμόρφωσης και εντός του Λόχου, διοικήσεις Διμοιριών αναλόγως των επιφανειακών έργων. Για κάθε Λόχο προβλεπόταν ομάδα διοικήσεως (26 ή 23 ανδρών αναλόγως εάν ήταν μεμονωμένος ή εντεταγμένος στο συγκρότημα του έργου) και αντίστοιχα για κάθε Διμοιρία ομάδα διοικήσεως των 8-9 ή 4

ανδρών (μεμονωμένες-εντεταγμένες). Κατ' ανάλογο τρόπο, σε κάθε οχυρό προβλεπόταν διοίκηση για κάθε τύπο βαρέως οπλισμού (πυροβόλα, όλμοι και Α/Α όπλα). Για το Διοικητή του Οχυρού προβλεπόταν εφεδρική Διμοιρία και για κάθε Λόχο εφεδρική Ομάδα. Η εφεδρική/ές ομάδα/ές Λόχου ή Δκσεως Οχυρού (ομάδα/ες μάχης) αποτελείτο από 8 άτομα.

7. Αξιολόγηση με το Πέρασ των Επιχειρήσεων

Σε επιχειρησιακό-τακτικό επίπεδο, οι Γερμανοί μετά την κατάληψη της Ελλάδος συγκρότησαν επιτροπή το Μάιο του 1942 από Αξικούς της Ανωτάτης Διοίκησης του Γερμανικού Στρατού (OKW) υπό το Δκτή Μηχανικού της 12ης Στρατιάς, Υπγγο Schneider (ο οποίος αργότερα αντικαταστάθηκε από το Σχη Strieber) και τον Τχη Theohari. Η εξέταση είχε ως αποτέλεσμα ο ίδιος ο Schneider να εκφράσει το θαυμασμό του για την Ελληνική οχύρωση, ιδίως για την εκλογή των θέσεων των όπλων, την τέλεια προσαρμογή οχυρώσεων και πυρών στο έδαφος, σε συνδυασμό με το εφαρμοζόμενο σύστημα οχυρώσεων που χαρακτηρίστηκε ως "χρυσός κανόνας" μεταξύ του Γαλλικού (γραμμή Maginot) και των συστημάτων οχυρώσεων άλλων κρατών. Η Ελληνική οχύρωση ήταν προσαρμοσμένη στις σύγχρονες οχυρωματικές τακτικές κι ενέργειες με προσανατολισμό του τρόπου αμύνης σε ενεργητικά πρότυπα, γεγονός που προκάλεσε το θαυμασμό των Γερμανών. Απορίας άξιο απέτελεσε επίσης για τους Γερμανούς το χαμηλό κόστος, η ποιότητα κατασκευής, καθώς και ο περιορισμένος χρόνος μελετών, σχεδιασμού και κατασκευής. Η ποιότητα του σκυροδέματος που χρησιμοποιήθηκε ήταν επίσης το ζητούμενο για τους επιθεωρούντες. Θετικά σχόλια εκφράστηκαν και για την τεχνητή απόκρυψη καθώς και για την εφαρμογή των μέτρων ασφαλείας. Ο αγώνας των οχυρών προξένησε εντύπωση και προκάλεσε το θαυμασμό των Γερμανών αναφορικά με την ανδρεία και το επιθετικό πνεύμα των ανδρών του Ελληνικού Στρατού.

Θέματα Ασφάλειας

Οι βασικοί νόμοι που δημιούργησαν το θεσμικό-νομοθετικό πλαίσιο ήταν οι Αναγκαστικοί Νόμοι 375 και 376/1936 (Παράρτημα Γ). Βάση του Αν. Νόμου 376 δημιουργήθηκε μία Απαγορευμένη Ζώνη (ΑΖ) γύρω από κάθε οχυρό ή συγκρότημα έργων (ουσιαστικά στο πλείστο μέρος των Ε/Β συνόρων) με πλήρη απαγόρευση κυκλοφορίας εντός αυτής χωρίς την εκδιδόμενη ειδικά άδεια. Πέρα της ΑΖ και σε απόσταση 10-20Κm από τα σύνορα, δημιουργήθηκε μία Επιτηρούμενη Ζώνη (ΕΖ), εντός της οποίας περιλαμβάνονταν όλες οι ΑΖ. Οι δεσμεύσεις, υποχρεώσεις και δικαιώματα του προσωπικού που εργαζόταν ή διαβιούσε στα εδαφικά όρια των ΑΖ-ΕΖ καθοριζόταν από μια σειρά διατάξεων των παραπάνω Αν. Νόμων και την υλοποίησή τους είχαν επιβλεπεί οι κατά τόπους Αστυνομικές Αρχές, οι εμπλεκόμενες Μονάδες-Σχηματισμοί με την επίβλεψη-εποπτεία της ΔΦΘ. Το θέμα της κατασκοπείας έτυχε ιδιαίτερου χειρισμού. Σειρά μέτρων επέβαλε αυστηρές ποινές, ιδιαίτερα σε θέματα σχετικά με την κατασκευή των οχυρών. Η ίδια σοβαρότητα επεδείχθη από το ΓΕΣ-ΔΦΘ για το εργαζόμενο προσωπικό στα έργα (εργολάβους-εργάτες) αλλά και για το στρατιωτικό προσωπικό (Αξκούς-οπλίτες) που υπηρετούσε ή εργαζόταν στα οχυρά. Βάση διατάξεων των Αν. Νόμων αποκλείονταν από τη συμμετοχή-εργασία άτομα που δεν ήταν Έλληνες και δεν είχαν υγιή εθνικά και κοινωνικά φρονήματα (έπρεπε άπαντες οι ιδιώτες να έχουν εκπληρώσει τη στρατιωτική τους υποχρέωση). Στο πεδίο των εργασιών είχε δοθεί ιδιαίτερη βαρύτητα σε θέματα τεχνητής απόκρυψης (μέτρα που δεν επέτρεπαν την παρατήρηση, τον εντοπισμό και το είδος των έργων).

Ανακεφαλαίωση-Επιλεγόμενα

Το παρόν άρθρο επεχείρησε να αναδείξει περιληπτικά τη μορφή και το μέγεθος της προσπάθειας αναφορικά με την οχύρωση των βορείων συνόρων, γνωστής και ως ΓΡΑΜΜΗΣ ΜΕΤΑΞΑ. Οι τομείς και η έκταση της εξέτασης επικεντρώθηκαν σε βασικούς παράγοντες κατασκευής ενός μεγάλου τεχνικού έργου, στα μέσα υλικά σε συνδυασμό με τις διατεθείσες πιστώσεις, στο Στρατηγικό-Επιχειρησιακό σκοπό που αυτό θα εξυπηρετούσε, στη χρηστικότητα του έργου

αυτού πλαισιωμένου μετά του απαραίτητου οπλισμού και λοιπού υλικοτεχνικού εξοπλισμού και στη διασφάλισή του μέσω ενός ολιστικού συστήματος ασφαλείας. Ως επιστέγασμα των παραπάνω, προκρίθηκαν και προτάθηκαν σκέψεις-λύσεις για σειρά θεμάτων που προβληματίζουν σήμερα και απασχολούν επί σειρά ετών την Υπηρεσία. Οι υποκειμενικές, κατά συμπερασμό, απόψεις δεν αποσκοπούν στη δημιουργία πόλωσης και δογματισμού αλλά αποτυπώνουν ένα διαφορετικό αλγόριθμο σκέψεως και ενεργειών σε βασικούς τομείς:

- Στρατηγικής-Επιχειρησιακής παραμέτρου οχύρωσης. Κρίθηκε επιβεβλημένη διότι η πετυχημένη πολιτική της ουδετερότητας τελεσφόρησε στο έπακρο του χρονικού ορίζοντά της, πλην όμως κατέστη ανέφικτη μετά από την Ιταλική επίθεση και τις βλέψεις του Hitler έναντι της Ελλάδος. Οι όποιες προθέσεις ανακωχής και τερματισμού των εχθροπραξιών του τελευταίου (συνεξεταζόμενες με τις επιδιώξεις των γειτόνων της Ελλάδος την περίοδο εκείνη) ήσαν τελικά "πάρθια βέλη". Η Ελλάδα δεν αιφνιδιάστηκε, έχοντας καταφέρει το παρελθόν διάστημα (1936-1940) να πετύχει το Στρατηγικό πλεονέκτημα που της προσέδωσε η ύπαρξη της ΓΡΑΜΜΗΣ ΜΕΤΑΞΑ, όπως αυτό αποδείχτηκε από την εξέλιξη της συνολικής πολεμικής κατάστασης.
- Σχεδίασης και κατασκευής. Τα αποτελέσματα είναι αυταπόδεικτα και η διαχρονικότητα των κατασκευών δεν αμφισβητείται ούτε από τη σύγχρονή μας Πανεπιστημιακή Κοινότητα. Ο ορθολογισμός, η διαφάνεια, η οικονομία υλικών-μέσων-πιστώσεων και πρωτίστως ο επαγγελματισμός και ευσυνειδησία των εμπλεκόμενων Αξιωματικών ανέτρεψαν τα, δυνητικά, τραγικά συνεπακόλουθα της έλλειψης χρόνου, προπαρασκευαστικών μελετών και σχεδιασμού. Επετεύχθησαν ποιοτικά επίπεδα τα οποία ακόμη και σήμερα (με δεδομένη την τεχνογνωσία της τότε εποχής) αποτελούν σημείο αναφοράς. Η οικονομική αποτίμηση του έργου και ο τρόπος διαχείρισης αποτελούν υπόδειγμα.
- Επιχειρησιακής-Τακτικής χρησιμοποίησης. Ο οπλισμός που χρησιμοποιήθηκε, οι μέθοδοι που επινοήθηκαν και εφαρμόστηκαν για το σύνολο των πυρών-Α/Τ άμυνας-κωλυμάτων επέφεραν το αποφασιστικό πλήγμα στις Γερμανικές ΕΔ, παρ' όλο που είχαν σχεδιαστεί για αντίπαλο με μικρότερες δυνατότητες. Το προσωπικό επίσης που επάνδρωσε τα παραπάνω έργα παρ' όλες τις ελλείψεις και δυσχέρειες διακρίθηκε για το υψηλό επίπεδο εκπαίδευσής του, επέδειξε επιθετικό πνεύμα, απaráμιλλο θάρρος και ανδρεία ως αποτέλεσμα ύπαρξης υψηλής στάθμης ηθικού το οποίο δημιουργήθηκε, καλλιεργήθηκε και ανυψώθηκε κατά την περίοδο εκείνη.
- Ασφαλείας. Τα μέτρα που υλοποιήθηκαν (με την εξασφάλιση που τους παρέιχε το ανάλογο νομοθετικό πλαίσιο) απέδωσαν τα μέγιστα, αναφορικά με

το σκοπό που έπρεπε να εξυπηρετήσουν. Η οριοθέτηση της ασφάλειας ως "Εθνικής Ανάγκης" σηματοδότησε τις ενέργειες της Χώρας όχι μόνο στο θέμα της Οχύρωσης, αλλά στο σύνολο των εσωτερικών και εξωτερικών απειλών. Ο στόχος επιτεύχθηκε όχι με προηγμένα συστήματα ασφαλείας, Η/Μ μέσα και τεχνολογική υπεροχή έναντι του αντιπάλου αλλά με την τήρηση νόμων-διαταγών-κανόνων ασφαλείας, ορθή επιλογή προσωπικού καθώς και ύπαρξη ενός ολιστικού συστήματος ασφαλείας με αλληλοεπικαλυπτόμενες, πολυεπίπεδες, δικλείδες ασφαλείας.

Βιβλιογραφία - Πηγές

Βιβλία

Αγγελής, Βαγγέλης. *Γιατί χαίρεται ο κόσμος και χαμογελάει, πατέρα...*
Αθήνα: Βιβλιόραμα, 2006.

Αγιαννιτόπουλος, Γεώργιος. *Οχυρό ΙΣΤΙΜΠΕΗ, Η Γερμανική επίθεση της 6ης Απριλίου 1941 (Προσωπική μαρτυρία του συγγραφέα-μαχητή στο οχυρό)*.
ΑΘΗΝΑ, 1995.

Αποστολόπουλος, Γεώργιος. *Η Μάχη του Οχυρού Ιστίμπεη*. Απομνημονεύματα, Αθήνα: Αποστολόπουλος Ανδρέας.

Βακαλόπουλος, Κωνσταντίνος Α. *Το έπος του Μακεδονικού Αγώνα*.
ΑΘΗΝΑ: ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ, 1992.

Βελλιάδης, Αννίβας. *Μεταξάς-Χίτλερ Ελληνογερμανικές σχέσεις στη Μεταξική δικτατορία 1936-1940*. ΑΘΗΝΑ: ΕΝΑΛΙΟΣ, 2003.

Βρανάς, Φαίδων. *Το προσωπικό ημερολόγιο του Ιωάννου Μεταξά 1933-1941*. Αθήνα: ΙΚΑΡΟΣ, 1960.

ΓΕΣ/ΓΕΑ. *ΟΔΗΓΙΑΙ ΕΠΙΤΗΡΗΣΕΩΣ ΤΟΥ ΑΕΡΟΣ*. ΑΘΗΝΑ: ΓΥΣ, 1937.

ΓΕΣ/ΔΙΣ. *Αγώνες και Νεκροί 1940-1945*. ΑΘΗΝΑ: ΤΥΕΣ, 1990.

ΓΕΣ/ΔΙΣ. *Αγώνες στην Ανατολική Μακεδονία και Δυτική Θράκη 1941*.
ΑΘΗΝΑ: ΤΥΕΣ, 1956.

ΓΕΣ/ΔΙΣ. *Επίτομη Ιστορία του Ελληνοϊταλικού και Ελληνογερμανικού πολέμου 1940-1941 Επιχειρήσεις Στρατού Ξηράς*. ΑΘΗΝΑ: ΤΥΕΣ, 1985.

ΓΕΣ/ΔΙΣ. *Εφοδιασμοί Στρατού εις υλικά οπλισμού πυρομαχικών Πυρ/κού Πεζικού 1940-1941*. ΑΘΗΝΑ: ΤΥΕΣ, 1982.

ΓΕΣ/ΔΙΣ. *Η τεχνική πλευρά της οχύρωσης της παραμεθορίου ζώνης 1936-1940*. ΑΘΗΝΑ: ΤΥΕΣ, 1987.

ΓΕΣ/ΔΙΣ. *Ιστορία της οργανώσεως Ελληνικού Στρατού 1821-1957*.
ΑΘΗΝΑ: ΤΥΕΣ, 1958.

ΓΕΣ/ΔΙΣ. *Οχύρωσις Παραμεθορίου Ζώνης*. ΑΘΗΝΑ: ΤΥΕΣ, 1956.

ΓΕΣ/ΥΣΑ. *Ατομικά Έγγραφα Αξκών Γιαννακόπουλου Παναγιώτου, Κανελλόπουλου Κων/νου, Καπετανάκη Νικολάου*.

Γκιρμπάτσης, Νίκος Β. *Η Στενωπός Ρούπελ Ο αγώνας των οχυρών κατά τη Γερμανική εισβολή*. Νέα Ζίχνη-Σέρρες: ΟΜΜΑΤΩ, 2009.

Δημητράκης, Παναγιώτης. *Οι Γερμανικές Μυστικές Υπηρεσίες στην Ελλάδα του Μεσοπολέμου και της Κατοχής (1937-1945)*. Αθήνα: ΕΝΑΛΙΟΣ, 2009.

ΔΙΣ/ΗΠΑ. *Η εκστρατεία των Γερμανών στα Βαλκάνια (Ανοιξη 1941)*.
Μετάφραση: Αντγος ε.α. Κολόμβας Νικόλαος. ΑΘΗΝΑ: ΕΚΑΤΗ, 1996.

Δουράτσος Γεώργιος, Ανχης (ΠΖ). *ΟΧΥΡΟ ΡΟΥΠΕΛ-Έκθεσις Πολεμικής Δράσεως του Οχυρού από 6-10 Απριλίου 1941*.

Ζαλοκώστας, Χρήστος Π. ΡΟΥΠΕΛ. ΑΘΗΝΑ: ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟ ΤΗΣ ΕΣΤΙΑΣ, 1944.

Ζολώτας, Αναστάσιος Π. *Γερμανικά Προτάσεις Ειρήνης Διαρκούντος του Ελληνοϊταλικού Πολέμου*. Θεσσαλονίκη: Ερωδός, 2005.

Η Μεσόγειος κατά το Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο (1939-1945). Θεσσαλονίκη: Ερωδός, 2004.

Ο Περιττός Πόλεμος. Θεσσαλονίκη, 2001.

ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΟΥ ΕΘΝΟΥΣ. "Η μάχη των Οχυρών." ΑΠΡΙΛΙΟΣ 2010.

Καραμπατσόλης, Γεώργιος. *Οχυρό Νυμφαίας*. ΑΘΗΝΑ: ΓΕΣ/ΤΥΕΣ, 2002.

Οχυρό Εχίνου. ΑΘΗΝΑ : ΓΕΣ/7ο ΕΓ/5

Καράπας, Νικόλαος Ξ. *Πολεμικά Αναμνήσεις-Η μάχη του Καραντάγ*. ΑΘΗΝΑ, 1964.

Καρδάρας, Χρήστος Δ. *Η Βουλγαρική Προπαγάνδα στη Γερμανοκρατούμενη Μακεδονία-Βουλγαρική Λέσχη Θεσσαλονίκης (1941-1944)*. Αθήνα: Επικαιρότητα, 1997.

Κολιόπουλος, Ιωάννης. *Η ΔΙΚΤΑΤΟΡΙΑ ΤΟΥ ΜΕΤΑΞΑ ΚΑΙ Ο ΠΟΛΕΜΟΣ ΤΟΥ 40*.

ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ: ΠΑΡΑΤΗΡΗΤΗΣ, 1996.

Κοραντής, Αντώνιος Ι. "Αλέξανδρος Παπάγος και ο Πόλεμος της Ελλάδος 1940-1941". ΑΘΗΝΑ: Ίδρυμα Γουλανδρή - Χορν, 1995.

Κοροζής, Αθανάσιος. *Ο Πόλεμος 1940-1941 Επιτυχία και Ευθύνη* (Τόμος Β΄). ΑΘΗΝΑ: ΠΑΡΝΑΣΣΟΣ (ΜΟΥΛΑΓΙΑΝΝΗ-ΚΑΖΟΥΡΗ), 1958.

Κοτρίδης, Ηλίας. *ΡΟΥΠΕΛ Αναμνήσεις των πρωταγωνιστών*. ΣΕΡΡΕΣ: Αφοι Χαραλαμπίδη, 2011.

Κούκουνας, Δημοσθένης. *Ιστορία της Κατοχής- Νο1 "Οι Γερμανοί στην Ελλάδα"*. ΑΘΗΝΑ: ΜΕΤΡΟΝ, 2009.

Ιστορία της Κατοχής- Νο5 "Γερμανική και Ιταλική Κατασκοπεία". ΑΘΗΝΑ: ΜΕΤΡΟΝ, 2010.

ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΛΕΥΚΩΜΑ- Νο4 "ΜΕΣΟΠΟΛΕΜΟΣ". ΑΘΗΝΑ: ΜΕΤΡΟΝ, 2005.

ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΛΕΥΚΩΜΑ- Νο16 "Η ΒΑΣΙΛΙΚΗ ΔΥΝΑΣΤΕΙΑ". ΑΘΗΝΑ: ΜΕΤΡΟΝ, 2007.

Κουρούκλης, Γεώργιος. *Το πολεμικόν ημερολόγιο της Δ΄ Μοίρας Πυροβολικού*. ΑΘΗΝΑ: Αντγος Γ. Κουρούκλης, 1973.

Λάμπσας, Γιάννης. *Πολιτικά Αινίγματα 40-41. Νέα Ντοκουμέντα για Μεταξά-Παπάγο, Αιγαίο και Κύπρο*. ΑΘΗΝΑ : Ελληνική Ευρωεκδοτική, 1991.

Μαζαράκης-Αινιάν, Αλέξανδρος. *Απομνημονεύματα*. ΑΘΗΝΑ: ΙΚΑΡΟΣ, 1948.

Μελάς, Σπύρος. *Η ΔΟΞΑ ΤΟΥ 40 ΣΤΑ ΒΟΥΝΑ ΚΑΙ ΣΤΑ ΠΕΛΑΓΑ*. Αθήνα: ΜΠΙΡΗΣ, 1972.

Μεταξάς, Ιωάννης. *ΛΟΓΟΙ ΚΑΙ ΣΚΕΨΕΙΣ 1936-1941*. Αθήνα: ΓΚΟΒΟΣΤΗ Μουσείο Μακεδονικού Αγώνα. *Η Τελευταία Φάση της Ένοπλης Αναμέτρησης στη Μακεδονία (1907 - 1908)*. Θεσσαλονίκη: Βασίλειος Γούναρης, 1998.

Μπεχλιβανάκης, Γρηγόρης. *Οι Γερμανοί στη Μήλο, 1941-1945*. Αθήνα: ΑΡΤΥ-ΛΟΣ ΑΕ, 2011.

Νικόλτσιος, Βασίλειος. *ΡΟΥΠΕΛ Το οχυρό της ιστορίας και της μνήμης*. ΑΘΗΝΑ: EUROBOOKS, 2002.

Παπάγος, Αλέξανδρος. *Ο Ελληνικός Στρατός και η προς πόλεμο προπαρασκευή του από Αύγουστο 1923 μέχρι Οκτώβριο 1940*. ΑΘΗΝΑ : Ίδρυμα Γουλανδρή - Χορν, 1997.

Ο Πόλεμος της Ελλάδος 1940-1941. Αθήνα : Οι Φίλοι του Βιβλίου, 1945.

Παπαδόπουλος, Όμηρος Ι. *Ο αγώνας του οχυρού Ιστίμπεη*. Αθήνα: ΛΟΓΧΗ, 2009.

Περαρής Πλάτων, Λαγός Κων/νος. *Η Μάχη των Οχυρών 6-10 Απριλίου 1941*. Θεσσαλονίκη: Μουσείο Φωτογραφίας "ΧΡΗΣΤΟΣ ΚΑΛΕΜΚΕΡΗΣ" Δήμου Καλαμαριάς, 2008.

Στολίγκας, Κώστας. *Ο πόλεμος 1940-1941 και η γενιά του*. Αθήνα, 1972.
Τερζάκης, Άγγελος. *Η Ελληνική Εποποιΐα 1940-1941*. Αθήνα: ΕΣΤΙΑ, 1962.

Τσακαλώτος, Θρασύβουλος Ι. *40 Χρόνια στρατιώτης της Ελλάδος*. Αθήνα: ΑΚΡΟΠΟΛΗ, 1960.

Τύπου, Ελληνική Υπηρεσία. *Μακεδονικές Θερμοπύλες-Απρίλιος 1941*. Κάϊρο: ΕΛΕΥΘΕΡΗ ΣΚΕΨΗ (ΑΝΑΤΥΠΩΣΗ), 1943.

Φιλιππίς, Δημήτρης Ε. *Ελλάδα και Ισπανία 1936*. Αθήνα: Βιβλιόραμα, 2007.

Φυλακτόπουλος, Γεώργιος Σ. *"Γερμανική επιδρομή κατά της Ελλάδος Απρίλιος 1941"* Αθήνα: ΑΓΡΑ, 2008.

Φωκάς, Δημήτριος (Αντιναύαρχος ε.α.). *Έκθεσις επί της Δράσεως του Ναυτικού*, 1955, Τόμος Α' (ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΓΕΝ).

Φωκά-Μεταξά, Ιωάννα. *Η Προπαρασκευή της Ελλάδας για τον Ναυτικό Πόλεμο 1940-1945*. Αθήνα : 1/2/2013, ομιλία στο Ανοικτό Πανεπιστήμιο Δήμου Κηφισιάς.

Χαλκίδης, Γεώργιος [Ανχης (ΠΖ), Διοικητής 518 ΤΠ (ΠΡΟΚ)]. *Τα Οχυρά Κάτω Νευροκοπίου- Όρους Καρά Νταγ - Λεκάνης Βώλακα*. Κάτω Νευροκόπι Δράμας, 2011.

Χατζηδάκης, Μάνος Ν. *4η Αυγούστου-21η Απριλίου Συγκριτική Μελέτη*. Αθήνα: ΛΟΓΧΗ, 2011.

Ιωάννης Μεταξάς *Πορεία προς τη δόξα 1936-1941*. ΑΘΗΝΑ: ΛΟΓΧΗ, 2005.

Buchner, Alex. *Η Γερμανική εκστρατεία εις την Ελλάδα*. Μετάφραση: ΓΑΖΗΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ. ΑΘΗΝΑ: ΕΚΔΟΤΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΟΕ, 1961.

Richter, Heinz. *Η Ιταλο-Γερμανική επίθεση εναντίον της Ελλάδος*. Μετάφραση: ΚΩΣΤΑΣ ΣΑΡΡΟΠΟΥΛΟΣ. ΑΘΗΝΑ: ΓΚΟΒΟΣΤΗ, 1998.

Επιστημονικές Μελέτες

Παπαγιάννη, Ιωάννα. *Προσδιορισμός των χαρακτηριστικών των υλικών δομής του οχυρού ΡΟΥΠΕΛ*. ΤΜΗΜΑ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΜΗΧΑΝΙΚΩΝ, ΑΠΘ-ΠΟΛΥΤΕΧΝΙΚΗ ΣΧΟΛΗ, Θεσσαλονίκη: Εργαστήριο Δομικών Υλικών ΑΠΘ, 2003.

Προγουλάκης, Γεώργιος. *Σχεδιάγραμμα Ελληνικής Οικονομικής και Κοινωνικής Ιστορίας από τη Μικρασιατική Καταστροφή στις Παραμονές της Μεταπολίτευσης*. ΑΘΗΝΑ, 2009.

Άρθρα Περιοδικών

Τάσιος, Θεοδόσιος Π. "Η Οχύρωση των Βορείων Συνόρων μας". *Ενημερωτικό Δελτίο Τεχνικού Επιμελητηρίου Ελλάδος*, 4 Μάρτιος 2002.

Χαρούσης, Χαρίτων. "Η άγνωστη αεροπορία του Μεταξά" *ΜΑΧΕΣ ΚΑΙ ΣΤΡΑΤΙΩΤΕΣ*, ΝΟΕ-ΔΕΚ 2011.

Άρθρα Εφημερίδων

Ρογκάκος, Παναγιώτης. *Επιστολή στη εφημερίδα ΑΚΡΟΠΟΛΙΣ* (Απρίλιος 1979).

Video

ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΑΡΧΕΙΟ ΕΡΤ 0000032055 ΓΕΓΟΝΟΤΑ ΔΕΚΑΕΤΙΑΣ 1930. ΤΑ ΟΧΥΡΩΜΑΤΙΚΑ ΕΡΓΑ ΣΤΗΝ ΕΛΛΗΝΟΒΟΥΛΓΑΡΙΚΗ ΜΕΘΟΡΙΟ "ΓΡΑΜΜΗ ΜΕΤΑΞΑ" <http://www.ert-archives.gr/V3/public/main/page-assetview.aspx ?tid =32>

2055&autostart=0

Διαδίκτυο

Αλατίνη, Λενδιάννα. "ΡΟΥΠΕΛ, το οχυρό που σταμάτησε και τη...μνήμη". ΕΛΕΥΘΕΡΟΣ ΤΥΠΟΣ. 04 Απριλίου 2008. <http://cpjournalist.wordpress.com/2010/10/28/ρούπελ-το-οχυρό-που-σταμάτησε-αι-τη%E2%80%AD/#more-16114> (πρόσβαση Οκτώβριος 28, 2010)

Δεσποτόπουλος, Κ. Ι. "Ο Ελληνο-Ιταλικός πόλεμος και ο Ιωάννης Μεταξάς". ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ. 28 Οκτωβρίου 2010. <http://cpjournalist.wordpress.com/2010/0/-28/ο-ελληνοϊταλικός-πόλεμος-και-ο-ιωάννη/#more-16341> (πρόσβαση Οκτώβριος 28, 2010)

Τάσιος, Θεοδόσιος. "ΓΡΑΜΜΗ ΜΕΤΑΞΑ-1941". ΕΛΕΥΘΕΡΟΣ ΤΥΠΟΣ. 27 Οκτωβρίου 2003. <http://cpjournalist.wordpress.com/2010/10/28/όταν-οι-ναζι-στάθηκαν-προσοχή-στους-ελ/> (πρόσβαση Οκτώβριος 28, 2010).

Κούκος, Στέλλιος. "Το Ρούπελ και η μάχη των Οχυρών". ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ. 16 Ιουνίου 2011. www.hellasontheweb.org/2010-04-05-22-32-27/2010-04-06-11-49-23/1444-2011-06-16-20-14-53 (πρόσβαση Ιούνιος 11, 2011)

Αρχιμανδρίτης Κεφαλόπουλος, Κύριλλος. "Η Ελληνική εξωτερική πολιτική και διπλωματία του Ιωάννη Μεταξά έναντι της Ιταλίας" (1936-1940). <http://www.istorikathemata.com/2012/10/Greek-foreign-policy-towards-facist-italy-1936-1940.html> (πρόσβαση Οκτώβριος 28, 2012)

Ναουμίδης, Στέλιος. Τα τεχνικά έργα του Πολεμικού Ναυτικού. 22 Απριλίου 2002. <http://http://www.tee.gr/online/epikaira/2002/2196/pg105.shtml> (πρόσβαση Απρίλιος 22, 2002).

<http://www.bankofgreece.gr/Pages/default.aspx> (Τράπεζα της Ελλάδος)

<http://www.egnatia.eu/page/> ("ΕΓΝΑΤΙΑ ΟΔΟΣ")

http://www.festungsbauten.de/Greece_Metaxas1.htm

<http://www.gefyra.gr/> ("ΓΕΦΥΡΑ Α.Ε.")

<http://www.ioannismetaxas.gr>

<http://www.roupel.gr/>

<http://sitalkisking.blogspot.gr>

<http://www.greekroyalfamily.gr/>

<http://www.istorikathemata.com/>

<http://www.festungsbauten.de/>

Βιογραφικό Σημείωμα

Ο Τχης (ΠΖ) Ανδρέας Ιατρόπουλος του Δημητρίου (ΑΜ: 51302) αποφοίτησε από τη ΣΣΕ το 1995 ως Ανθυπολοχαγός Πεζικού και από το 1999 υπηρετεί στις Δυνάμεις Καταδρομών. Έχει αποφοιτήσει επιτυχώς από όλα τα Σχολεία που προβλέπονται από το βαθμό του και την ειδικότητα του (Πεζικό-Ειδικές Δυνάμεις) ενώ έχει υπηρετήσει σε διάφορες θέσεις σε μονάδες των Ειδικών Δυνάμεων. Ομιλεί την Αγγλική και την Τουρκική γλώσσα. Είναι έγγαμος παντρεμένος και πατέρας τριών (3) θυγατέρων.

Διημερίδα ΑΔΙΣΠΟ

"Οι διαχρονικές στρατηγικές επιλογές των Μεγάλων Δυνάμεων στο χώρο της Ανατολικής Μεσογείου"

Την 9η και 10η Απριλίου η ΑΔΙΣΠΟ διοργάνωσε διημερίδα με θέμα "Οι διαχρονικές στρατηγικές επιλογές των Μεγάλων Δυνάμεων στο χώρο της Ανατολικής Μεσογείου".

Η εκδήλωση πραγματοποιήθηκε στο χώρο της Λέσχης Αξιωματικών Φρουράς Θεσσαλονίκης (ΛΑΦΘ) και σε αυτή συμμετείχαν Καθηγητές από το Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης και από το Πανεπιστήμιο Μακεδονίας.

Την οργάνωση των διαλέξεων είχε αναλάβει η Έδρα Ασφάλειας & Στρατηγικής της Σχολής, ο Διευθυντής της οποίας **Πλοίαρχος Χρήστος Παυλούδης** ΠΝ συμμετείχε ως συντονιστής και στις δύο ημέρες διεξαγωγής της εκδήλωσης.

Η διημερίδα κινήθηκε επάνω σε δύο θεωρητικούς άξονες: Έναν ιστορικό, με σκοπό να παρουσιασθούν και να αναλυθούν οι στρατηγικές επιλογές των μεγάλων Δυνάμεων, οι οποίες διαμόρφωσαν και σε μεγάλο βαθμό καθόρισαν τη σημερινή μορφή του χώρου της Ανατολικής μεσογείου και έναν γεωπολιτικό-γεωστρατηγικό, προκειμένου να αναλυθεί η σημερινή κατάσταση με τη χρήση των μεθόδων της επιστήμης των Διεθνών Σχέσεων.

Την εκδήλωση παρακολούθησε το σύνολο των σπουδαστών της ΑΔΙΣΠΟ, εκπρόσωποι των τοπικών στρατιωτικών αρχών, καθώς και προπτυ-

χιακοί και μεταπτυχιακοί φοιτητές των συμμετεχόντων Πανεπιστημιακών Τμημάτων.

Την έναρξη της διημερίδας κήρυξε με σύντομη ομιλία του, ο Διοικητής της Σχολής **Υποναύαρχος Σπυρίδων Δημητρίου** ΠΝ, ο οποίος τόνισε, μεταξύ άλλων, την αξία της ιστορικής ανάλυσης της επιρροής των Μεγάλων Δυνάμεων, σε συσχετισμό με τη σύγχρονη εφαρμογή της στρατηγικής αυτών, στο γεωπολιτικά ιδιαίτερα σημαντικό χώρο της Ανατολικής Μεσογείου.

Στην πρώτη ημέρα της διημερίδας συμμετείχε το Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, με Καθηγητές του Τμήματος Ιστορίας και Αρχαιολογίας.

Ξεκινώντας, ο Αναπληρωτής Καθηγητής **κ. Ιάκωβος Μιχαηλίδης**, με τη διάλεξή του "Η Ανατ. Μεσόγειος και οι Μεγάλες Δυνάμεις από το Συνέδριο της Βιέννης έως το Συνέδριο του Βερολίνου, 1815-1878", προσδιόρισε το χώρο της νοτιοανατολικής Μεσογείου ως ένα κλασικό παράδειγμα όπου οι γεωστρατηγικές επιλογές και οι αντιπαραθέσεις των εκάστοτε Μεγάλων Δυνάμεων συμπλέκονται με τις τοπικές ιδιαιτερότητες.

Περιέγραψε το πλαίσιο των σχέσεων και των ισορροπιών, με εστίαση στο στρατηγικό σχεδιασμό της "Υψηλής Πύλης" απέναντι στον αντίστοιχο της τσαρικής Ρωσίας. Στη συνέχεια ανέλυσε τη νέα δυναμική των σχέσεων των Μεγάλων Δυνάμεων, κατά τη διάρκεια και μετά το πέρας των Ναπολεόντιων Πολέμων, καθώς και την επίδραση που είχε στην εξέλιξη του ανταγωνισμού των Δυνάμεων το Αιγυπτιακό ζήτημα (1831-1841), το ζήτημα των Στενών (1833 και εξής) και ο Κριμαϊκός Πόλεμος (1853-1856).

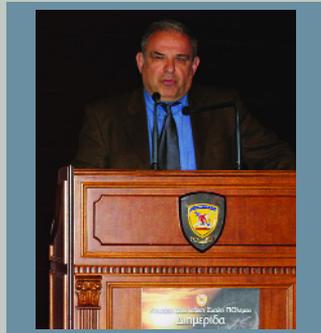
Συμπερασματικά: Η περίοδος 1815-1878 χαρακτηρίζεται από την επιτάχυνση της παρακμής της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας, η οποία συνοδεύτηκε από έντονη επέμβαση των Μεγάλων Δυνάμεων στο εσωτερικό της.

Το 1815 σηματοδοτεί το τέλος των Ναπολεόντειων Πολέμων στην Ευρώπη και την παλινόρθωση του παλαιού καθεστώτος, μέσω της σύστασης της Ιεράς Συμμαχίας. Το συντηρητικό αυτό καθεστώς θα διατηρηθεί έως το 1848, όταν επαναστατικές εξεγέρσεις θα αναδείξουν και πάλι φιλελεύθερες και αντιμοναρχικές ιδέες.

Παρά το δυσμενές διεθνές περιβάλλον, στα Βαλκάνια ξεσπούν εθνικοαπελευθερωτικές επαναστάσεις.

Ρώσοι, Άγγλοι και Γάλλοι προσπαθούν να ελέγξουν γεωστρατηγικά και οικονομικά την περιοχή. Σημείο αιχμής το ζήτημα των Στενών και η Μαύρη Θάλασσα, η ευρύτερη περιοχή της Μέσης Ανατολής αλλά και από τις αρχές του 1870 και η περιοχή του Σουέζ, όπου μόλις έχει ολοκληρωθεί η διάνοιξη της ομώνυμης διώρυγας.

Το ζήτημα της αναπλήρωσης του κενού που αφήνει πίσω της η καταρρέουσα Οθωμανική Αυτοκρατορία θα παραμείνει ανοικτό και ζητούμενο έως και το πρώτο τέταρτο του 20ου αιώνα.

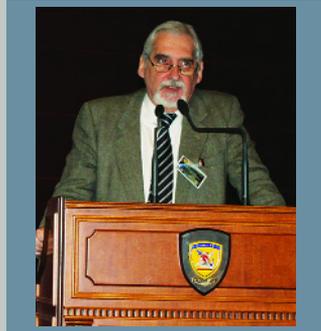
Στη συνέχεια, ο Αναπληρωτής Καθηγητής **κ. Σπυρίδων Σφέτας** με τη διάλεξή του "Η βαλκανική διάσταση, από το Συνέδριο του Βερολίνου έως το τέλος του Ψυχρού Πολέμου, 1878-1989", επισήμανε ότι μετά το συνέδριο του Βερολίνου οι Μεγάλες Δυνάμεις οριοθέτησαν τις σφαίρες επιρροής τους τόσο στα Βαλκάνια, όσο και στη Μεσόγειο.

Κατά τη διάρκεια του Μεσοπολέμου, ο γαλλο-ιταλικός ανταγωνισμός στη Μεσόγειο είχε αντανάκλαση και στα Βαλκάνια. Στον Ψυχρό Πόλεμο η Γιουγκοσλαβία προωθούσε την αδέσμευτη εξωτερική της πολιτική στη Μεσόγειο, με τη Σοβιετική

Ένωση να ασκεί την πολιτική της στην περιοχή μέσω της Βουλγαρίας.

Στο δεύτερο πάνελ, η εισήγηση του Καθηγητή **κ. Ιωάννη Μουρέλου** με θέμα "Αποικιοποίηση και από-αποικιοποίηση στην Ανατ. Μεσόγειο και τη Βόρειο Αφρική, 1869-1960" συνοψίζεται στα εξής:

Οι οριακές ημερομηνίες είναι σχετικές και αφορούν, η μεν πρώτη στη διάνοιξη της διώρυγας του Σουέζ, η δε δεύτερη στην ίδρυση της ανεξάρτητης Κυπριακής Δημοκρατίας.

Το φαινόμενο της αποικιοποίησης αποτελεί διαχρονική παράμετρο των διακρατικών σχέσεων από τα τέλη του 19ου αιώνα έως τον Β΄ Παγκόσμιο πόλεμο.

Οι ριζικές ανατροπές που επήλθαν από τη διενέργεια του τελευταίου, ενεργοποίησαν την αντίρροπη διαδικασία, εκείνη της από-αποικιοποίησης, μέσα σε μια εντελώς διαφορετική διεθνή πραγματικότητα.

Εξετάσθηκαν, πρώτα κατά σειρά, τα αίτια της

αποικιοποίησης (μετατροπή της ιστιοφόρου ναυσιπλοΐας σε ατμοκίνητη, μεγάλα κατασκευαστικά έργα, ανάγκη ανεύρεσης πρώτων υλών και πηγών ενέργειας, αναζήτηση αγορών ικανών να απορροφήσουν τα ευρωπαϊκά πλεονάσματα, εξερευνήσεις αχαρτογράφητων ακόμη περιοχών ιδιαίτερα στην αφρικανική ήπειρο, εκπολιτισμός των ιθαγενών πληθυσμών, επίδειξη ισχύος μέσω της ύπαρξης και διοίκησης των αποικιών, έλεγχος σημείων στρατηγικής σημασίας κλπ).

Ειδικότερα στο σύμπλεγμα ανατ. Μεσογείου και βορ. Αφρικής έγινε αναφορά στις εμπλεκόμενες στην περιοχή, Μεγ. Δυνάμεις (Μεγ. Βρετανία, Γαλλία και Ιταλία κατά κύριο λόγο) με αφορμή τις αντιπαραθέσεις τους στις υποθέσεις της Αιγύπτου, της Τυνησίας, της Λιβύης και του Μαρόκου.

Η τελευταία φάση του Ανατολικού Ζητήματος, έτσι όπως εκφράστηκε μέσω της διαμάχης Μεγ. Βρετανίας-Ρωσίας στην ανατ. Μεσόγειο (το φαινόμενο φθίνει από το 1907 και έπειτα) καθώς και μέσω του διαμελισμού της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας και του συστήματος των εντολών έως το 1923, υπήρξε επίσης αντικείμενο ειδικής μνείας. Η κατάσταση παρέμεινε στάσιμη σε ολόκληρη τη διάρκεια του μεσοπολέμου.

Η διενέργεια του Β΄ Παγκοσμίου πολέμου και η ανάδειξη νέων αρχών και αξιών στην αποτίμηση των διεθνών προβλημάτων (ίδρυση του ΟΗΕ, Παγκόσμια Διακήρυξη των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, αρχή της Αυτοδιάθεσης των Λαών) σε συσχετισμό με την εξασθένηση των μεγάλων προπολεμικών αποικιακών δυνάμεων, είχαν σαν αποτέλεσμα τη διάλυση των αποικιακών αυτοκρατοριών και την ίδρυση ανεξάρτητων κρατών στη θέση των παλαιών αποικιών.

Τα δυο πλέον θεαματικά παραδείγματα στην περιοχή μέσα στη δεκαετία του '50 είναι ο πόλεμος της Αλγερίας και η συνακόλουθη ανεξαρτησία της τελευταίας καθώς και η εκδίωξη των Βρετανών από την Αίγυπτο και τη διώρυγα του Σουέζ έπειτα από 73 έτη διαρκούς παρουσίας.

Ταυτόχρονα, η λεκάνη της ανατ. Μεσογείου εντάσσεται στο ψυχροπολεμικό παιχνίδι, γεγονός που θα επηρεάσει την εξέλιξη των δυο ζητημάτων που εξακολουθούν ακόμη και σήμερα να βρίσκονται σε εκκρεμότητα (Κυπριακό, Μεσανατολικό).

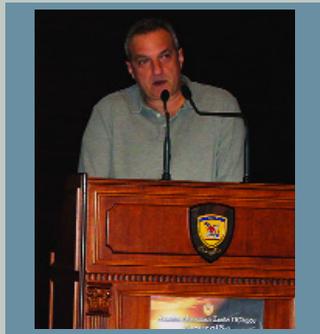
Η εισήγηση ολοκληρώθηκε με τη μελέτη της διεθνούς διείσδυσης στην Αίγυπτο (1876-1882) ως case study.

Ο λόγος αυτής της επιλογής οφείλεται στις εντυπωσιακές ομοιότητες με τη σημερινή ελληνική πραγματικότητα σε επίπεδο μεθόδων και χειρισμών (άκρατος δανεισμός, επιβολή από τους δανειστές απάνθρωπων μέτρων στις αιγυπτιακές αρχές για την εξυπηρέτηση του Δημοσίου Χρέους, αύξηση φόρων, μειώσεις μισθών, αθρόες απολύσεις στο δημόσιο τομέα, ειδικότερα δε στο στράτευμα καθώς οι μισοί αξιωματικοί του αιγυπτιακού στρατού απολύθηκαν μέσα σε μια νύκτα οι δε παραμείναντες είδαν το μισθό τους να περικόπεται δραστικά, δημιουργία ενός Ταμείου Δημοσίου Χρέους κλπ.).

Η κατάσταση οδήγησε τον αιγυπτιακό λαό σε εξέγερση, για την καταστολή της οποίας οι Βρετανοί έστειλαν στρατεύματα καταλαμβάνοντας στρατιωτικά τη χώρα το 1882.

Οι εισηγήσεις της πρώτης ημέρας ολοκληρώθηκαν με το θέμα του Αναπληρωτή Καθηγητή **κ. Αθανάσιου Σφήκα** "Η σημασία της Ανατ. Μεσογείου κατά την ψυχροπολεμική και τη μεταψυχροπολεμική εποχή". Ο κ. Σφήκας ανα-

φέρθηκε στην περίοδο μετά το 1950, όπου η αμερικανική ναυτική δύναμη του 6ου Στόλου κυμαινόμενη μεταξύ 40 ως 70 πλοία και όντας μεγαλύτερη από οποιαδήποτε άλλη εθνική ναυτική δύναμη στη Μεσόγειο, κυριάρχησε για τις επόμενες πέντε δεκαετίες στην αμυντική αρχιτεκτονική της περιοχής.

Η ενίσχυση της αμερικανικής ναυτικής παρουσίας ήταν αποτέλεσμα της επανεκτίμησης της στρατηγικής αξίας της περιοχής το 1947, όταν το Γενικό Επιτελείο Ναυτικού των ΗΠΑ χαρακτήρισε την Ανατολική Μεσόγειο όχι ως άλλη μια θάλασσα αλλά ως τη "λεωφόρο" για την "προβολή της αμερικανικής ισχύος στην καρδιά της ευρασιατικής μάζας και της Αφρικής". Για τους Σοβιετικούς, πολύ αργότερα και σταδιακά, στην περίοδο 1958-1964, η Ανατολική Μεσόγειος ορίστηκε ως η μια πλευρά ενός τριγώνου του οποίου η στρατηγική σημασία οφειλόταν στη γειτνίαση με την

ΕΣΣΔ· οι άλλες δύο πλευρές ήταν η Μέση Ανατολή και ο Περσικός Κόλπος. Στους επιχειρησιακούς στρατηγικούς σχεδιασμούς της Μόσχας η Ανατολική Μεσόγειος και η Βόρεια Αφρική ανήκαν στο Νοτιοδυτικό Θέατρο Επιχειρήσεων. Αν και δευτερεύον θέατρο επιχειρήσεων σε σχέση με τη Βόρεια και Κεντρική Ευρώπη, κατά τη διάρκεια του Ψυχρού Πολέμου η Ανατολική Μεσόγειος διατήρησε στρατηγική αξία κυρίως για τις ΗΠΑ ως πεδίο ανάσχεσης της σοβιετικής επιρροής, δίαυλος ροής ενεργειακών προϊόντων και διασφάλισης του Περσικού Κόλπου, και ως προϋπόθεση για την υποστήριξη της ασφάλειας του Ισραήλ.

Μετά την ολοκλήρωση των εισηγήσεων, ακολούθησε σύντομη σύνοψη όσων ελέχθησαν από τον Καθηγητή κ. Μουρέλο και με αυτό τον τρόπο ολοκληρώθηκαν οι εργασίες της πρώτης ημέρας.

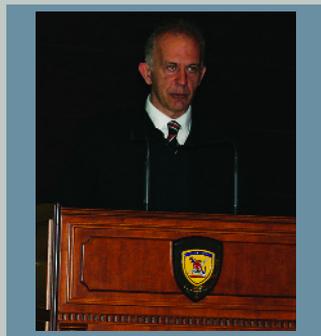
Στη **δεύτερη ημέρα** της εκδήλωσης της ΑΔΙΣΠΟ, παρουσιάστηκαν εισηγήσεις από καθηγητές του Πανεπιστημίου Μακεδονίας και ειδικότερα του Τμήματος Διεθνών και Ευρωπαϊκών Σπουδών.

Οι συγκεκριμένες εισηγήσεις διερεύνησαν το ρόλο του διεθνούς περιβάλλοντος και κυρίως την πολιτική των ευρω-ατλαντικών ή ευρωπαϊκών μεγάλων δυνάμεων (όπως οι Η.Π.Α., η Ρωσία και η Γερμανία) στη Μέση Ανατολή και ιδίως στην Ανατολική Μεσόγειο.

Ορισμένες εκ των εισηγήσεων συμπεριέλαβαν εκτενή αναφορά στη Θεωρία Διεθνών Σχέσεων ως χρήσιμο εργαλείο για την ανάλυση της διεθνούς πολιτικής, με την Ανατολική Μεσόγειο να προσεγγίζεται ως διεθνές σύστημα και ως χώρος ανταγωνισμού των ποικίλων εθνικών συμφερόντων.

Στο πρώτο πάνελ, μετείχαν ο Καθηγητής και Κοσμήτορας της Σχολής Κοινωνικών, Ανθρωπιστικών Επιστημών και Τεχνών **κ. Ηλίας Κουσκουβέλης**, ο Αναπληρωτής Καθηγητής και Πρόεδρος του Τμήματος Διεθνών και Ευρωπαϊκών Σπουδών Γεώργιος Βοσκόπουλος και ο Επίκουρος Καθηγητής Σπυρίδων Λίτσας.

Ειδικότερα, στην ανακοίνωση με τίτλο "Θεωρία Διεθνών Σχέσεων και συγκρούσεις στην Ανατολική Μεσόγειο", ο κ. Κουσκουβέλης ανέλυσε τα γενικά χαρακτηριστικά της αντιπαράθεσης των Μεγάλων Δυνάμεων, δίνοντας έμφαση στην Ανατολική Μεσόγειο και στην κατανομή ισχύος σε ολόκληρη την περιοχή, η οποία αποκρυσταλλώθηκε μετά την επέμβαση των ΗΠΑ στο Ιράκ (2003).

Ποικίλοι στρατηγικοί και οικονομικοί παράγοντες και λόγοι συμβάλλουν στην ύπαρξη έντονου ενδιαφέροντος για την εν λόγω περιοχή. Ωστόσο, ο βαθμός ουσιαστικής και επιτυχούς παρέμβασης από κάθε δύναμη ποικίλει ανά περίπτωση, με τις ΗΠΑ να έχουν ενισχύσει την επιρροή τους και τη ρωσική επιρροή να φθίνει.

Στην ομιλία με τίτλο "Η Ανατολική Μεσόγειος ως ένα υποσύστημα ασφαλείας: εισροές, έξω-συστημικοί δρώντες και μηχανισμοί αυτό-σταθεροποίησης", ο **κ. Βοσκόπουλος** παρουσίασε την Ανατολική Μεσόγειο με όρους ενός διεθνούς συστήματος, δίνοντας έμφαση σε ζητήματα πολικότητας και σταθερότητας.

Έχοντας αρχικά αναφέρει τα γενικά χαρακτηριστικά των διεθνών συστημάτων, εστίασε στην επιρροή των μεγάλων δυνάμεων, ως εξω-περιφερειακών παραγόντων, και στους μηχανισμούς που συμβάλλουν στη σταθεροποίηση του συστήματος.

Στη διάλεξη με τίτλο "Η Ρωσική πολιτική στην Ανατολική Μεσόγειο υπό το πλαίσιο του πολυπολιτισμού: Περιφερειακές δυνατότητες και περιορισμοί σε ένα διεθνοσυστημικό περιβάλλον υπό μετάβαση", ο **κ. Λίτσας** κινήθηκε επίσης σε ένα πλαίσιο συστημικής ανάλυσης.

Τόνισε τον πολυπολικό χαρακτήρα της περιοχής και αναφέρθηκε ειδικά στη Ρωσία ως έναν από τους σημαντικούς εξω-περιφερειακούς δρώντες. Σύμφωνα και με τον κ. Λίτσα, ο ρωσικός ρόλος στην περιοχή, παρότι αξιόλογος, βαίνει μειούμενος σε σχέση με τον αντίστοιχο των ΗΠΑ.

Στο δεύτερο πάνελ, μετείχαν οι Λέκτορες Σπυρίδων Μακρής, Κυριάκος Μικέλης και Νικόλαος Βασιλειάδης.

Στην ανακοίνωση με τίτλο "Ο στρατηγικός ρόλος των ΗΠΑ στον 21ο αιώνα με έμφαση στη Μέση Ανατολή: Προτεραιότητες, αμερικανική ισχύς/δι-

πλωματία και διαμορφωτές γνώμης", ο **κ. Μακρής** παρουσίασε συνοπτικά τα χαρακτηριστικά της μεγάλης στρατηγικής και της μεσανατολικής πολιτικής των ΗΠΑ.

Σκοπός της ομιλίας ήταν να θέσει το πλαίσιο ενός ευρύτερου προβληματισμού για την υψηλή στρατηγική (grand strategy) των ΗΠΑ στον 21ο αιώνα, σε μία εποχή προδήλως μεταβατική, όπου πλέον όχι μόνο τα μεταπολεμικά, αλλά και τα όψιμα μεταψυχροπολεμικά όρια ανάμεσα στις Μεγάλες Δυνάμεις και τις Υπερδυνάμεις του παρελθόντος φαίνεται ότι επανακαθορίζονται de facto και άρδην (π.χ. γερμανικός ηγεμονισμός, ο νέος ρόλος της Κίνας κ.λπ.), επηρεάζοντας καταλυτικά τη διεθνή πολιτική κατάσταση, ιδίως σε ευαίσθητες γεωπολιτικές και ενεργειακές ζώνες του πλανήτη, όπως είναι η ευρύτερη γεωγραφική περιοχή της Ανατολικής Μεσογείου και της Μέσης Ανατολής.

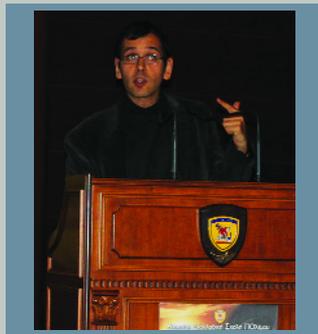
Το ενδιαφέρον της υπερδύναμης για την περιοχή είναι μεγάλο, όπως και η βούλησή της για ισχυρή παρουσία. Ωστόσο, σύμφωνα με μία συζήτηση, η οποία αναπτύσσεται στις ΗΠΑ και στην οποία συνεισέφερε ο κορυφαίος διεθνολόγος καθηγητής J. Mearsheimer με πρόσφατη παρέμβασή του, επιχειρηματολογείται και το αντίθετο, η μείωση δηλαδή του βαθμού της αμερικανικής παρέμβασης στην περιοχή.

Στην ομιλία με τίτλο "Θεωρία περιφερειακών δυνάμεων και συγκρούσεις στην Ανατολική Μεσόγειο", ο **κ. Μικέλης**, αναφέρθηκε στα ειδικότερα χαρακτηριστικά των συγκρούσεων στην Ανατολική Μεσόγειο. Παρότι δεν διαφώνησε με το ότι είναι ισχυρός ο ρόλος των εξω-περιφερειακών δυνάμεων στην περιοχή, επισήμανε την παρουσία των τοπικών ή περιφερειακών δυνάμεων.

Αναγνωρίζοντας την κομβική σημασία της αραβο-ισραηλινής αντιπαράθεσης, επέστησε την προσοχή στις επί μέρους διαστάσεις της ενδο-αραβικής αντιπαλότητας. Ειδικότερα, τα κύρια σημεία της παρουσιάσής του αφορούν στα ακόλουθα:

Η Ανατολική Μεσόγειος και γενικότερα η Μέση Ανατολή χαρακτηρίζονται από υψηλό βαθμό εμφάνισης και έντασης συγκρούσεων/πολέμων, παρουσιάζοντας ομοιότητες και διαφορές με άλλες περιοχές στον τρόπο διεξαγωγής των πολιτικών παιγνίων και των συγκρούσεων. Η προδιάθεση για πόλεμο-συγκρούσεις σχετίζεται με την ικανότητα του κάθε κράτους να υφίσταται ως τέτοιο ή το βάθος των ριζών του κάθε έθνους καθώς και με στοιχεία όπως τα εσωτερικώς ευάλωτα καθεστώτα, η χαμηλή νομιμοποίησή τους και συγκεκριμένες επιλογές για την οικεία οικονομική ανάπτυξη.

Στην εν λόγω περιοχή είναι ισχυρή η εμπλοκή των εξω-περιφερειακών δρώντων, λ.χ. των Μεγάλων Δυνάμεων, ωστόσο συνιστά πεδίο ανταγωνισμού όχι μόνο των κλασικών δυνάμεων αλλά και των σημαντικών τοπικών δυνάμεων.

Παρά την απουσία μεσανατολικών μεγάλων δυνάμεων, ορισμένα κράτη της περιοχής συνιστούν περιφερειακές δυνάμεις ως προς το ότι παρουσιάζουν μεγαλύτερη ισχύ από ό,τι τα υπόλοιπα, πάντως χωρίς πολιτική ή ικανότητα που καθορίζει αποκλειστικά την περιφερειακή δυναμική.

Η περιοχή συνιστά ένα 'τυπικό' σύμπλεγμα περιφερειακής ασφάλειας, με κυρίαρχη τη στρατιωτικο-πολιτική ατζέντα ασφάλειας. Παρά τον κομβικό ρόλο της αραβο-ισραηλινής αντιπαράθεσης, έχει συχνά παρατηρηθεί ενδο-αραβική αντιπαλότητα, εξαιτίας της επιδίωξης ορισμένων κρατών της περιοχής για καθοδήγηση και προστασία.

Παλαιότερα, η ενδο-αραβική αντιπαράθεση εκδηλωνόταν διακρατικά με κύριους παίκτες τα οικεία κράτη. Πρόσφατα, είναι επίσης αισθητή η παρουσία των μη αραβικών κρατών της περιοχής και των αραβο-μουσουλμανικών μη κρατικών δρώντων, το οποίο αποδίδεται δεικτικά με τη φράση 'νέος αραβικός ψυχρός πόλεμος'. Το επίσημο αραβικό σύστημα κρατών έχει συμπληρωθεί με μία μη κρατική αραβική τάξη, δίχως βεβαίως να έχει αντικατασταθεί από αυτή. Σε κάθε περίπτωση, η 'Αραβική Άνοιξη' και κυρίως η Συριακή Κρίση συντέλεσαν στην αναθεώρηση των κωδίκων ασφαλείας δυνάμεων που έχουν διεκδικήσει ρόλο στην Ανατολική Μεσόγειο.

Τέλος, στη διάλεξη με τίτλο "Ο ρόλος της Γερμανίας στην Ανατολική Μεσόγειο και τη Μέση Ανατολή", ο κ. **Βασιλειάδης** παρουσίασε το διαχρονικό ρόλο και τον τρόπο παρουσίας μίας ακόμα μεγάλης δύναμης στην περιοχή: της Γερμανίας.

Με εφαλτήριο την ιστορική ανάλυση, τόνισε ότι το σχετικό ενδιαφέρον της συγκεκριμένης ευρωπαϊκής δύναμης είναι έντονο όχι μόνο διαχρονικά αλλά και στη μετα-ψυχροπολεμική περίοδο.

Μετά το πέρας των εισηγήσεων της δεύτερης ημέρας και τη σύνοψη των κύριων σημείων των διαλεκτών από τον κ. Κουσκουβέλη, ο Διοικητής της Σχολής έκλεισε τον κύκλο εργασιών της διημερίδας, ευχαριστώντας τους διαλέκτες και το σύνολο των παρισταμένων για τη συμμετοχή τους στην εκδήλωση της ΑΔΙΣΠΟ.

Δραστηριότητες ΑΔΙΣΠΟ

Παράδοση-Παραλαβή Διοικήσεως ΑΔΙΣΠΟ

Στις 28 Μαρτίου του 2014 πραγματοποιήθηκε στην Ανωτάτη Διακλαδική Σχολή Πολέμου, η τελετή παράδοσης της Διοικήσεως της Σχολής, από τον Αντιπέραρχο (I) Θεόδωρο Μπόμπο στον παραλαμβάνοντα Διοικητή Υποναύαρχο Σπυρίδων Δημητρίου ΠΝ.

Ημερίδα ΑΔΙΣΠΟ

Θέμα: Επιχειρήσεις Κυβερνοχώρου (Κυβερνοάμυνα - Κυβερνοπόλεμος)

Στα πλαίσια των εκπαιδευτικών δραστηριοτήτων της 11ης Εκπαιδευτικής Σειράς, η Έδρα Διακλαδικού και Αμυντικού Προσανατολισμού (ΕΔ ΑΠ), διοργάνωσε την Τετάρτη 04 Ιουνίου 2014, στη Λέσχη Αξιωματικών Φρουράς Θεσσαλονίκης (ΛΑΦΘ), Ημερίδα, με θέμα: "Επιχειρήσεις Κυβερνοχώρου (Κυβερνοάμυνα - Κυβερνοπόλεμος)"

Στην ημερίδα συμμετείχαν ως εισηγητές οι:

Κα Ευγενία Αλεξανδροπούλου, PhD, Αναπληρώτρια Πρύτανης και Καθηγήτρια, Τμήματος Εφαρμοσμένης Πληροφορικής του Πανεπι-

στημίου Μακεδονίας.

κ. Ιωάννης Μαυρίδης, PhD, Αναπληρωτής Καθηγητής, Τμήματος Εφαρμοσμένης Πληροφορικής του Πανεπιστημίου Μακεδονίας.

κ. Μιχαήλ Μαυροφοράκης, PhD, Επίκουρος Καθηγητής Έρευνας, Τμήματος Computer Science του Πανεπιστημίου Houston των ΗΠΑ, Επικεφαλής Διακυβέρνησης Πληροφορικής και Ασφάλειας των Πληροφοριών του Ομίλου της Εθνικής Τράπεζας.

κ. Περικλής Χατζημίσιος, PhD, Αναπληρωτής Καθηγητής, Τμήματος Μηχανικών Πληροφορικής, Αλεξάνδρειου Τεχνολογικού Εκπαιδευτικού Ιδρύματος Θεσσαλονίκης.

Αντιπλοίαρχος κ. Σπυρίδων Παπαγεωργίου ΠΝ, Διευθυντής Διεύθυνσης Κυβερνοάμυνας του ΓΕΕΘΑ (ΔΙΚΥΒ/ΓΕΕΘΑ).

Επίσκεψη Προέδρου της Στρατιωτικής Επιτροπής της Ευρωπαϊκής Ένωσης στην ΑΔΙΣΠΟ

Την Παρασκευή 4 Απριλίου 2014, επισκέφθηκε τη Σχολή ο Πρόεδρος της Στρατιωτικής Επιτροπής της Ευρωπαϊκής Ένωσης, Πτέραρχος Patrick de Rousiers, συνοδευόμενος από τον Αρχηγό ΓΕΕΘΑ Στρατηγό Μιχαήλ Κωσταράκο και τον Διοικητή του Γ' ΣΣ/NRDC-GR Αντιστράτηγο Ηλία Λεοντάρη.

Στο πλαίσιο της επισκέψεως αυτής, ο Πρόεδρος της Στρατιωτικής Επιτροπής της ΕΕ ενημέρωσε το Επιτελείο και τους σπουδαστές της ΑΔΙΣΠΟ επί θεμάτων που σχετίζονται με την άμυνα και την ασφάλεια της ΕΕ.

Επισκέψεις-Διαλέξεις που πραγματοποιήθηκαν στο πλαίσιο της επιμόρφωσης των Σπουδαστών της 11ης ΕΣ

Επίσκεψη Αρχηγού ΓΕΝ στην ΑΔΙΣΠΟ

Την Τρίτη 29 Απριλίου 2014 επισκέφθηκε τη Σχολή ο Αρχηγός του Γενικού Επιτελείου Ναυτικού, Αντιναύαρχος Ευάγγελος Αποστολάκης ΠΝ.

Στη συνέχεια πραγματοποίησε ομιλία, στην οποία αναφέρθηκε σε επιχειρησιακά, οργανωτικά και διοικητικά θέματα του ΓΕΝ.

Επίσκεψη Αρχηγού ΓΕΑ στην ΑΔΙΣΠΟ

Την Παρασκευή 30 Μαΐου 2014, επισκέφθηκε τη Σχολή ο Αρχηγός του Γενικού Επιτελείου Αεροπορίας, Αντιπτέραρχος (Ι) Ευάγγελος Τουρνάς, και πραγματοποίησε διάλεξη με θέμα "Προκλήσεις - Επιλογές - Προοπτικές του Γενικού Επιτελείου Αεροπορίας".

Η διάλεξη ήταν στο πλαίσιο των εκπαιδευτικών δραστηριοτήτων της ΑΔΙΣΠΟ σε θέματα Οργανωτικά, Διοικητικά και Επιχειρησιακά των Ελληνικών Ενόπλων Δυνάμεων.

Επίσκεψη Αρχηγού ΓΕΕΦ στην ΑΔΙΣΠΟ

Την Πέμπτη 29 Μαΐου 2014 επισκέφθηκε τη Σχολή ο Αρχηγός Γενικού Επιτελείου Εθνικής Φρουράς, Αντιστράτηγος Στυλιανός Νάσης και πραγματοποίησε διάλεξη με θέμα "Αποστολή - Προκλήσεις ΓΕΕΦ".

Η διάλεξη ήταν στο πλαίσιο των εκπαιδευτικών δραστηριοτήτων της ΑΔΙΣΠΟ σε θέματα Οργανωτικά, Διοικητικά και Επιχειρησιακά των Κυπριακών Ενόπλων Δυνάμεων.

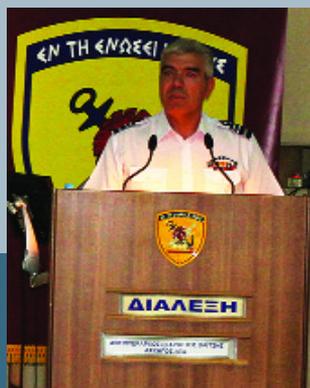
Επίσκεψη Αρχηγού Στόλου στην ΑΔΙΣΠΟ

Την Τετάρτη 28 Μαΐου 2014 επισκέφθηκε τη Σχολή ο Αρχηγός Στόλου, Αντιναύαρχος Παναγιώτης Λίτσας Π.Ν. και πραγματοποίησε διάλεξη με θέμα "Αποστολή - Οργάνωση - Δομή και Επιχειρησιακή Σχεδίαση του Αρχηγείου Στόλου".

Η διάλεξη ήταν στο πλαίσιο των εκπαιδευτικών δραστηριοτήτων της ΑΔΙΣΠΟ σε θέματα Οργανωτικά, Διοικητικά και Επιχειρησιακά των Ελληνικών Ενόπλων Δυνάμεων..

Επίσκεψη Αρχηγού ΑΤΑ στην ΑΔΙΣΠΟ

Την Τετάρτη 09 Ιουλίου 2014 επισκέφθηκε τη Σχολή ο Αρχηγός της Τακτικής Αεροπορίας Αντιπύραρχος (Ι) Χρήστος Βαΐτσης, και πραγματοποίησε διάλεξη με θέμα "Προκλήσεις του Αρχηγείου Τακτικής Αεροπορίας".

Η διάλεξη ήταν στο πλαίσιο των εκπαιδευτικών δραστηριοτήτων της ΑΔΙΣΠΟ σε θέματα Οργανωτικά, Διοικητικά και Επιχειρησιακά των Ελληνικών Ενόπλων Δυνάμεων.

Επίσκεψη Αρχηγού ΠΣ στην ΑΔΙΣΠΟ

Την Τρίτη 17 Ιουνίου 2014, επισκέφθηκε τη Σχολή ο Αρχηγός του Πυροσβεστικού Σώματος, Αντιστράτηγος Βασίλειος Παπαγεωργίου, και πραγματοποίησε διάλεξη με θέμα "Αποστολή - Αρμοδιότητες - Διάρθρωση Πυροσβεστικού Σώματος".

Η διάλεξη δόθηκε στο πλαίσιο των εκπαιδευτικών δραστηριοτήτων της ΑΔΙΣΠΟ σε θέματα Οργανωτικά, Διοικητικά και Επιχειρησιακά των Ελληνικών Ενόπλων Δυνάμεων και Σωμάτων Ασφαλείας.

Επίσκεψη ΑΚΑΜ Μ. Βρετανίας στην ΑΔΙΣΠΟ

Την Τρίτη 24 Ιουνίου 2014, επισκέφθηκε τη Σχολή ο Ακόλουθος Άμυνας του Ηνωμένου Βασιλείου στην Ελλάδα, Συνταγματάρχης Anthony Morphet, και πραγματοποίησε διάλεξη με θέμα "Η αμυντική πολιτική και οι Ένοπλες Δυνάμεις του Ηνωμένου Βασιλείου".

Η διάλεξη επικεντρώθηκε στην ενημέρωση των σπουδαστών αναφορικά με την οργάνωση - αποστολή των Ενόπλων Δυνάμεων καθώς και τις στρατηγικές επιλογές και τον αμυντικό προσανατολισμό του Ηνωμένου Βασιλείου.

Επίσκεψη ΑΚΑΜ Ρωσίας στην ΑΔΙΣΠΟ

Την Πέμπτη 26 Ιουνίου 2014, επισκέφθηκε τη Σχολή ο Ακόλουθος Άμυνας της Ρωσικής Ομοσπονδίας στην Ελλάδα, Συνταγματάρχης Gennady Vasilyevich Mozhaev, και πραγματοποίησε διάλεξη με θέμα "Η αμυντική πολιτική και οι Ένοπλες Δυνάμεις της Ρωσικής Ομοσπονδίας".

Η διάλεξη επικεντρώθηκε στην ενημέρωση των σπουδαστών αναφορικά με την οργάνωση - αποστολή των Ενόπλων Δυνάμεων καθώς και τις στρατηγικές επιλογές και τον αμυντικό προσανατολισμό της Ρωσικής Ομοσπονδίας.

Επίσκεψη ΑΚΑΜ Γαλλίας στην ΑΔΙΣΠΟ

Την Πέμπτη 3 Ιουλίου 2014, επισκέφθηκε τη Σχολή ο Ακόλουθος Άμυνας της Γαλλίας στην Ελλάδα, Σμήναρχος Christophe Giraud, και πραγματοποίησε διάλεξη με θέμα "Η αμυντική πολιτική και οι ένοπλες δυνάμεις της Γαλλίας".

Η διάλεξη δόθηκε στο πλαίσιο των εκπαιδευτικών δραστηριοτήτων της ΑΔΙΣΠΟ με σκοπό την ενημέρωση των σπουδαστών αναφορικά με την Οργάνωση - Αποστολή των Ενόπλων Δυνάμεων καθώς και τις στρατηγικές επιλογές και αμυντικές κατευθύνσεις της Γαλλίας.

Άσκηση ΤΑΑΣ "Συμμαχικό Στρατηγείο T-121"

Στο πλαίσιο της εκπαίδευσης της 11ης σειράς ΑΔΙΣΠΟ, πραγματοποιήθηκε στη Σχολή, στο διάστημα 12 - 19 Μαρτίου 2014, η άσκηση "Συμμαχικό Στρατηγείο". Την άσκηση οργάνωσε η Έδρα Διακλαδικού Αμυντικού Προσανατολισμού.

Κατά τη διάρκεια της άσκησης οι Σπουδαστές ενημερώθηκαν για την οργανωτική δομή, τις λειτουργίες καθώς και τις διαδικασίες επιχειρησιακής σχεδίασης ενός τυπικού Στρατηγείου του ΝΑΤΟ, με τη συνδρομή του NRDC-GRC.

Επίσης πραγματοποιήθηκαν διαλέξεις σχετικά με τις δημόσιες σχέσεις και τις συνεντεύξεις τύπου, από τον Εκπρόσωπο Τύπου του ΓΕΕΘΑ, το δημοσιογράφο κ. Χρ. Νικολαΐδη από το κανάλι ΕΓΝΑΤΙΑ TV, τον Αναπληρωτή Καθηγητή του ΤΕΙ Σερρών κ. Παν. Νοτόπουλο, και από εξειδικευμένους Αξιωματικούς σε θέματα ενημερώσεως κοινού.

Η Άσκηση ολοκληρώθηκε με την πρακτική εξάσκηση των Σπουδαστών, σε θέματα "Ενημέρωσης Τύπου", με τη συνδρομή Δημοσιογράφων και Αξιωματικών - εκπαιδευτών με ανάλογη εξειδίκευση, από το Πολυεθνικό Κέντρο Εκπαίδευσης Επιχειρήσεων Υποστήριξης Ειρήνης.

Εκπαιδευτική Επίσκεψη Σχολής στο Οχυρό Ρούπελ

Σε συνέχεια των εκπαιδευτικών δραστηριοτήτων της 11ης ΕΣ, την Τετάρτη 25 Ιουνίου 2014, πραγματοποιήθηκε εκπαιδευτική επίσκεψη των Αξκών σπουδαστών στο Οχυρό-Μουσείο Ρούπελ.

Κατά την εν λόγω επίσκεψη έλαβαν χώρα τα παρακάτω:

α. Κατάθεση στεφάνου στο μνημείο πεσόντων από τον Αρχηγό της 11ης Ε.Σ..

β. Ενημέρωση από τον Υποδιοικητή της 10ης Μ/Π ΤΑΞΠΖ για την Ιστορία του Οχυρού και τη διεξαγωγή της μάχης των Οχυρών (6-9 Απριλίου 1941).

γ. Περιήγηση-ξενάγηση εντός των στοών και στο μουσείο του Οχυρού.

δ. Ανταλλαγή αναμνηστικών.

Εκπαιδευτική Επίσκεψη Σχολής στο Δ΄ΣΣ

Σε συνέχεια των εκπαιδευτικών δραστηριοτήτων της 11ης ΕΣ, την 20 Μαρτίου 2014, πραγματοποιήθηκε εκπαιδευτική επίσκεψη των Αξκών σπουδαστών του ΠΝ, της ΠΑ και Ε/Κ, στην ΠΕ της ΧΧV ΤΘΤ στην Ξάνθη. Οι σπουδαστές Αξιωματικοί, ενημερώθηκαν από τον Δκπή του Δ΄ΣΣ Αντγο Χρήστο Χαλκίδη για την αποστολή και το επιχειρησιακό της έργο.

Επιπλέον, είχαν την ευκαιρία να ενημερωθούν επί των οπλικών συστημάτων και μέσων ενός Μ/Κ ΤΠ και μίας ΕΜΑ καθώς και να παρακολουθήσουν ΤΑΜΣ Σ/ΙΜΑ με πραγματικά πυρά.

Εκπαιδευτική Επίσκεψη στο Σπήλαιο Πετραλώνων

Την Πέμπτη 20 Μαρτίου 2014, πραγματοποιήθηκε επίσκεψη των αλλοδαπών σπουδαστών της ΑΔΙΣΠΟ, στο Σπήλαιο και στο Μουσείο των Πετραλώνων.

Τελετή Αποφοίτησης 11ης Εκπαιδευτικής Σειράς ΑΔΙΣΠΟ

Την 11 Ιουλίου 2014 έλαβε χώρα στην Ανωτάτη Διακλαδική Σχολή Πολέμου η τελετή αποφοίτησης των Σπουδαστών της 11ης Εκπαιδευτικής Σειράς.

Τα πτυχία επιδόθηκαν στους αποφοίτους της Σχολής από τον Υφυπουργό Εθνικής Άμυνας κ. Ιωάννη Λαμπρόπουλο.

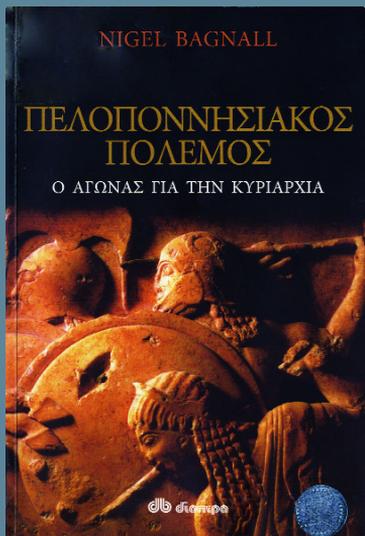
Στην τελετή παρευρέθησαν ο Παναγιώτατος Μητροπολίτης Θεσσαλονίκης κ.κ. Άνθιμος, ο Υπαρχηγός ΓΕΕΘΑ Αντιναύαρχος Αλέξανδρος Θεοδοσίου ΠΝ, ο Διοικητής του Γ' Σώματος Στρατού καθώς και εκπρόσωποι Πολιτικών, Πρυτανικών και Στρατιωτικών Αρχών και Σωμάτων Ασφαλείας.

Από τη Σχολή αποφοίτησαν συνολικά 254 αξιωματικοί, εκ των οποίων 116 του ΣΞ, 38 του ΠΝ, 78 της ΠΑ, 1 Κοινών Σωμάτων, 1 από την Ελληνική Αστυνομία, 1 από το Πυροσβεστικό Σώμα, 1 από το Λιμενικό Σώμα, 11 από την Κυπριακή Δημοκρατία, 3 από την Αλβανία, 1 από Αρμενία, 1 από Βοσνία-Ερζεγοβίνη, 1 από τη Λαϊκή Δημοκρατία της Κίνας και 1 από ΠΓΔΜ.

Η Βιβλιοθήκη μας

Η στήλη με τις προτάσεις της βιβλιοθήκης της σχολής, επιλεγμένων μέσα από το σύνολο των τίτλων που διαθέτει.

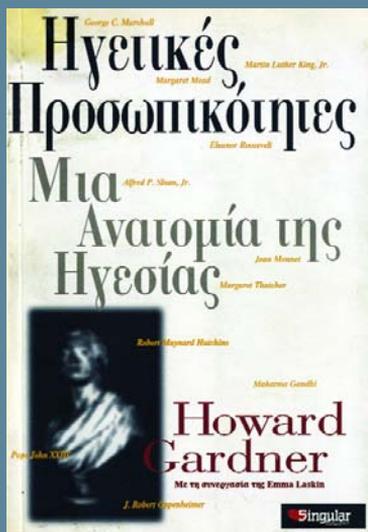

Συγγραφέας: Nigel Bagnall
Τίτλος: Πελοποννησιακός πόλεμος
Εκδόσεις Διόπτρα
Αθήνα 2006

Ο Sir Nigel Bagnall γεννήθηκε στην Ινδία το 1927 και κατετάγη στον Βρετανικό Στρατό το 1945. Υπηρετήσε στην Παλαιστίνη, τη Μαλαισία, το Βόρνεο, τη Διώρυγα του Σουέζ, την Κύπρο, τη Σιγκαπούρη και τη Γερμανία. Ολοκλήρωσε τη σταδιοδρομία του ως Αρχηγός του Γενικού Επιτελείου στο Λονδίνο. Ήταν επίτιμος εταίρος του Κολεγίου Balliol της Οξφόρδης. Πέθανε το Απρίλιο του 2002.

Το ιστορικό αυτό βιβλίο του Sir Nigel Bagnall αποδεικνύει ότι τα προτερήματα, οι αρετές αλλά και τα μειονεκτήματα και οι συγκρούσεις των Ελλήνων δεν είναι μόνο σημερινό φαινόμενο. Περιγράφει με λεπτομέρειες τα γεγονότα που οδήγησαν στον Πελοπον-

νησιακό Πόλεμο και ρίχνει φως στις πολύπλοκες σχέσεις μεταξύ των ελληνικών κρατών, μελετώντας προσεκτικά την πολιτικο-στρατηγική συμπεριφορά των δύο βασικών αντιπάλων.

Συγγραφέας: Howard Gardner
Τίτλος: Ηγετικές προσωπικότητες
Εκδόσεις Singular
Αθήνα 1997

Ο Howard Gardner ένας από τους κορυφαίους γνωστικούς ψυχολόγους θεωρείται σήμερα ως το νέο "τρομερό παιδί" της πιο εξελιγμένης Αμερικανικής Σκέψης. Καθηγητής στο Πανεπιστήμιο του Harvard και προσωπικός σύμβουλος πολλών πολιτικών και ηγετικών προσωπικοτήτων από διάφορους τομείς.

Ο Gardner στο βιβλίο αναλύει ένα προς ένα τα χαρακτηριστικά της ηγεσίας και εξετάζει ποια είναι τα στοιχεία που συνθέτουν την προσωπικότητα ενός ηγέτη, από την παιδική ηλικία μέχρι τα χρόνια της ακμής αλλά και της παρακμής. Με έναν απλό σχεδόν μυθιστορηματικό τρόπο παρελαύνουν μπροστά μας χαρακτηριστικές ηγετικές προσωπικότητες του 20ού αιώνα που καλύπτουν όλο το φάσμα και τα είδη ηγεσίας από τον επιχειρηματικό, ακαδημαϊκό, στρατιωτικό, κοινωνικό και πολιτικό χώρο.

ΑΔΙΣΠΟ

Αποστολή ΑΔΙΣΠΟ

Αποστολή της Σχολής είναι να παρέχει διακλαδική εκπαίδευση επιχειρησιακού και στρατηγικού επιπέδου, καθώς και επιμόρφωση σε βασικά θέματα γεωπολιτικής σε ανώτερους αξιωματικούς των τριών Κλάδων των Ενόπλων Δυνάμεων (ΕΔ) με σκοπό την προαγωγή της ικανότητάς τους στη σχεδίαση, διεύθυνση, διεξαγωγή διακλαδικών επιχειρήσεων, την κατάρτισή τους για τη στελέχωση εθνικών και συμμαχικών διακλαδικών στρατηγείων, στο εσωτερικό ή εξωτερικό και λοιπών εθνικών - συμμαχικών διεθνών θέσεων και για να τους καταστήσει ικανούς διοικητές και επιτελείς διακλαδικών στρατηγείων.

Η Σχολή λειτουργεί και ως επιστημονικός και επιτελικός φορέας στο χώρο των Ενόπλων Δυνάμεων για θέματα διακλαδικότητας, άμυνας, ασφάλειας και γεωπολιτικής - στρατηγικής εθνικού - συμμαχικού και διεθνούς ενδιαφέροντος.

ΔΙΑΚΛΑΔΙΚΗ
Επιθεώρηση

ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ ΑΝΩΤΑΤΗΣ ΔΙΑΚΛΑΔΙΚΗΣ ΣΧΟΛΗΣ ΠΟΛΕΜΟΥ
www.adispo.gr / e-mail: info@adispo.gr